Gargantua

François Rabelais

ÜTOPYA DİZİSİ-1

say

François Rabelais

GARGANTUA

Ütopya Dizisi - 1

François Rabelais

GARGANTUA

Ütopya Dizisi - 1

Çeviren
İsmail Yerguz

SAY

Say Yayınları
François Rabelais / Ütopya Dizisi

Gargantua

ISBN 978-975-468-861-0
Sertifika No: 10962

Yayın Hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz

Yayıma Hazırlayan: Mustafa Hazım Bayka
Fransızcadan Çeviren: İsmail Yerguz
Kapak Tasarım: Özlem Sarıcı
Ön Kapak Resmi: Gustave Doré

Baskı: Kurtiş Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi
No: 12/74 Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 68 94

1. baskı: Say Yayınları, 2010

Say Yayınları
Ankara Cad. 54/12 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
web: www.sayyayincilik.com
e-posta: sayyayinlari@ttmail.com

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 54/4 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
e-posta: dagitim@saykitap.com
online satış: www.saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Ütopya ya da Başka Bir Dünyanın Olabilirliliği Üzerine (Mustafa Hazım Bayka) 9
Önsöz (Marie-Madeleine Fragonard) 23
GARGANTUA 47
Yazarın Önsözü 51

Bölüm I
Gargantua'nın soyzinciri ve kökenleri 55

Bölüm II
Eski bir anıtta bulunmuş panzehirli kıvır zıvır 59

Bölüm III
Gargantua'nın anasının karnında on üç ay kalması 63

Bölüm IV
Gargantua'ya gebe olan Gargamelle'in işkembe yemesi 67

Bölüm V
Gargantua'nın çok tuhaf biçimde dünyaya gelişi 71

Bölüm VI
Gargantua adının konması ve Gargantua'nın şarabı tatması 75

Bölüm VII
Gargantua'yı nasıl giydirdiler 77

Bölüm VIII
Gargantua'nın renkleri ve kıyafeti 81

Bölüm IX
Beyazın ve mavinin anlamı 85

Bölüm X
Gargantua'nın yeniyetmeliği üstüne 89

Bölüm XI
Gargantua'nın oyuncak atları üstüne 91

Bölüm XII
Grandgousier'nin, kıçını silme yöntemleri dolayısıyla Gargantua'nın nasıl parlak bir zekâya sahip olduğunu anlaması 95

Bölüm XIII
Gargantua'nın bir dinbilimciden Latince öğrenmesi 99

Bölüm XIV
Gargantua'nın başka pedagoglara verilişi 101

Bölüm XV
Gargantua'nın Paris'e gönderilmesi, onu götüren dev kısrak ve Beauce'daki (Güzelova) kenelere meydan okuması 103

Bölüm XVI
Gargantua'nın kendisine hoş geldiniz diyen Parislileri ödüllendirmesi ve Notre-Dame kilisesinin devasa çanlarını kaçırması 105

Bölüm XVII
Janotus de Braquemardo'nun Gargantua'dan devasa çanları almaya gönderilmesi 109

Bölüm XVIII
Üstat Janotus de Braquemardo'nun çanları geri almak için Gargantua'ya çektiği söylev 111

Bölüm XIX
Üstadın [Tanrıbilimci] kumaşını alıp gitmesi ve Sorbonne'lulara dava açması 115

Bölüm XX
Gargantua'nın Sorbonnecu hocaların eğitim anlayışına göre yaşamayı öğrenmesi 119

Bölüm XXI
Ponocrates'in Gargantua'yı günün hiçbir saatini boş geçirmeyecek şekilde yetiştirmesi 127

Bölüm XXII
Gargantua'nın yağmurlu günlerdeki yaşamı 135

Bölüm XXIII
Lerné poğaçacılarıyla Gargantua'nın memleketindeki poğaçacılar arasında şiddetli savaşlara yol açan büyük tartışmanın başlaması 139

Bölüm XXIV
Lerné'lilerin, kralları Picrochole'un emriyle Gargantua'nın çobanlarına ansızın saldırması 143

Bölüm XXV
Bir keşişin Seuillé manastırı ve çevresini düşman saldırısından kurtarması 145

Bölüm XXVI
Pichrochole'un La Roche-Clermault'yu bir saldırıyla alması ve Grandgousier'nin istemeyerek, üzülerek ve zorla savaşa girmesi 151

Bölüm XXVII
Grandgousier'nin Gargantua'ya gönderdiği mektup 155

Bölüm XXVIII
Ulrich Gallet'nin Picrochole'e gönderilmesi 157

Bölüm XXIX
Gallet'nin Picrochole'e söyledikleri 159

Bölüm XXX
Grandgousier'nin barışı sağlamak için poğaçaları geri vermesi 163

Bölüm XXXI
Picrochole'ün bazı komutanlarının, cüretli öğütleriyle onu büyük bir tehlike içine atmaları 167

Bölüm XXXII
Gargantua'nın vatanını korumak için Paris'ten ayrılması ve Gymnaste'ın düşmanlarla karşı karşıya gelmesi 171

Bölüm XXXIII
Gymnaste'ın komutan Tripet'yi ve Picrochole'ün öteki askerlerini ustalıkla öldürmesi 175

Bölüm XXXIV
Gargantua'nın Vède Boğazı Şatosunu yıkması ve Boğazdan geçmeleri 179

Bölüm XXXV
Gargantua'nın taranırken top güllelerini saçlarından düşürmesi 183

Bölüm XXXVI
Gargantua'nın altı hacıyı salatada yemesi 187

Bölüm XXXVII
Gargantua'nın keşişi ağırlaması ve yemekte söylediği güzel sözler 191

Bölüm XXXVIII
Papazlar niçin dışlanır ve niçin bazılarının burnu bazılarınınkinden büyüktür 195

Bölüm XXXIX
Keşişin Gargantua'yı uyutması ve dua kitapları 199

Bölüm XL
Keşişin yoldaşlarını teşvik etmesi ve ağaçta asılı kalması 201

Bölüm XLI
Picrochole'ün öncülerinin Gargantua'ya rastlaması. Keşişin Komutan Tyravant'ı öldürmesi ve sonra da düşmanlar tarafından esir alınması 205

Bölüm XLII
Keşişin nöbetçilerden kurtulması ve Picrochole'ün öncülerinin bozguna uğraması 209

Bölüm XLIII
Keşişin hacıları götürmesi ve Grandgousier'nin onlara güzel sözler söylemesi 213

Bölüm XLIV
Grandgousier'nin tutsak Toucquedillon'a insanca davranması 217

Bölüm XLV
Grandgousier'nin lejyonlarını göndermesi ve Toucquedillon'un Hastiveau'yu öldürmesi ve sonra Picrochole'ün emriyle öldürülmesi 221

Bölüm XLVI
Gargantua'nın La Roche-Clermault'da Picrochole'e saldırması ve ordusunu bozguna uğratması 225

Bölüm XLVII
Picrochole'ün kaçarken başına gelen talihsizlikler ve Gargantua'nın savaştan sonra yaptıkları 229

Bölüm XLVIII
Gargantua'nın yenilmişlere verdiği söylev 231

Bölüm XLIX
Muzaffer Gargantuacıların savaştan sonra ödüllendirilmeleri 235

Bölüm L
Gargantua'nın Keşiş için Thélème manastırını yaptırması 237

Bölüm LI
Thélème'liler tekkesinin kurulup donatılması 239

Bölüm LII
Thélème'in büyük kapısındaki yazıt 241

Bölüm LIII
Thélème'liler konağının inşa edilmesi 245

Bölüm LIV
Thélème rahip ve rahibelerinin kıyafetleri 247

Bölüm LV
Thélème'lilerin yaşam biçimleri 251

Bölüm LVI
Thélème'liler manıstırının temelinde bulunan muamma 253

ÜTOPYA YA DA BAŞKA BİR DÜNYANIN OLABİLİRLİĞİ ÜZERİNE

1999 yılında ABD'de Dünya Ticaret Örgütü'nün toplantısını protesto eden göstericiler ütopyacı yazarların ana hedeflerini sloganlaştırmışlardı: 'Başka bir dünya mümkün'. Bu hedef doğrultusunda ve "ekonominin yeni düzenlemeleri sayesinde bütün insanların yaşam hakkına saygı göstermek zorunda" kalacak olan bir dünya adına Ocak 2005'te 'Porto Alegre Manifestosu'nu imzaladığını belirtiyor, Salvador Allende'nin sosyalist hükümetinin danışmanı olarak da çalışan ünlü, bilişim ve iletişim bilimleri profesörü Armand Mattelart. Günümüze koşut olarak, antikçağdan başlayarak bir yeryüzü cenneti, bir örnek toplum yaratma ülküsünden vazgeçmemiştir insanlık. İnsanoğlu, eşitlik, mutluluk ve adalet kavramlarının egemen olduğu, gönencin hüküm sürdüğü siyasal ve toplumsal dizgeler oluşturmak ereğiyle savaşımlar vermiş, siyasal ve ekonomik sistemlerin adaletsizliklerinden kaygılanan bazı filozof, düşünür ve yazarlar da insanca ve hakça bir yaşamın koşullarını edimselleştirmek ereğiyle düşledikleri örnek devlet biçimini anlatan yapıtlar yaratmışlardır tarih boyunca.

Altın Çağ

Evrensel mutluluk, eşitlik, ve özgürlük idealleri, sınıfsal baskılar ve sömürü altında yaşayan toplumların düşlerini süsle-

miş ve giderek insanlığın bir Altın Çağ dönemi yaşadığı üzerine bir kanının doğmasına yol açmıştır. Altın Çağ özlemi kutsal kitaplarda da rastlanan bir olgudur. İnsanlığın bu mutluluk dönemi Tevrat'da Eden Bahçeleri'dir. Özgürlük ve yurtlarını yitiren ve Roma İmparatorluğu'nun boyunduruğu altına giren Yahudiler "çok eskiden kralları Davud zamanında yaşadıkları bolluk devrinin özlemini" çekmişler, bu özlemi Tevrat'da İsak ve Amos adlı peygamberler dillendirmişlerdir. Antikçağ Yunan dünyasında bu mutluluk dönemini Altın Çağ mitosu karşılar. Altın Çağ bir yoruma göre "ilkel eşitçi toplumdan sınıflı topluma geçişte, aşağı tabakaların eski eşitçi geçmiş dönemlere duydukları özlemin efsaneleştirilmesidir". Kuzeyden gelerek Yunanistan'a giren ve çobanlıkla geçinen İyon, Dor ve Eolya boyları, yerleşimlerinin ilk dönemlerinde eşitlik ve özgürlük içinde yaşamışlar, geleneklerden kaynaklanan yasalarıyla doğanın nimetlerini eşit ve ortaklaşa olarak paylaşmışlar ama mal edinme arzusuyla eşitlik bozulmuş, yeni düzeni koruma altına alan yazılı yasalar ortaya çıkmış ve bu durumdan olumsuz olarak etkilenen sınıflar eski dönemleri özlemle anmaya başlamışlardır. Antikçağda bu özlem en yalın biçimiyle Hesiodos'un *İşler ve Günler* adlı yapıtının Soylar Efsanesi bölümünde dile getirilir. "Üstün bir soylu sınıfın yaşantısını, üstelik destan gibi yüceltici bir biçimde anlatan" Homeros'un tersine Hesiodos "bir başka zümrenin, bir başka sınıfın temsilcisidir". "Çoban, çiftçi, küçük toprak sahibi bir insana ilk kez onun yapıtlarında rastlanmaktadır." Manzum olarak kaleme alınan yapıtda egemen olan iki öğe değişim ve bu değişimin bir sonucu olan kötümserliktir. Değişim bozulma yönündedir. Soylar Efsanesi'ne göre insanlık doğuşundan itibaren beş çağ geçirmiş ve bu çağların dördü değişik madenlerle simgeleştirilmiştir. Efsanede madenler "yalnız bir nitelik, bir değer belirtisi olarak alınmıştır." Değişim iyiden derece derece kötüye doğru gerçekleşmektedir. Altın, gümüş, tunç ve demir

çağlar bu düşüşü simgeler. Hesiodos özellikle içinde bulunduğu çağı değerlendirirken son derece kötümserdir. Çöküşün dominant sonuçları hakkaniyet duygusunun körelmesi, hakkın güçlüye ait olması, vicdanın yok olması ve kıskançlıktır. Altın soy, Kronos'un egemen olduğu çağdır. Bu dönemde insanlar kaygıdan uzak, acısız ve dertsiz yaşarlar her türlü nimetten ve toprağın bereketinden yararlanırlardı. Çeşitli halk söylencelerinin de etkisiyle kuşaktan kuşağa canlılığını sürdürmüş olan Altın Çağ betimlenmesi, "özel mülkiyetin bulunmadığı ilkel komünal toplumdan, toplumsal farklılaşma, uygarlık ve özel mülkiyetle geçilen eşitsizlikçi toplumun alt tabakalarınca efsaneleştirilen, bolluk ve mutluluğun hüküm sürdüğü geçmişin toplumunun özlemidir." Altın Çağ ya da insanlığın mutlu çocukluk dönemine duyulan özlem hiçbir çağda yok olmamıştır. Bu arayış Roma felsefesi ve ritüellerine de yerleşmiştir. Roma'nın en eski Tanrılarından ve Yunan Kronos'uyla özdeşleşen Saturnus için, Saturnales olarak adlandırılan ve eski mutlu dönemleri anmak için yapılan kutlamalarda, sınıflar arası ayrımlar kalkar, savaş ve idamlar ertelenir ve halk kısa bir süre için de olsa Altın Çağ'ın geri geldiğine inanırmış. Esinini Hesiodos'un Soylar Efsanesi'nden alan Latin şairi Ovidius da Altın Çağı *Değişimler* adlı yapıtında anlatarak bu gönenç döneminin insanın çıkarlarına dönük koşullarının unutulmamasını ve belleklerde canlı kalmasını sağlamıştır. Ovidius acının, öç almanın, pozitif yasaların olmadığı, insanoğlunun barış, özgürlük içinde ve çalışmadan yaşadıkları bir sonsuz Altın Çağ betimlemesi gerçekleştirerek bu tablonun anımsanmasına katkıda bulunmuştur:

"(...) Bulunmuyordu korkudan, cezadan bir iz,
okunmuyordu tunç üzerine kazılmış korkutan sözler de.
(...) yokmuş kılıçlar, tulgalar
dayanmaksızın ordulara, güvenlik içinde

gönlünce yaşıyordu uluslar.
Güçlük çıkarmadan, el sürülmeden,
yarılıp eşilmeden sapan demiriyle
toprak veriyordu bütün ürünlerini
kendiliğinden.
(...) Önsüz, sonsuz bir bahardı..." (Çev. İ. Z. Eyuboğlu)

Benzer bir tabloya, Demokritos'dan etkilenen Epikuros'un özdekçi ve atomcu öğretisinin Romalı ozan Lucretius tarafından anlatıldığı yedi bin dört yüz dizelik didaktik yapıtı *De Rerum Natura*'da da (Evrenin Doğası Üzerine) rastlarız:

"(...) Saban yapmaya harcamadı gücünü kimse.
Kimse sürmeyi bilmiyordu toprağı,
Ne fide dikmeyi ne de bağ bıçağıyla budamayı
Kuru dalları. Güneşle sağanağın verdikleriyle
Toprağın özverili armağanları
Yetti onları mutlu etmeye." (Çev. Tomris Uyar-Turgut Uyar)

Yasa koyucu Lykurgos ve Platon

Yunan polis devletlerinden olan Sparta, yarı-efsanevi yasa koyucu Lykurgos'un reformlarını adaletli bir toplumsal yaşam için özümsemiş, kapalı ve dural bir sitenin rehberi yapmıştır. Sparta topraklarının yurttaşlar arasında yeniden paylaştırılması, para dolaşımının engellenmesi, lüks tüketimin yasaklanması, ortak sofralar geleneğinin başlatılması, üremenin devletçe yeniden düzenlenmesi gibi köktenci uygulamalar Lykurgos efsanesiyle birlikte Sparta'nın diğer Yunan sitelerinden farklı düzenini yüzyılların ötesine taşımıştır. Hiç kuşkusuz bu sıra dışı örnek, siyasal düşüncenin klasik portresi olarak kabul edilen Platon'u da derinlemesine etkile-

Platon

miştir. Ayrıca Altın Çağ mitosunun da Platon gibi önemli bir toplum mühendisinin aklının bir köşesinde yer bulduğu açıktır. *Timaios* ve *Kritias* gibi diyaloglarında Platon, Sokrates ve konuşma arkadaşlarına yaşadıkları dönemden 1000 yıl önce bir savaşçılar sınıfı tarafından yönetilen ve tarımla uğraşan bir sitenin varlığından söz ettirir. Bu sitede yaşam tümüyle eşitçi bir anlayışla düzenlenmiş ve zamanın akışı neredeyse durdurulmuştur. Platon'a göre Atina'nın kuruluş dönemini yansıtan bu sitenin üyeleri bir tür Altın Çağ zamanında olduğu gibi mutluluk içinde yaşamaktadırlar. Bu mutlu site, özgürlüğünü tehdit eden Atlantislilerle de savaşmıştır. Platon böylece Herkül kolonlarının ötesinde Atlas Okyanusu'nda bir adada kurulmuş olan bolluk ülkesi efsanevi Atlantis'den de söz etmiş olmaktadır. Bu denizci ülke görünüşteki akılcı yapısına karşın bozulmuş emperyalist nitelikte bir devlet olup, Platon'a göre Atina sitesini andırmaktadır. Bir tufan sonucunda sulara gömülen bu rüya ülkesinin anısının bilgisine en doğru olarak Mısırlılar sahiptir. Platon değişimi durduracak, uzay ve zamanın ötesinde yer alacak ve böylelikle öncesiz-sonrasız bir biçimde en doğru toplumsal ve siyasal düzeni yaratmak amacıyla *Devlet* diyaloğunu yazmıştır. Amaç değişimi durdurmaktır. Değişim kötüye doğrudur, insanlığı "Altın Çağ"dan uzaklaştırmıştır. Düşünce tarihinde çoğu kez bir siyasal ütopya olarak adlandırılan *Devlet*'de Platon siyaseti ruhbilimin bir ipucu olarak kullanır. İnsan doğasının insanın bireysel yaşamı boyutunda incelendiğinde kavranılamayacağını öne süren Platon insan ruhunda küçük harflerle yazılmış olanı, daha büyük harflerle okumak amacıyla insanı si-

yasal ve toplumsal yaşamı içinde inceler. Platon'da devlet, bireyi çürümekten, yok olmaktan kurtarmanın bir aracıdır. Felsefe ile temellendirilen devlet, Tanrısallıktan uzaklaşma olan değişimi de durduracaktır. Devletin başlıca görevi adaleti sağlamaktır. Platon adaleti geometrik (oranlı) eşitlik olarak tanımlar. Ona göre, devlet yaşamında her bireyin bir payı vardır ama, bu paylar kesinlikle özdeş değildir. Toplumsal adalet birbirlerinden değişik erdemleri içeren sınıfların oluşturduğu bir uyumdur. Platon'un yönetici seçkin sınıf için öngördüğü ortaklaşacılık ilkesinin de ancak bu tür bir ideal devlet anlayışı bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Kendisinden önce gelen tüm antikçağ filozoflarından sistematik bir felsefeye sahip olmasıyla ayrılan Platon *Devlet*'iyle tüm ütopyacı yazarların esinlendiği bir öncü kuramcı konumundadır.

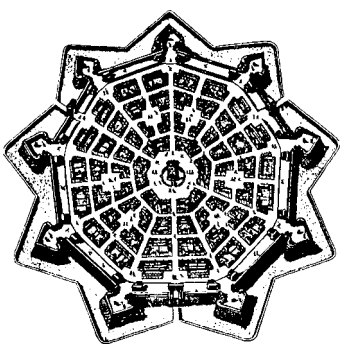
Bir "Geçit Dönemi" olarak Renaissance

Antikçağ Yunan düşüncesi ve Hıristiyan logos'unun egemen olduğu ortaçağ ütopya kavramına yabancıdır. Bu kavram yeni bir çağa, Renaissance'a (Rönesans) aittir. Renaissance, dar anlamıyla antikçağda gerçekleştirilen araştırmaların yeniden ele alınması, yeniden doğmasıdır. Ama dönemin ana özelliğini bu bilgilerin tümüyle yeni bir formla ele alınması oluşturur. Bir geçit dönemi olmasına karşılık, o zamana dek tanık olunmayan yepyeni bir insan örneğini yaratmıştır Renaissance. Özellikle 14. yy.'dan başlayarak evrensel nitelikteki ortaçağ devleti ulus devletlere dönüşmüş ve kentsoylu sınıfın gelişmesiyle Kilise'nin ve feodal güçlerin dayanakları sarsılmış ve yeni ve devrimci bir yaşamın formu kendini dikte ettirmeye başlamıştır. Renaissance, bilimlerin dinsel düşünüşten (skolastik) bağımsızlaştığı, insanın bir bedeninin olduğunun hatırlandığı, mutluluğun bu dünyada arandığı,

matbaanın bulunduğu, ortaçağın egemen dili olan Latincenin yanı sıra Yunancanın öğrenilerek antikçağ felsefesinin doğrudan araştırıldığı, Aristoteles'in yerini Platon'un aldığı, insanın ve doğanın incelendiği, coğrafi keşiflerin gerçekleştirildiği bir atılım dönemidir. Skolastik felsefe tüm ortaçağ boyunca insanı "büyük bir organizmanın bir organı" olarak görmüş, aklı da Hıristiyan Tanrıbiliminin bir hizmetçisi durumuna düşürmüştür. Skolastik felsefenin 'mezar kazıcısı' olarak adlandırılabilecek nominalist felsefeyle akıl ve inanın yolları ayrılmış, akıl dinsel baskıdan kurtularak kendi özgür yolunda ilerleme olanağını elde etmiştir. Bağımsızlığını kazanan akıl özdeksel dünyanın yanı sıra Hıristiyanlığın biçimlendirdiği devlet öğretilerinden de sıyrılarak tüm toplumsal kurumları ve devlet kuramlarını incelemeye ve yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. "Büyük insanlık ailesi"nin hatırlanmasında ve yeniden oluşturulması yolunda atılan büyük bir adımdır Renaissance. Bu dönemde gerçekleştirilen keşif yolculuklarıyla ilksel toplumların bozulmamış, doğal ve iyi insanının *(le bon sauvage*-soylu yabanıl) yanı sıra yaşlı Avrupa'nın haberdar olmadığı yaşam örneklerine tanık olunur. Amerigo Vespucci tarafından kaleme alınan küçük hacimli *Mundus Novus*'dan sonra gene aynı kâşife ait olan ve yaptığı tüm yolculukların öykülerini içeren *Americi Vesputii Quatuor Navigationes* 13 baskı yapmış, Latinceden sonra ulusal dillere (Almanca, İtalyanca ve Fransızca) de çevrilmiştir. Keşfedilen yerlerde karşılaşılan yabanılların Epikurosçu yaşam tarzları ve yeni insan tipleri birtakım soruların gündeme gelmesine yol açmıştır. Bu insanlar ne Hıristiyanlığın Tanrısını ne de bu Tanrının yeryüzündeki buyurucu gücü Kilise'nin varlığından haberdardı. Özel mülkiyeti ve parayı bilmiyorlar, değerli madenler için birbirlerini boğazlamıyorlar, eşitlik içinde ve daha mutlu yaşıyorlardı. Coğrafi keşiflerin yanı sıra antikçağın tüm bilgi hazinesinin eksiksiz okunabilmesi ve bilginin yaygınlaştırılması Mina Urgan'ın deyişiyle

hümanistlerin Avrupa'da bir "Bilgi Cumhuriyeti" kurmalarına yol açmış, kültür alışverişi sağlanmıştır. Hollanda'dan Erasmus, İngiltere'den Thomas More, Fransa'dan Guillaume Budé bu cumhuriyetin başlıca temsilcileri olmuşlardır.

"İtalya Renaissance'ın anayurdudur". İtalya'nın Roma İmparatorluğu'nun ana toprağı olması, Katolik Kilisesi'nin merkezinin Roma'da bulunması, Eski Yunan polislerini andıran, Floransa, Cenova, Venedik ve Roma gibi kent devletlerinin yarışçı ve gelişmelere açık siyaset biçimleri İtalya'yı Renaissance'ın öncüsü konumuna getirmiş ve her alanda (sanat, edebiyat, hümanizm ve mimari) bu dönemin sözcüsü yapmıştır. İtalya'da özellikle 15. yüzyılın ortalarından başlayarak mimariye ilişkin çalışmalarda, ressamların tablolarında yeni insan tipine uygun ideal sitenin yaratılmasına başlanmış, geometrik, ussal ve işlevsel öğelerle donatılmış o güne dek rastlanmayan kentsel doku çalışmaları gerçekleştirilmiş ve bu çalışmalar Renaissance ütopyalarının kent planlarını esinlendirmiştir. Özellikle de zenginliği ve modernliğiyle antik siteyi idealize eden Floransa'da mimar ve ressamlar gotik sanata karşıt, matematik oranların, simetri ve perspektifin egemen olduğu yeni bir ideal kent örneği yaratmışlardır. Floransalı mimar Battista Alberti *De re Aedificatoria* (Mimarlık Üzerine) adlı yapıtında çizgisel perspektif ve planimetriye dayanan Rönesans şehircilik biliminin ilkelerini açıklamıştır. Antikitenin *polis* örneğinden yola çıkılarak oluşturulan bu kentlerde kutsal daire anlayışı geometrik formun ana öğesi olmuş ve Renaissance düşüncesine uy-

1593'te İtalya'da kurulan Scamozzi'nin Palma Nuova kenti.

gun olarak bu kentler mikrokozmos ile makrokozmosu, kenti, doğayı ve evreni birbirine bağlama amacı güden yaşam merkezleri konumuna gelmiştir. Gittikçe laik bir dünya görüşüne göre biçimlenen kent dokusunda feodal ve dinsel güç odaklarını yansıtan yapıların (derebeylerin şatoları ve katedraller) yerlerini, siyasal ve hukuksal güçlerin egemenliğini simgeleyen yapılar (saraylar ve mahkeme binaları) almıştır. Aslında mitolojik temellere dayalı antikçağ kentinin prototip olarak alınarak, yeni bir formda yaşama geçirilmesi art planda insanoğlunun her dönemde düşlerini süslemiş olan bir arzusunu da yansıtır: Ölümsüz olmak, yitirilmeyecek bir gençlik ve sonsuz bir mutluluk. Renaissance'ın yeni kentleri insana bu hayalini gerçeğe dönüştürebilmesinin zeminini sağlama ereğindedir.

Thomas More (Morus) ve bir 'matris', bir 'model' oluşturan *Utopia*'sı

Mattelart, *Gezegensel Ütopya Tarihi* adlı yapıtında şairane bir saptamayla "Vespucci sendromunun hümanistleri sardığını" söyler. Ütopya kavramını düşünce tarihine kazandıran More bir hümanist, siyaset adamı ve İngiltere'nin üst düzey bir yöneticisidir. Mundus Novus yolunun açılması Renaissance'a kadar ana karanın kuzeybatısında neredeyse marjinalleşmiş olan İngiltere'yi İspanya ve Portekiz gibi denizaşırı ticareti hedefleyen bir ülke konumuna getirmiş, John Cabot gibi denizciler Doğu'nun gözde ülkelerine (Hindistan, Çin, Japonya gibi) en kısa yolu bulmak için serüvenci bir

Thomas More (Morus) [1478-1535]

Erasmus (Desiderius) [1469-1536]

dürtüyle denize açılmışlar ve bu denizciler VII. Henry'ye Yeni Dünya'dan Avrupalıların o döneme dek varlıklarından habersiz oldukları özgün giysileriyle yabanılları, hayvan ve bitki örneklerini getirmişlerdir. Artık başka bir uygarlık, bambaşka bir yaşam biçimi kendilerini dünyanın odağında gören Avrupa'nın karşısına dikilmiştir. 6 Şubat 1478'de Londra'da dünyaya gelen Thomas More çok iyi bir eğitim alarak Latince, Yunanca, hukuk ve Tanrıbilim alanlarında uzmanlaşmış' ve Londra'dan parlamentoya seçilmiştir. Bu görevi sırasında VII. Henry'nin kraliyet harcamalarına karşı çıkarak ünlü bir hukuk okulu olan Lincoln's Inn'in *steward*'ı yani yöneticisi olan babasının hapsedilmesine neden olmuştur. Bu olay More'un saray çevresinden uzaklaştırılmasına yol açmıştır. VIII. Henry'nin iktidara gelmesiyle bu gözden düşme sona ermiş ve More Lincoln's Inn'de hukuk dersleri vermeye devam etmiş, *III. Richard'ın Yaşamı* adlı yapıtını yayınlamış, Erasmus'la yazışmalarını sürdürmüş ve 1515'te Flandres'a elçi olmuş ve *Utopia*'yı burada yazmıştır. Bu tür bir kitabı yazmasını öğütleyen Erasmus'tur. Bu tarihten sonra hızla yükselen More'a soyluluk payesi verilmiş, önce 1525'te Lancaster Düklüğü şansölyeliğine ardından da Krallık şansölyeliğine getirilmiştir (1530). Baş döndürücü yükselmesine karşın More kralın bir dalkavuğu olmamış, düşünceleri ve ilkelerine bağlı kalmış, Londra ve sarayın monden yaşantısından uzakta Chelsea'deki evinde çocuklarını edebiyat ve müziğe dayalı sıkı bir eğitimle yetiştirmiştir. 1517'de Luther, Protestanlığın ilkelerini Wittenberg sarayı kilisesinin girişine asınca More bu reform hareketine karşı çıkarak Katolikliği savunur. Yengesi Catherine of Aragon ile evli olan ve tüm sanat dallarına gösterdiği ilgiyle, ideal bir Renaissance hükümdarını

simgeleyen VIII. Henry'nin Anne Boleyn'e karşı duyduğu tutku kralı boşanmasını onaylamayan Roma'yla ilişkilerini kesmeye kadar götürmüştür. İngiliz Kilisesi'nin başı ilan edilen kral böylece ülkesini Protestanlığın etkilerine (Anglikanizm) de açmış olmaktadır. Boleyn ile evlenen kralın düğün törenine katılmayan More yeni kilisenin başı olan hükümdara bağlılık yemini de etmemiş ve bu tercihi sonucunda 17 Nisan 1534'te tutuklanarak Londra Kulesi'ne kapatılan bu kibar, engin bilgili, hoşgörülü, açık yürekli ve Erasmus'un deyişiyle "dostluk için doğmuş olan" bu hümanist başı kesilerek idam edilmiş ve ölümünden dört yüzyıl sonra da 1935'te Katolik Kilisesi tarafından aziz yapılmıştır.

Bir 'bilgelik' ve 'mutluluk' ülkesi

Erasmus *Deliliğe Övgü* (Moriae Encomium) adlı ünlü yapıtını konuğu olduğu More'un evinde yazdı. Yapıtın adı bir sözcük oyununu içerir ve yazarın More'a duyduğu hayranlığı sergiler. Erasmus dostuna ithaf ettiği yapıtının girişinde şu açıklamayı yapar: "Önce deliliğe *(moria)* yakın olan adını Morus'u düşündüm, ama kişiliğin bundan çok uzaktı." Erasmus delilikle bilgeliği iç içe geçirir. Fakat bu bilgelik neredediir? Latince *nusquam*, yani hiçbir yerde. Erasmus'a göre bilgeliğin hüküm sürdüğü bu ülkeyi (Nusquama) bulma görevi artık More'a verilmiştir. More'un yapıtının adı son anda *Utopia* olarak değişmiştir. Kökeni Yunanca ve Latince olan sözcük, yoksunluk bildiren *ou* ile *topos*'u (yer) birbirine bağlar.

'Utopia' ülkesi haritası

More sözcüğün telaffuzundan hareket ederek kendisini daha memnun eden bir değişimi de yapmadan duramaz. Utopia sözcüğünü Eutopia'yaya (*eu*-Yunancada iyi; *topos*-Yunancada yer) dönüştürür ve sonuçta hiçbir yerde olmayan ülke (utopia), ülkelerin en iyisi (eutopia) bir mutluluk ülkesi olur.

Erasmus'un bir dünya yurttaşlığı arzusunun, dünya düzeninin yeniden biçimlendirilmesinin bir örneği, mikro düzeyde bir modelidir More'un mutlu adası ve bu ada Novus Mundus ile Eski Zamanlar'ı birleştirir. Utopia adasını anlatan da Renaissance'ın serüvenci denizci örneği Raphael Hytholay de aynı More gibi iyi bir öğretimle donanmış bir yeniçağ insanıdır. More gibi o da Latince ve Yunanca bilir ve dünyaya bakışı seküler bir nitelik taşır.

More'un Utopia'sı bir ada üzerinde kurulmuştur. Altın Çağ gibi 'ada' kavramı da insanlığın en eski ve bitmeyen rüyalarındandır. Ada, dışarıdan bir ayrılmışlığı, kendisiyle sınırlanmışlığı içerir. Ada sınırları belirlenmiş bir yaşama alanıdır ve bu alan denizin doğal koruyuculuğunun yanı sıra bazen koyu bir karanlık örtüsü, kimi zaman da sis, bulutlar, duvarlar, kanallar ve güçlü surlar gibi doğal ve yapay öğelerle gözlerden gizlenmek istenmiştir. Dış etkilere kapalı olması adayı örnek toplumun en kolay ve anlaşılır biçimde sergileneceği bir zaman ve uzam boyutu içine yerleştirmiş olur.

Utopia devleti 54 büyük kente sahiptir. Nüfüsun büyük bölümü kentler ve çevresinde yoğunlaşmıştır. En önemli üretim aracı olan toprak ortak mülkiyet altındadır. Kent-kır çelişkisi ve geri kalmış bölgeler gibi problemler yoktur Utopia'da. Aylaklığa izin verilmeyen Utopia'da insanlar günde 6 saat çalışırlar, yemeklerini ortak sofralarda yerler ve benzer evlerde otururlar. Mülkiyet duygusunun baş göstermemesi için her 10 yılda bir evlerini değiştirirler. Paraya ve değerli madenlere önem vermezler hatta bu madenlerden en kirli kullanımlara (oturaklar ve tükürük hokkaları vb.) ayırdıkla-

rı kapların üretilmesinde yararlanırlar. "Değerli" madenlere karşı gösterilen bu aşağılayıcı tepki bütün eşitçi düzenlerde benzerlik gösterir. Lenin'in altın konusunda dedikleri bunun en çarpıcı örneklerinden biridir: "Dünya ölçeğinde muzaffer olduğumuzda, dünyanın en büyük bazı şehirlerinin sokaklarında altından genel tuvaletler yapacağız. Bu iş, altının en hakkaniyetli kullanılmasını oluşturacak ve genç kuşaklar için de altın nedeniyle gerçekleştirilen ve on milyon kişinin katledilmesine ve otuz milyon insanın sakat kalmasına yol açan 1914-1918 Büyük Savaş'ının unutturulmaması konusunda iyi bir örnek oluşturacaktır." (Bkz. "Altının bugün ve sosyalizmin nihai zaferinden sonraki rolü üzerine", Bütün Eserleri, c.XXXIII, Paris, Éditions sociales, 1963, s.109.)

Düşüncenin görkemli gücü: "Ütopyacı düşünce"

Yüzeysel olarak incelendiğinde insan, ütopyacı düşüncenin, geleceğin toplumlarının yapılandırılmasına kilitlenmiş olan bir toplum mühendisliği ürünü olduğu sanısına kapılabilir. Ancak bu yargı tartışmaya açıktır. Aslında ütopyaların büyük bölümü geleceği değil bugünü biçimlendirmek, bugünü daha doğru, daha adaletli, eşitlik anlayışına daha uygun olarak biçimlendirmek amacıyla kaleme alınmışlardır. Bu açıdan tam anlamıyla yenilikçi ve devrimci bir bakış açısına sahiptirler. Evet, özellikle Renaissance ütopyalarında görüldüğü gibi ütopik örnekler dış dünyadan yalıtılmış bir konumdadırlar ama, mekân ve zaman olarak reel dünyanın hemen yanı başında yer alırlar; tıpkı Novus Mundus'un yabanılları gibi. Ütopyalar iyinin, doğrunun, yanlış ve bozuk üzerinde sağlayacağı utkunun yollarını gösteren bir ayna işlevi görürler. Ütopyalar tüm ideolojilerde olduğu gibi insanın yaşamını bütün boyutlarıyla kuşatarak ona yetkin ve statik bir dünya sunarlar. Engels'in *Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm* adlı yapıtında "Bütün toplumsal değişmelerin ve politik

devrimlerin ereksel nedenleri, insanların kafalarında, insanların sonrasız gerçeği ve adaleti daha iyi kavramalarında değil, ama üretim ve değişim tarzlarındaki değişmelerde aranmalıdır" önermesini göz ardı etmeden bu siyasal ve edebi yapıtları okumak ve değerlendirmek gerekir.

Mustafa Hazım Bayka

Kaynakça

Utopies et utopistes, Thierry Paquot, Éditions La Découverte, Paris, 2007.

Dictionnaire des utopies, Michele Riot-Sarcey, Larousse, 2006.

L'utopie ou la mémoire du futur, Yolene Dilas-Rocherieux, Robert Laffont, Paris, 2000.

Dictionnaire de la pensée politique, Hommes et idées, Hatier, Paris, 1989.

Eski Yunanda Eşitlik ve Eşitsizlik Üstüne, Alâeddin Şenel, AÜSBFY, Ankara, 1970.

Felsefe Tarihi, Macit Gökberk, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1967.

Gezegensel Ütopya Tarihi, Armand Mattelart, Ayrıntı Yayınları, 2005.

İngiliz Edebiyatı Tarihi, Mina Urgan, Altın Kitaplar, 1986.

Ada, Akşit Göktürk, Adam Yayıncılık, 1982.

Hesiodos Eseri ve Kaynakları, Çev. Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1977.

Mitoloji Sözlüğü, Azra Erhat, Remzi Kitabevi.

Arredamento Dekorasyon Dergisi, Sayı 19, Ekim 1990.

ÖNSÖZ

Bir test yapın: öğrencilere Rabelais ve *Rabelaisvari* sözcüklerinin çağrıştırdığı düşünceler sorulursa şarap ve yiyecek reklamlarında kolektif hayal gücüne ve Rabelais'nin varlığına kök salmış bir klişeyi kesinleyen bir şey buluruz: *şarap, sarhoş, yemek, sefih keşiş...* "Rabelais'yi okudunuz mu, nerede, ne?" sorusunun karşılığı da aynı otomatik cevaplardır: üç sayfa, eğitim, Frer Jean'ın mücadelesi, Thélème, okul. Daha çok sıkıcı olduğu söylenebilecek bu okul pratiğinde müstehcenliğe ya da karışıklığa, düzensizliğe götürecek hiçbir şey yoktur... emin olabilirsiniz bundan. Ama hiç önemli değildir bu. Bereket versin, Rabelais için eğitim o kadar önemli bir şey değildir, dolayısıyla yapıtlarının tutucu yanı ağır basan bir düşünceyle karıştırılması mümkün değildir. Yazık ki buna karşılık kolektif hayal gücü çok az bilgiyle yetinir ve mahkûm etme ve yalayıp yutma arasında XIX. yüzyıl sansürlerini şaşırtan şeylerin belleğini oluşturur. Bölük pörçük görüş ve düşüncelere dayanan, gerçek, sürekli, tad veren bir okumaya direnmeyen çifte gelenek, çifte şöhret... hiç kuşkusuz bütünlük oluşturan ve tuhaf, eşsiz, sapkın ve yaratıcı bir dille yazılmış metinler...

Ama okuma zevki kazanmak zahmet ister. Hazır düşünceleri unutmayı ve çok fazla şey öğrenmeyi kabul etmek gerekir. Şaşırmak, sarhoş olmak, büyülenmek.

Gargantua

1534'te bir "roman" yazmak

Bir yazarın yapıtı, kendisi için bile değişme gösterir. Rabelais 1532'de Pantagruel'i yazarken 1534'te Gargantua'yı yazacağını bilmez. 1534'te bu kitapta sergilediği yeni fikirlerin büyük bölümünün zaman tarafından mahkûm edildiğini de bilmez ve 1542'de bazı ifadelerini yumuşatması gerekecektir (İlahiyatçılar ve Sorbonne yerine Sofistler'i kullanacaktır ki çok daha anlamlı bir düzeltmedir bu...). Bu iki romanın arkasından sonuç olarak tek ve aynı öykünün anlatıldığı üç cilt daha geleceğinden de habersizdir: son derece tuhaf yorumlar aracılığıyla bir cevap arayışı (Panurge evlenmeli midir ve boynuzlanacak mıdır?).

Dolayısıyla 1534'te durulduğunda Rabelais 50 yaşında, ilginç bir dahidir... yirmi yıl süren manastır yaşamından sonra yeniden Yunanca ve tıp öğrenmeye başlamış, hastane ve Lyon'lu editörler arasında laik bir yaşam sürmüş, resmi bir şahsiyetin, kardinal du Bellay'in hizmetine girmiştir. Çok yönlü bir formasyonun işareti ve aynı zamanda aile etkileriyle de sosyolojik etkenlerle de açıklanamayan bir tercih olan şaşırtıcı ve sıra dışı bir kariyer. Kendisinin bir yazı deneyimi (*Pantagruel*) vardır zaten: 1534'te kendisini tekrarlamıştır: *Gargantua*'nın ilk doğan *Pantagruel*'e benzemesi bağlamında. Bu iki metinde hem halk geleneğini hem de aydınlar dünyasına seslenen modern biçimleri izler.

1532 tarihli *Pantagruel* çok yönlü bir çalışmadır ve biz bu çalışmayla ilgili olarak bir editör tarafından yayınlanmış olmasının dışında hiçbir şey bilmiyoruz; Claude Nourry bu yapıtı büyük Lyon sergilerini hedefleyerek basmıştır. Bir önceki yılın sergilerinde çok başarılı olan *Dev Gargantua'nın Büyük ve Eşsiz Maceraları*'nın en büyük mirasçısı olmayı hak etmiştir: Rabelais kahraman bir çocuk (Pantagruel) yaratarak

sürdürür bu maceraları. François Juste'e göre Rabelais 1534'te söz konusu yapıtı yeniden ele alır ve başkahramanı değiştirir: kral Artus'ün hizmetindeki saf dev insanları uygarlaştırma çabası içindeki bir kahraman olacak ve entelektüel maceralar yaşayacaktır; bu bağlamda halk kitaplarının model tipinin tek bir düşüncesi bile yoktur ve düşmanlarını azık torbasına ya da pantolon yırtmacına oturtmaktan başka bir kurnazlık bilmez...

İki roman dil ve biçim açısından bir bütün oluştururlar; daha sonraki üçü çok farklı özellikler taşır ve bunlar açıkça on dört-yirmi yıl sonra başka birtakım kaygılarla kaleme alınmıştır.

İlk iki romanın genel yapıları benzerlik gösterir ve her ikisi de ortaçağ şövalye inisyasyonu şemasını yineler: doğuş, yeteneklerin ortaya çıkması, eğitim, nitelikli keşifler, kesin zafer.[1] Burada ortaçağ sarayları ve aşkları şeması bağlamında esinleyen kadın eksiktir sadece. Ortaçağa özgü yeni yazım uygulamaları bağlamında "bu işi sürdüren" aile, soy maceralarını yazar: burada anlatılan ilk kahramanın babasının yaşamı söz konusudur... bir anlamda maceraların kaynağına gitme. Her iki durumda özellikle romanesk olguların olmaması şaşırtıcı gelebilir: savaş ilanı ve başarılı, çarpıcı eylemler bir yana bırakıldığında genel olarak eylemin çok canlı olduğu söylenemez. Dolayısıyla üstünde en çok durulan sorun koşut bölümlerin oluşturulmasıdır: kahramanın ve anti-kahramanın eylemlerini (Pantagruel ve Panurge'ün maceraları, Frer Jean ve Gargantua'nın maceraları) ya da pozitif ve negatif biçimleri (kötü ve iyi eğitim) karşıtlaştıran... Gerçek anlamda anlatının yerini temaların geliştirilmesi alır... doğum, sarhoşluk, bilgi, tartışmalar, muammalar ve dolaylı sorular. Bu nedenle Rabelaisvari "roman" romanesk yazı bi-

1 Bkz. Jean Céard, "L'histoire écoutée aux portes de la légende", *Etudes seiziémistes*, Droz, 1980 içinde ve "Rabelais, lecteur et juge des romans de chevalerie", *Etudes rabelaisiennes*, XXI, 1988 içinde.

çiminden ayrılır ve dünya üstüne düşünmeyi destekleyen bir unsur olur. Bu kronolojik (ve basit) çizgisel şemaya bir ikincisinin eklenmesiyle daha da belirginleşir bu özellik: bir merkez çevresindeki simetri. Yansımalar ve dönüşümler bazı dahi yaratıcıların bütünüyle insani eylemini romanın merkezinde değerlendirirler: Panurge ya da Frer Jean.

Her iki anlatıda da ilginç özellikler tekrarlanır: sözgelimi zamanın işlenmesi. İki anlatı da mitle temsil edilen, tufan öncesine kadar giden büyülü bir soyağacıyla anlatılan ve krallar için olduğu gibi, kahramanın çevresinde, burada bir kozmolojik anlatı şeklinde büyütülen (devler, yaratıklarımız ya da atalarımız...) bir soy miti yaratan çok eski bir zamansızlığa kök salmışlardır. Ama çağdaş dönem mitle karışır: 1530 aktüalitesine açık seçik anıştırmalar, tahrif edilmiş de olsa (Pantagruel, babası 480 yaşındayken doğmuştur: doğum tarihini bulun ve bu tarihi 1502'de Türklerin kendisini esir tuttuğu Midilli'den dönen Panurge'ün otuz beş yaşıyla karşılaştırın) zekice uydurulmuş (Gargantua'nın ilk hocası, öğrencisi elli yaşındayken, 1420'de ölmüştür) bazı özel tarihler efsaneyi tarihsel dönemlere ve hatta okuyucunun yaşadığı döneme yaklaştırırlar. Uzun ve kısa süreler, devin yaşamı (800 yıl?) ve gerçek insan yaşamı aynı gündelik ritim içinde yol alırlar.

Aynı şekilde mekânın anlatılması kozmosun kaderini, ütopyayı (Dipsod'lar ve Parpaillot krallıkları) gerçekten Fransızca yer adları (Beauce) üretilmesiyle ve Picrochole'ün büyülü Doğuya doğru Haçlı seferine çıkmadan önce savaştığı Chinone'luların küçük bölgesiyle karıştırır. Phaéton felaketinin yol açtığı kuraklık içinde doğan Pantagruel Portekizlilerin Afrika çevresinde izledikleri deniz yolunu izler, daha sonra *Dördüncü Kitap*'ta adadan adaya ya da takımyıldızlardan takımyıldızlara yol alacaktır. Okuyucuyu büyüleyen devin bedeni bütünüyle elastiktir: büyük bir kısrak gerekir kendisine ve diliyle bir orduyu bütünüyle sarabilir; ama gemiyle seyahat eder ve kesinlikle insanların bulundukları yerlere,

Paris çarşılarına, pazarlarına, kütüphanelere ya da şatolara girip çıkar.

İki metnimize genellikle "roman" adı verilmiştir çünkü sıradışı bir anlatıma daha iyi bir ad bulmak mümkün olmamıştır. Bu anlatım tuhaf, karışık bir yazım ilkesi olan türlerin belli oranda karıştırılmasıyla ortaya çıkmıştır. XVI. yüzyılın kurallar ve türlerle pek fazla ilgilenmediğini unutmamak gerekir ve ayrıca bu tarihte Aristoteles'in *Poetika*'sından da yararlanılmıyordu. Düzyazı olarak kullanılan türlerden hiçbirinin açık bir kodlaması yoktur ve her ad birçok farklı konuyu içine alır. Roman ya da kronik? Roman, kurguyla iç içedir: şövalye romanlarına genel olarak tarihsel romanlar denir ve bunların gerçekliğin tanıkları eski iyi kronikçilere dayandığı görüşü de çok yaygındır. Epopeler olarak Arthur romanı ya da eski romanlar tarihsellikle, esas kahramanlarının gerçekliğiyle flört ederler. Dolayısıyla tuhaflık, kurguyu, tarihsel karakterini gösteren bu çerçeve içine yeniden yerleştirmekle ilgilidir: bir tanık boyu, zamanı ve hatta mekânı son derece rastlantısal, antik-çağdaş olan bir devin yaşamını anlatır.

Roman eski epopenin geri geldiğini sanır ama onun bazı motiflerini alır sadece: Esin perisine yakarmalar, soyağaçları, şeflerin savaşları, sihirli silahlar ve denk olmayan güçler, Tanrıların yardımı, harikulade belirtiler. Olumlu kahraman Gargantua ikincil kahramanın şöhretini ve şövalyelik değerlerini gölgelemesine izin vermeyecektir: Frer Jean, Panurge değildir.

Romanın şemasının içine fragmanlar konmuştur: şiirler (*Les Franfreluches antidotées*, Gargantua'nın skatolojik şiirleri, Thélème'in kapısındaki yazılar, son muamma) ve listeler(çocuk oyunları), düzensiz, bölük pörçük konuşmalar(sarhoşların lafları) ya da düzenli konuşmalar (nutuklar).[2]

2 Mireille Huchon, "Rabelais et les "genres d'escrire" "*Rabelais's Incomparable Book*, Lexington, 1986 içinde. Michel Jeanneret bu karma estetiği masa sohbetleriyle bir tutma eğiliminde, bkz. *Des Mets et des mots, Banquets et propos de table à la Renaissance*, Corti, 1987.

Her türün kendi üslubu vardır. Ama Rabelais üslup özellikleri açısından çok zengindir. Tumturaklı ifadeler kullanır ve yaratımı hiçbir biçimde değiştirmemesi açısından bir "ekonomik" yineleme aracıdır bu. Yoğun bir anlatım ve "bereketli" bir üslup yaratmak için her yola başvurulabilir: sınıflandırmalar, sıralandırmalar, karşılaştırmalar ve örnekler, abartmalar ve yoğunlaştırmalar, çok güçlü sıfatlar. XVI. yüzyıl üslubu ciddi eğilimler içinde olduğu oranda yoğundur: Rabelais'de parodik tumturak eğlenceli bir tarzda kullanılmış ve bu bağlamda belirgin özellikler yoğunlaştırılmış (sayılmayanı titizce ya da oransız rakamlarla saymak, bütün çocuk oyunlarını eksiksiz ve tek tek listelemek), ses oyunları geliştirilmiştir. Bu noktada dilin bütün biçimlerine yakınlık duymuş ve yararlanmıştır onlardan. Bunların tümü yararlıdır ve keyif verir ona.

Bu bağlamda *Pantagruel*'de Panurge'ün yirmi dille saçmalamasıyla zirveye ulaşılmış olsa bile *Gargantua* da çok dilli bir oyundur.[3] Latince ve çeşitli bilimsel Fransızcalar ve lehçeleri okuyucuyu çok fazla şaşırtmaması gereken keyifli bir buluştur: mutlaka aydın bir okuyucunun bulunması gerektiğini de unutmamamız gerekir. Ayrıca cahil okuyucunun üniversite kentlerinde uluslararası Latinceyi konuşma (?) ya da en azından işitme veya ayinlerde Kilise Latincesini dinleme olanağı vardır. Dolayısıyla okuyucunun minimum düzeyde anlaması sağlanmıştır. Ama aynı zamanda hiç kuşkusuz doğru Latincenin kurallarıyla anlaması sağlanmıştır ve dolayısıyla kötü Latince ve Fransızca konuşanların gülünç sapmaları da eklenmiştir bunlara. Rabelais'nin çok titiz bir dilci hatta gramerci olarak durduğu yer de burasıdır: bütün bu yabancı ve yozlaştırıcı kakafonilerin, onu sürekli kullanan ortamın tembellik ve cehaletini ifşa eden mutfak Latincesinin

3 Guy Demerson, "Le plurilinguisme de Rabelais", *Renaissance Humanisme, Réforme*, no. 14, 1982 ve "Les calembours chez Rabelais", *Bérénice*, no. 1, 1981.

mahkûm edilmesi. Ahlak ve dilbilim *humaniores litterae* içinde oluşmuş daha akıllı bir insana doğru birlikte gelişecektir.

Çokdillilik aynı zamanda dille oynama olanağı da verir; bu kadar ahlakla her şey daha eğlencelidir ve kelime oyunları kraldır, eşdeğerlilikler yaratır, aynı şekilde seri ifadeler yaratılması da kraliçedir (Sorbonne, Sorbonicole, Sorbonagre; *omnis clocha clochabilis clochabiliter clochando*). Aslında bunların hepsi yeni değildir ve kökenleri retorikçiler tarafından onaylanmıştır; uzun zamandan beri güldürüyordu bunlar, hâlâ da güldürüyor.

1534 Gargantua*'sının özgünlüğü: aktüalite içinde yer almak*

Bununla birlikte *Pantagruel* ve *Gargantua* farklılık gösterir: ikinci yapıt simetri olarak daha sistemli bir biçimde kurulmuştur ve çokanlamlılıklardan ve bulanıklıklardan uzak olmamakla birlikte değerleri ve aykırılıkları açık seçik biçimde gösterir. "Ciddi" bir metin olarak yaşamasını sağlayan sayısız pasaj içerir: eğitim, savaş, uygarlık üstüne düşünceler, aristokratik Thélème ütopyasının oluşması. İkisinin önsözlerinin karşılaştırılması amaçlarının farklılığını ortaya çıkarır. *Pantagruel*'in önsözü panayır palavracısı üslubuyla bir gülme tıbbı sunmak isteyen kronikçi bir yazarı anlatır; adı, efendisinin, uzun araştırmalardan sonra gırtlağından çıkardığı soruyla, mütevazı bir yardımcı olarak ancak XXIII. Bölümde görülür: "Nereden geliyorsun Alkofribas?" İkinci önsöz çömezlere hitap eder, daha başlığın bulunduğu sayfadan itibaren eylemin yorumcusu ve bir parçası olarak adı geçen Alkofribas'ın öteki yapıtlarını hatırlatır; metinler arası bağlantıları ve bilimsel referansları çoğaltır, ikincil bir okuma önererek iki prestijli modelle yüz yüze gelir: düşünür modeli Sokrates, kurucu metin modeli Homeros. Ciddi olanla gü-

lünç olanı birleştirerek *Gargantua*'yı en az sorunsal yapıt durumuna getiren tavır. *Pantagruel* sofist Panurge'ün keyfine göre oynar, duraksar, karıştırır. 1534'te Rabelais, geçici olarak, modernizme ve monarşinin kültür siyasetine uygun bir ahlaksal tavrı benimser.

Gerçekten de Rabelais aidiyet işaretleri sergiler... inançlardan söz etmek için aklımızda bulunsun şimdilik... Antikite dillerinin ve filozoflarının kurtarılması amacına yönelik hümanist harekete aidiyetini gösterir. Hiç kuşkusuz Rabelais *Chroniques*'ten önceki folklorik dil geleneğinden sık sık yararlanarak metnini gerçekten popüler ve arkaik bir inançlar ve düşünceler alanına oturtur. Ama onun metninde naiflik ve arkaiklik dışında her şey vardır. Anlatıcı, alay etmek amacıyla olsun olmasın bilimsel kültüre sahip biridir hatta çok yüksek düzeyde bir kültürü vardır; alay söz konusu olsun olmasın, okuyucusunun da aynı derecede bilgili olduğunu varsayar, aksi taktirde bir yığın anıştırma anlaşılmaz kalacaktır (klasik formasyondan yoksun bir okuyucu?) ve dolayısıyla gülemeyecektir. Anılan yazarların bir listesini çıkaralım: klasik bilimlerin büyük adları ve ultramodernizmin bir işareti olarak Latinlerden çok Yunanlılar (Aristoteles, Platon, Plutarkhos, Homeros, Hesiodos, Cicero, Horatius, Vergilius, Ovidius); eski pagan mistiğinin büyük isimleri (Horapollo, Orpheus, Proklus, Porphyrios, "Pythagorasçılar", Macrobe) ve Gargantua'ya okuması açıkça tavsiye edilen doğa bilimleri bilginleri (Diskorides, Hippokrates, Theophrastos, Elien, Oppien, Galenus, Plinius). Karşı sayfada ve sadece XIV. Bölümde alay etmek amacıyla geç ortaçağ döneminin tüm çıraklık listesi: hukukçuların ve gramercilerin kaçınılmaz olarak girdikleri bir eski eşya pazarı... altmış yaşında "hayalci" olmak için... Yeni hümanist normun en belirgin ve baskın özelliği üstatlarının bolluğudur. Ancak bu, gizli bilimlerin, özellikle adı ortaya çıkmamakla birlikte Erasmus'un büyük etkisini dışlamaz: Brant'ın *La Nef des fous*'su gibi, doğrudan

doğruya bir "best-seller" olarak tanınmaz mı? İtalyan (Colonna'nın *Polyphilia'nın Rüyası*) ya da İngiliz (Thomas More'un *Utopia*'sı) kaynaklarının tümü yeniden ortaya çıkan araştırmaların manifestolarıdır. Bunlar iyi anlaşılamayan ama özellikle karanlıkçılığı yüzünden dışlanan geçmişi gömerler.

Daha sonra Erasmusçu, o dönemde asalak keşişlere, din sömürücüsü ya da monden yüksek rütbeli papazlara, savaş çıkaran papalara düşman bütün reformcular gibi Kilise karşıtı dinsel inançlar sergiler. Büyük ölçüde XV. yüzyılda başlayan bu muazzam hareket-dogmalarıyla bütünüyle Ortodoks-kendi ayrılıkçılarını da doğurur: kült konusundaki eleştirilerinde, daha sonra bazı dogmaların yeniden tartışmaya açılmasında daha telaşlı, daha radikal olan Lutherci hareket. Kaçınılmaz bir Ortodoks tepki kendini göstermektedir ve gerçek çabaları, araştırmaları, verdiği gerçek mahkûmiyet kararları reformcular (Kiliseye bağlı ama eleştirici) ve Protestanlar (Kiliseden ayrılanlar) arasındaki uçurum büyüdükçe keskinleşir. Bu dinsel oyunda siyaset de rol oynar: Saksonya dükü Luther'i destekler, imparator Şarlken kendi vasalleriyle mücadele etmek zorunda kalır; Rheinland'da ayaklanan köylüler dinsel saflık adına kalkışmışlardır bu eyleme, Luther destek vermez ayaklanmacılara ama Reform sosyal bir tehlike gibi görülür; I.François yakın durur hareket, Şarlken ise savunucusu olmuştur Ortodoksluğun; Luther Türklere, Kanuni Sultan Süleyman'la ittifak yapan I.François'ya düşmandır... İnsan özellikle gerçekten inançlıysa hayat kolay değildir!

Nihayet Rabelais bütün şan ve şöhretine rağmen çok ihtiyaç duyduğu Fransız monarşisine destek verdiğini açıklar. Gerçekten de Avrupa'nın en zengin krallığı olmasına rağmen stratejik açıdan I. François yenik düşmüştür; ama aynı zamanda Almanya imparatoru, İspanya kralı, Hollanda ve Bourgogne süzereni, Napoli kralı, 1530'dan sonra İtalya kra-

lı olan Şarlken'e bağlı bölgelerle kuşatılmıştır. İtalya'da 1480'den sonra VIII. Charles, daha sonra XII. Louis tarafından sürdürülen savaşların tümü umulan sonuçları vermemiş ve 1525'de Pavia savaşında tutsak edilen I.François'nın esareti askeri ve siyasal zaafını açığa çıkarmıştır. "Onurumuzdan başka her şeyi yitirdik": hümanist ortam kendi tarzında kral için, en iyi yönetim biçimleri üstüne siyasal düşünceler, *Hükümdarın Eğitimi* için çalışır.

Dolayısıyla *Gargantua*'da Avrupa'yı sarsan sorunlarla ilgili bir yığın anıştırma vardır ve bunlar bilgi biçimlerini ve iktidar biçimlerini açık seçik biçimde tartışırlar. Bilgi biçimleri Fransa'da ikinci kuşağını yaşayan hümanizmayla eski dillerin ve pagan felsefenin öğretilmesinde dinsel soruların kaynağını ve kimi zaman da Hıristiyanlık ve metinleri tarihi üstüne sıkıcı gözlemleri ayırt eden ilahiyat fakültelerini karşıtlaştıran çatışmadır. I. François'nın eski diller, daha sonra matematik ve Doğu dillerinde kraliyet okurları yaratması iki kültür biçimi arasındaki karşıtlığın bir işaretidir. Öte yandan İlahiyat Fakültesi başka karşıtlıkları da ortaya çıkarmıştır çünkü kitapların sansür edilmesi görevini üstlenmiştir ve 1533'de *Günahkâr Ruhun Aynası*'nın ikinci baskısını yasaklayarak kralın kızkardeşi Marguerite de Navarre'ı sıkıntıya sokma gibi aptalca bir şeyi düşünebilmiştir. Daha kötüsünü de yapar ama işi de budur zaten...kral (ve özellikle de Marguerite) Alman reformcuları sevmese de Erasmus'un adının arkasında Hıristiyanların birliğini sağlayan Reform düşünceleri hareketine duyarlıyken Luther tehlikesini ifşa etmiş ve bir baskı ortamı yaratılmasına aracı olmuştur. Oysa, belki de her şeyin tamirinin mümkün olduğu, kralın her zaman olmasa da (1529'da Berquin'in maruz kaldığı işkence) yakınlarını kurtarabileceği (Marguerite de Navarre'ın vaızlarını serbest bıraktırmak, Marot'yu özgürlüğüne kavuşturmak) bir dönemde, ilk başta bazı şeyleri birbirlerinden ayırmak zordur. Sorbonne'u tutucu, cahil, dar kafalı, gerici diye niteleyip kö-

tülemek çok kolay cesaret edilebilecek bir iş değildir: kral da böyle düşünür.

İktidar biçimleri: Pichrochole ve Gargantua arasındaki çok belirgin zıtlıktır bu. Saldırgan, barış anlaşmalarını unutan, fetih çılgınlıkları, kafalarını kendilerine takmış, Tunus'u fethetme rüyaları içinde yaşayan ve özellikle yoksul insanlara zarar veren krallar hakkında olumsuz düşünceler beslemek; iyi kralın tutsaklar için fidye istemediğini, namuslu mağlupları onurlandırdığını belirtmek: herkes bu düşüncelerin mağlup olan iyi kralımıza farklı biçimde çok kötü muamele ettikten sonra 1527'de Roma'yı yağmalatan, aziz papamızı aşağılayan, 1534-1535 yıllarında Tunus seferi için hazırlıklar yapan Şarlken'i hedef aldığını düşünür. Sadece modern kafalar bizim iyi kralımızın her şeye rağmen farklı davranmadığını, zaman zaman Haçlı seferleri düşlediğini ve ittifak anlaşmalarına her zaman sadık kalmadığını düşünebilirler; sadece modern kafalar Gargantua'nın intikamının güç gösterisi ve ölüm açısından yağmacıların saldırısından daha tahripkâr olduğunu belirtebilirler.

Rabelais'nin angajmanlarında hümanistlerin sınırlı ortamının rolünün önemli olduğu söylenebilir; bu ortam bilginin ve dinsel uygulamaların yenilenmesi umutlarında tutarlıdır ve daha sonraki olayların dışında kalmış ama 1534'te neredeyse birleşik bir cephe sunmuştur. Özellikle her şeye rağmen olanaksız gelişme umudu içinde olan koruyucularının rolünün önemli olduğu söylenebilir. Fransa kralının kızkardeşi Marguerite de Navarre evanjelik vaizleri ya da Marot, Bonaventure Des Périers ve Calvin'i koruduğu gibi Rabelais'yi de korumuştur. Rabelais, coğrafi konum açısından "lider"i pratikte dışişleri bakanlığı görevini üstlenmiş kardinal Jean olan, Bellay ailesi çevresindendir. Kardeşi Guillaume de Langey'nin daha sınırlı bir askeri ve politik rolü vardır: Protestanlarla ilişkilerden sorumludur. Rabelais önce birini daha sonra öbürünü izler. Jean du Bellay'den sonra Ronsard gi-

bi, kardinal Odet de Châtillon'a bağlanacaktır. Rabelais için o kadar önemli değildir bu ama Châtillon daha sonra Protestan olacaktır. Bu elit gruplar içinde henüz pek fazla dağılmamış, dogmatizmden çok araştırmalara ağırlık veren yenilikçi bir düşünceden esinlenir.

1534'te reformcu dinsel hareketler, hümanizma ve monarşi arasındaki nesnel ittifak açıktır ancak bu birlik mahkûm edilmiştir. Çünkü tehlikenin ilk işaretleri görülmeye başlamıştır. Sürekli reform umudu başarısızlığa doğru sürüklenmektedir. Avrupa, uzun sürmesi beklenen askeri çatışmaların içindedir. Bugünkü bilgi düzeyi *Gargantua*'nın yayınlanmasıyla ilgili olarak son derece yararlı tarih sorunlarını ortaya atmaktadır ve cevaplar yorumları değiştirmektedir bu bağlamda. Bilinen ilk baskı tarihi 1534'tür. O dönemde yılın başı Paskalya olduğundan 1534 tarihi 1534 Paskalyası'ndan 1535 Paskalyası'na kadar gider. Ekim 1534'te aşağılayıcı ifadeler ve hakaretler içeren "duvar ilanları olayı" patlak verir; bu dönemde Fransa'da Lutherci propaganda çok fazla doğrudan mesajlar verme yanılgısına düşmüştür: ayinlere, ayin usullerine şiddetle saldıran "el ilanları" kralın masasına kadar ulaşmıştır. Bu olaylar kralı öfkelendirir, günah çıkarma ayinleri örgütler ve dinsel soruşturmalar bir süre etkisini sürdürür; ardından Protestanların düşüncelerine uzaktan yakından benzeyen bütün düşüncelere kuşkuyla bakılır genel olarak. *Gargantua*'nın zulüm ve kıyıcılığa anıştırma yapan son muamması bu baskıcı evreyle mi ilişkilidir? Yenilikçi düşüncelerin desteklenmesi olgusu tehlikeli midir yoksa yürekli bir tavır mıdır? Bununla birlikte 1534'te zulüm ve işkence papanın da, kralın da pek umurunda değildir. Şarlken'in hırsları daha tehlikelidir ve I.François'nın Alman Protestan prenslerine ihtiyacı vardır... Öte yandan tipografi yapıtın Şubat 1535'de baskıya girmiş olduğunu gösteriyor ki bu tarihte Rabelais Juste'te bazı yayınların denetimiyle ilgilenmiş, daha sonra kardinal du Bellay'le birlikte Roma'ya git-

miştir.[4] Ama bu tarihten sonra eksiklikleri de olsa, dipten gelen bir reformun getirdiği sapkınlık riskleri, Katolikliği kabul edenlerle Roma'yla bozuşma pahasına inancın saflığını tercih edenler arasındaki uçurum derinleşecektir. "Entelektüeller" bir tercih yapmak zorunda kalacaklardır: sözgelimi Budé *De transitu*'de Hıristiyanlıktan kopmama gerekliliği üstünde ısrarla durur. O dönemde kopma güçlüklerini aşmış olan Protestanlar (Calvin bunlardan biridir) onların tercihlerini bağışlamayacaklar ve Budé'yi ikiyüzlülükle, Rabelais'yi de sefahat düşkünlüğüyle suçlayacaklardır.

Dolayısıyla Rabelais tam anlamıyla bir isyankâr değildir(henüz mü?). Hiç kuşkusuz ilginç bir konumdadır ama papadan daha çok Katolik ve kraldan daha çok kralcı olmayalım... her ikisi de son derece normal bulmuşlardır bu durumu.[5] Ve onun bu normalleşmenin bedelini özellikle hayranı ve yardımcısı olduğu I.François'ya ödediği söylenebilir.

Kaldı ki iyi devin kralın kendisi olması çok çabuk ortaya çıkan sıradan bir olaydır.

Gargantua, ulusal kahraman, Kurtarıcı Kral figürü

Dev masallarından uzak duralım. Antik çağdan beri bunların güçleri içlerinde mitleri barındırır ve ucube bedenleri ürküntü verir. Ama bu mesele bütünüyle tarihle ilgilidir ve XVI. yüzyıl anlayışına göre devler tarihsel varlıklardır; devler bizim atalarımızdır... o zamandan beri epeyce yaşlanan bir dünyada gizli, arkaik güç. Ve bu ninelerin anlattıkları bir masal değildir, ciddidir: bilim adamları bu konuda yardımcıdırlar ve kanıtlar gösterebilirler. Evet meleklerin evlenmelerinden ve devler do-

4 Mireille Huchon, *Rabelais grammairien*, Droz, 1981, s.111; M.Screech, "The first edition of *Pantagruel*", *Études rabelaisiennes*, XV, 1980 ve "Some further reflexions on the dating of *Gargantua* and on the possible meanings of some of the episodes", *Études rabelaisiennes*, XIII, 1976.

5 Richard Cooper, *Rabelais et l'Italie*, Droz, 1990.

ğuran kadınlardan, yüzyıllar önce yaşamış peygamberlerden söz eden Kutsal Kitap. Muazzam kemik fosilleri arasında dev ırklarının varlığını keşfeden ve kanıtlayan arkeoloji. Herkül'ün gücünü yücelten ve ona Batı uygarlığının kurucu, büyük başarılarını mal eden mitoloji. Mitolojide Tanrıların yaşamını değil bizim ırkımıza uzak düşen olayları bulan ve Herkül'ü gerçek kraliyet ırklarının atası gibi gören tarihsel yapıtlar... bu ırkların en güzeli Fransa'da hüküm sürmektedir ve boyuyla (1.93 m.), boy ortalaması 1.60 m. civarında olan bir insanlığı rahatça denetleyen bir kral tarafından temsil edilmektedir.

Böylece Rabelais bütünüyle efsaneler içinde yüzmektedir ve bu efsaneler bir İtalyan bilgini olan Annius de Viterbe'nin düzmece metinleriyle desteklenmiştir; de Viterbe, bunları ayrıntılı biçimde anlatan tarihçi Berose'ye mal ettiği antik metinler üretmiştir (bu metinlerden yararlanan İspanya kralının maddi desteğiyle). Bunlar *Singularitez de Gaule* ve *Illustrations de Troie* (1510) adlı yapıtları, Batı monarşilerinin kökenleri konusunda bir efsane deposu olan Jean Lemaire de Belges aracılığıyla aktarılmıştır. Bunlara kuşkuyla bakmak gerekir kesinlikle; çünkü o dönemin düşüncesi ve hayal gücü, spontan bir biçimde her şeyi birbirine karıştırmıştır ve farklılık analizlerinden çok benzerliklere duyarlıdır, her şeyden kuşkulanmaktan çok, güzel rastlantılarla buluşmaktan hoşlanır. Ayrıca şunu da unutmayalım ki çok kibirli ve şımarık prensler bu mitlerden yararlanarak siyasal propagandalarını yaparlar ve kendi gururlarını okşarlar.[6]

Karışıklık bununla da kalmaz: Gargantua başka bazı özellikleriyle de kutsaldır... Hıristiyan efsanesi ve İsa da vardır bunun içinde ve bu bağlamda Hıristiyanlığın Keltlerin pagan Antikite'sini "yeniden betimlediği" bilgiççe bir anlam belirsizliği söz konusudur. Gargantua 3 şubatta, Saint-Blaise gü-

6 Richard Berrong, *Le Premier Chapitre de Gargantua et Lemaire de Belges*, Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance, XVII, 1983. Colette Beaune, *Naissance de la nation française*, Gallimard, 1987.

nünde doğmuştur... büyük olasılıkla karnaval şenliklerinin başladığı tarih... büyük perhizden önce et yenmesinin serbest olduğu ve aşırı tüketime izin verilen gün... Blaise, Keltlerin rüzgâr tanrısı Belenos'un[7] ve folklorik adında belirgin biçimde görüldüğü gibi yaşam soluğu ve gırtlağıyla ilişkilerinin "mirası"dır. İşte paganizmin Hıristiyanlığa aktarımları... Ama az ya da çok ölçülü özdeşlikler vardır. Gargantua İsa'nın yaşamıyla 40 günlük farklılık gösteren bir yaşam sürer... bütün tarihleri uyuşan litürjik* bir çevrim... Okuyucuları hayrete düşüren "kulaktan dolma" düşüncesi dindar bilginlerin Meryem'i doğuran Kutsal Ruh'a mal ettikleri-tinsel anlamda- sürecin fizyolojik yansımasından ne fazla ne eksiktir. Kardeş Tanrı, rakip Tanrı, parodik [yansılamalı]Tanrı? Modern çağ parodiye daha duyarlıdır; bununla birlikte konunun ciddiyetini dışlamamak gerekir, çünkü kral ve İsa arasında bazı ilişkiler vardır: Pichrochole savaşları bir poğaça ve üzüm öyküsüyle başlamıştır... Eylül ayında bağbozumu dönemi... Unutmayalım ki I. François'nın ilk önemli başarısı olan Marignan savaşı 13 Eylülde Sainte-Croix şenliği gününde gerçekleşmiştir (Frer Jean bizimle birliktedir...)... kralın, Aziz Michel'in himayesinde zambaklarla kutlanan yaş günü?[8] Gargantua'nın kıyafetlerindeki bir yığın kraliyet işareti ve simgesi, fiziksel, toplumsal, entelektüel ve dinsel aristokrasiye ait bir yer olan Thélème, devi, kurtarıcı bir monarşinin temsilcisi yapmıştır. Alçakgönüllü olduğu için yüzü kızarmaz bu monarşinin çünkü o dönemde daha büyük ve aşırı iltifatlar gerçekleştirilmiştir bu monarşiye.

Rabelais'nin tercih ettiği ifade biçimine karşı bir duraksama belirmiştir okuyucuda. Tinsel ve mistik olabilir bu. Ama şaşırtıcı bir sesle yansıyan!

7 Claude Gaignebet, *À plus haut sens, l'ésotérisme charnel et spirituel de Rabelais*, Maisonneuve et Larose, 1986.

8 Anne-Marie Lecoq, *François 1er imaginaire*, Macula, 1989.

* Fr. sözcük *liturgique*'den, dinsel törenlerin usul ve sırasına uygun (Ed. n.).

Gülmeye övgü

Komik metin statüsü tartışmaya açıktır. Yunanlılardan ve Latinlerden bu yana eğitimin eğlenceli ve zevkli olması gerektiğini anlatmak amacıyla güzel sözlerden yararlanılmaktadır ve hatta bir hatibin stratejik bir etki olan komik unsur aracılığıyla ikna edebileceği iddia edilmiştir. Komik metinler açık seçik anlamsızlıklarını Rabelais'nin yinelediği iki gerekçeyle savunurlar: hafif bir karakteri savunmak eğlenmektir, başka bir şey değildir; ince bir karakterin savunulması durumunda yüce anlam muamma ve eğlence biçiminde saklıdır. Rabelais iyi bir hekim olarak üçüncü bir motif ekler: gülmek dalağa iyi gelir ve genel olarak insanın huyunu da düzeltir ki bu idrak için yararlıdır... Önsözü bir kez daha okuyun...

Ama her durumda amaç ciddidir: komik, işlerin iyi gitmesinin önündeki bir çeşit engeldir, dinleyicilerin zaafına tanınan bir ayrıcalıktır ya da onları zayıf yerlerinden vurmaktır. Kurnazca olsun, etkili olsun, komik bozukluğunu her zaman haklı göstermek zorundadır ve belki de mantığınkinden üstün olan etkinliğini bağışlatmak zorundadır. Komediler, fabller, farslar öteki bazı biçimler dar kafalılara iyi gelir, bilinen bir şeydir bu. Bağışlayıcılık, hoşgörü ya da merhamet. XVI. yüzyıl başında güzel söz derlemeleri ve çeşitli dillerde yapılan başka bazı şakalar git gide artan bir enerjiyle, sürekli yaygınlık kazanmıştır.

Teori özellikle gülmenin yarattığı etkilerle ilgilenir. Bir şeye gülmek gülmeye konu olan şeyin zararını göstermektir ya da gülmeye konu olan şeyin zararlı olduğuna yönelik bir kışkırtmadır. Bu nedenle kötülere ve kötülüklere gülmek ahlaklı bir davranıştır: satirik gülüş kötülüğün cezasıdır, gülünç olanın öldürmesi gerekir. Satir, ikincil bir biçim olarak hoş görülür ve hoş görülen bir edebiyat geleneğine açılır. Horatius'dan bu yana sürekli olarak metinlere konu olmuştur, tüm fikir ve toplum hatta din tartışmalarının si-

lahı olmuştur. Bu pratiğin önünde bir çekince vardır: her şeye gülünebilir mi? Sapkın din adamlarının münasebetsizliklerine gülmek dine gülme riski doğurmaz mı? Oysa satir başlangıçta alınacak bazı önlemlerle Rönesansın entelektüel ve dinsel savaşlarının silahıdır: savaşçı papalara karşı satir (Erasmus'un *Julius exclusus*'u ya da Jules II cennete nasıl kabul edilmedi, Gringore'un *Chasse au cerf des cerfs*'i ya da Budalaların prensi XII. Louis'nin Budala Anne'yle çatıştığı *Budalalar Prensinin Oyunu*, Jules II'nin Kilisenin Büyük Çılgınlığı). Gülme, sonunda Erasmus'un *Deliliğe Övgü*'sünde yüceltilmiştir; bu yapıtta dünyanın sahibi olan delilik zaferini ve her durumda delilik ortaklarının sayısız başarısını ilan eder.

Gülme işe yarar, hatta gülme hümanistlerin ciddi bir ağırlık olarak gördükleri şeye karşı favori saldırı silahıdır. Doğrusunu söylemek gerekirse tartışma abartılıyor ve saptırılıyor: Ortaçağa özgü bir gülme vardır, skolastikte hüzün yoktur ve vaizler sadece boş laf etmezler. Doğrusunu söylemek gerekirse onlar aynı zamanda mirasçılardır: özellikle halk kitlelerine kendisini daha iyi tanıtma kaygısı içinde olan (acıma, merhamet!) Fransisken tarikatı neşeli öyküler geleneğini işler.

Ama gülmeyi bir enstrümandan başka bir şey yapmak kimin aklına gelirdi?

Oysa kesin olan şu ki Rabelais'nin yararlandığı alan Petronius'un henüz tanınmadığı ve Aristophanes'in çevrilmediği çağının ağır basan aydın geleneği değildir. O başka kaynaklardan yararlanmıştır: geleneksel ama "normal olarak" karnavalın alışılmış zaman uygulamalarıyla sınırlı kaynaklar... yok olmaya mahkûm zar zor metin olarak nitelenebilecek metinler... Karnaval şenlikleri dönemi her şeyin tersine gittiği bir dönemdir. Roma'nın Saturnus şenliklerinin mirasıdır bunlar ve toplumsal düzeni (en alttakiler başa geçmiştir), liyakati (kaftanlı bir eşek eşek ayinlerini yönetir), görgü kurallarını (bedene boya, şarap tortusu, dışkı

sürmek) ve dil adabını belli bir süre alt üst etmişlerdir. Zorlayıcı kuralların hesabını parodiyle görme, sarhoşluk ve neşe içinde defetme zamanıdır bu dönem. Şenlik organizasyonu yoluna yordamına uygun şenlik organizasyonu kadar ritüelleşmiştir: Paris'teki Basoche derneği (din adamları, hukukçular ve Kilise mensupları), Rouen Enayileri derneği ya da Dijon Budalaları derneği bu alanda büyük ün yapmıştır. Bu yazı uzmanları, bu ciddi dünya düzenleyicileri bir süre uzlaştırmacı olan "popüler" zevk biçiminin üreticileri (bilgin) olmuşlardır. İlk sansür talepleri gecikmez ama buna kralların, belediyelerin, din adamlarının katılması da bir olgudur. Dinsel karışıklıklara, şenliklere düzenleme getirilecektir ya da en azından dogmalara ve dünyanın erdemine saygı içinde dine ve kutsala hakaretlerin ve müstehcenliğin at başı gittiği içerikleri denetlenecektir.[9] Dikkat, erotizm yok! Gastronomiyle ilgili hiçbir şey yok! Hiçbir kılık değiştirme, maske ve görünüm estetiği yok! Sivilize olmuş insanların ve daha sonraki dönemlerin onurlu insanlarının düşleyecekleri her şey içe atılmış. Daha ilkel güçler, bağnaz olmaktan çok canlı bir kutsallık anlamı, serbest bırakılmış bir enerji.

Sadece, karnaval üslubunda, genellikle kısa yazılmış metinleri uzun bir yazıya dönüştürmek ve bunları daha entelektüel ve daha militanca metinlerle karıştırmak çifte bir karışıklıktır. Kakafoni hiçbir tema ve konunun şaşırtmadığı, ama bunların karışımının yarattığı metinsel tutarsızlığın şaşırttığı XVI. yüzyıl okuru tarafından anlaşılır olmalıdır. Rabelais uçların birlikteliğini oluşturmaya çalışırken bir yazı paradoksu yaratır: içinde yaşadığı entelektüel dünyaların eğilimlerini uzlaştırmak ki bunun bedeli sürekli bir çift

9 Mikhaïl Bakhtine, *L'Oeuvre de François Rabelais et la culture populaire du Moyen Âge et de la Renaissance*, Fr. Çev. Gallimard, 1970. Claude Gaignebet, *Le Carnaval*, Payot, 1974. Jacques Heers, *Fêtes de fous et Carnaval*, Payot, Fayard, 1983.

anlamlılıktır. Doğrusunu söylemek gerekirse bu *Deliliğe Övgü*'yle uyumludur;[10] sıradan bir dünya olmuş şeyin-bu dünyanın yerine- içinde deliliğin egemen olduğu yerde aklı başında olmanın en emin yolu, kesinlikle daha sağlıklı olma şansına sahip dünyanın çılgın deliliğini izlemeye devam etmektir.

Ama karnavalın kendisi için aynı anlamı ifade etmediği modern okuyucu için ne büyük bir sorun ve belirsizlik söz konusudur!

Çokanlamlılık/çokseslilik

Rabelais'nin yorumlanması evrimsel bir özellik taşır. Çok okunmuş ama bir güldürü türü olarak nitelenmiş ya da XVI. ve XVII. yüzyıl dincileri tarafından dine saygısızlığı nedeniyle dışlanmıştır. Daha sonraki kuşaklar ise çok aşırı, çok zor biri gibi gördüklerinden fazla ilgi duymamışlardır. Rabelais XIX. yüzyılda sözünü sakınmayan bir yazar olması dolayısıyla yeniden gündeme gelmiş ama popülizmi ve "müstehcenliği" dolayısıyla da kuşkuyla bakılmıştır ona aynı zamanda. A. Lefranc tarafından yeniden saygınlığına kavuşturulurken ilkel güldürüyle suçlanması ciddiyet adına mahkûm edilmiş ve özgür rasyonalist düşüncenin militanı olarak gösterilmiştir; L.Febvre tarafından yeniden saygınlığına kavuşturulurken özgür düşüncesi ciddi evanjelizm adına mahkûm edilmiştir; M.Bakhtine tarafından saygınlığına kavuşturulurken ciddi evanjelizmi özgür karnaval ve halk parodisi adına mahkûm edilmiştir; ve hemen arkasından da M.Beaujour ve J. Paris tarafından saygınlığına kavuşturulurken serbest şiir anlayışı konusunda hakkı teslim edilmiş, C. Gaignebet onu saygınlığına kavuştururken de anlamsız ifadelerini ve laikli-

10 Marcel de Grève, "Discours rabelaisien, ou la raison en folie", *Folie et déraison à la Renaissance* içinde, Brüksel, Éditions de l'université, 1976.

ğini yaşayan folklor ve ezoterizm adına mahkûm etmiştir... Kim Rabelais'nin metninin bir anlamı olduğunu söylemeye cesaret edebilir? Gene en doğrusu birçok anlam bulmaktır bu metinlerde.

Günümüzde kuramsal çatışmaların esası iki karşıt kavram çevresinde oluşmuştur: çokanlamlılık ve çokseslilik.

Bir göstergenin "çokanlamlılığı" bağlamlara ve yorumlama biçimlerine göre birçok anlam taşıma kapasitesidir. Buna göre "şarap" sözcüğünün hoş bir içecek anlamı taşıdığı ama sarhoşluktan tiksinmekle ilişkili olduğu ("şarap kokuyor") ya da İsa'nın kanıyla (*communio*, mistik sıkımevi) ve aynı zamanda da misterlerin ve sefahat alemlerinin yaratıcısı Bacchus'le ilişkili olduğu söylenebilir mi: Şaraptaki gerçek Chinon şarabı mıdır yoksa Pythia'nın sözleri midir?

Ortaçağda ve Rönesansta bir gösterge doğal olarak çokanlamlıdır: farklı anlamların çözümlenmesi kutsal metinler ve önemli metinlerle ilgili olarak neredeyse kurumsallaşmıştır: Rabelais kendisi de yapıtlarının çözümlenmesini teşvik etmek için önsözünde bu teoriye dayanır. Sözgelimi bu bağlamda Kızıldeniz'i geçen bir Musa'nın "tarihsel" ya da "edebi" anlamda bir tarih döneminin simgesi olduğu(Musa Kızıldeniz'den geçerken peşinde olan Firavun'un askerleri boğulur) ama bunun aynı zamanda İsa'nın yaşamından bir kesit("tropolojik" anlamda: İsa'nın ölümü ve dirilmesi), bir bilgelik dersi("alegorik" anlamda inanç sayesinde zoru başarmak), evrenin önemli yasalarıyla ilgili bir vizyon ("anagojik"* anlamda: inananlar bu dünyadaki sınavdan başarıyla geçtikten sonra kurtulacaklardır) olduğu söylenebilir.

Bu anlayış içinde okuyucunun çabası metnin bütün öğeleri değerlendirmek ve mümkünse bütün bu öğelerini farklı yorum alanlarına aktarmakla ilişkilidir. Aynı şekilde Kutsal Kitap okuyucuları Loth'un zinasının ve başka bazı çarpıcı

* Fr. sözcük *anagogique*'den, Kutsal betikleri gizemcilik açısından yorumlama anlamında (Ed. n.).

ayrıntıların anlamlarını çözmeye çalışırken çok zorlanırlar; bunun gibi Rabelais okuyucusu da kıç sileceğinin icadının dinsel anlamını bulmaya çalışırken büyük sıkıntı çeker. Okuyucu Gargantua'nın kısrağının düşmanlarını Vède boğazında, bir sidik selinde boğabileceğini ve hayatta kalabilen hacıların olayı mezmurlar okuyarak kutladıklarını görünce Kızıldeniz'den geçişin Kutsal Kitap'la ilgili bir bölümünün parodisiyle karşı karşıya olduğunu bilir ama, neyle alay edilmektedir? Ya da tersine eğitim veya mağluplara nutuk çekilmesi gibi bölümlerde ne gibi komik unsurlar bulunabilir? Ve her bölüm, her zaman uzman olan, bilge okuyucunun yeteneği ve yaratıcılığı karşısında zayıf düşebilir: kıç sileceklerinin ve kaz palazının bulunması gravürleri 1530 Fransa'sında çok yaygın olan Michelangelo'nun "Leda ile Kuğu"suna ya da başka bir şeye gönderme yapar... kaz palazı Rabelais'nin çoğu zaman kendisine göre, verdiği bilgiler kıç silmekten başka bir işe yaramayan Sorbonne'u anlatmak için kullandığı hayvanlardan biridir. Oluntular her zaman, sözgelimi seçilen örnekte de görüldüğü gibi ilginç bağlantılarla birlikte son'a bağlıdırlar.[11] Ama kitabın tümü?

Buna karşılık "çokseslilik" M.Bakhtine'in analizlerinden doğan yeni bir eleştiri anlayışıdır: bu bağlamda bir metinde, bir konserdeki gibi farklı yollardan bir araya gelerek tek bir yapıt oluşturan farklı sesleri tanımak söz konusudur: bu "sesler" bir metinde eski söylemlerden (metinlerarası kaynaklar ya da benzerlikler) alınmış fragmanlardır ve farklı bir toplumsal ve estetik kullanımın söylemleriyle (kolajlar, farklı dil düzeyleri, farklı toplumsal söylem tipleri, farklı türler) ilişkilidir. Rabelais'de farklı türler ve farklı amaçlar iç içe geçmiştir: bu durum bir senfoninin sesinden daha rastlantısal olmayan bir anlamla donatılmış bir yapıt oluşturulmasına engel değildir. Dolayısıyla oluntuların [epizodların] ve tonların her biri artık ötekiler üstünde bir baskı unsuru olmayan

11 Bkz. *Études rabelaisiennes*'de (XXI, 1988) yorum karşılaştırmaları.

kendi özel fizyonomilerine kavuşurlar: kıç sileceği bir karnaval oluntusu olabilir ve içinde retorikçinin şiirlerinden iki parodi barındırabilir; öte yandan mağluplara söylev de modern ideal hükümdar teorisi ve kral I.François'ya hizmet'le uyumlu yoğun bir Cicero retoriği olma durumunu sürdürür.

Ama zaten çok fazla zorluk çeken okuyucu her işaretin doğasını keşfetme durumunda olduğunun farkında değildir ve sırtına bir imkânsızlık yüklenmiştir: bütünün anlamını kavramak. Oysa sorgulamalarının sonucu ancak dar görüşleri ve önyargıları aracılığıyla bir anlam kazanır. Sözgelimi ilk baştaki ilginç kolajı, frengi (modern seks felaketi) anıştırmasıyla Platon'un *Şölen*'ini yan yana getiren karşılaştırmayı ele alalım... burada bilindiği gibi herkes, içki alemi sırasında ama son derece felsefi bir üslupla Aşk anlayışını tanımlar..., ve Alkibiades erdemli çapkın ve sarhoş olmayan içkici Sokrates'e övgüler yağdırır. Kolaj "zevk" normlarına bağlı kalmayan ve çarpıcı olmaya çalışan yazarın özgürlüğü açısından anlamlıdır. Çarpıcı olmayı tercih edebilirsiniz. Filozofların babası, aydın insanların neredeyse Tanrı gibi taptıkları Platon çevresinden "etkilenmiş" olabilir: parodi ve saygısızlık, yüce olanın gülünçleştirilmesi ve gerçek bedene gönderilmesi. Platon'un söylevindeki Sokrates'in çirkinliği gibi frengi yorumlanması gereken bir işaret olabilir: bu aşk acısının merkürle [cıva] tedavi edildiğini ve Merkür'ün Bilgeliğin babası Hermes olduğunu düşünüyorsanız... Karnaval söylemi ve ciddi tavırlı bilgiçlik söyleminden hangisi hangisini değerlendirmektedir? Bu bilgiçler dünyasına inanıyorsanız bir provokatörün (tehlikeli?) ciddiyetinin ve yapıtlarının parodisiyle karşı karşıyasınız demektir; halkın kendisini özgürce ifade etmesi gerektiğine ya da başka bir versiyona, derinlerdeki itkilerin sansür edilmemesi gerektiğine inanıyorsanız yapıt maskeden, yapay, zorlayıcı kurallardan, kendisini tek bilgelik yolu olarak tanıtan sahte resmi bilgilerden kurtarır. Hatta en önemli gelişmenin diyalektik olduğuna ve yanılgı-

ya düşmeden ilerleyebilmek için ikisinin de gerekli olduğuna inanabilirsiniz...

Ayrıca şunu da söylememiz gerekir ki her şeyi öngörmüş olan Rabelais önsözünde bütünüyle... temkinlidir.[12] İyi görmeye, sonra kemiği yalamaya, eti kemirmeye daha sonra da içeriğin tadını çıkarmaya davet ederken sadece doğru bir dinsel okumaya göre ilerici, edebi sonra okuyucunun anlama düzeyine ve çabasına göre "tinsel" bir okumaya davet eder: eğlenceli bütün bunlar hiç kuşkusuz, ayrıca da komik anlamını reddedemeyen ve reddetmemesi gereken yüce anlamlı...

Dolayısıyla çokanlamlılık ve çokseslilik arasında Rabelais'nin yorumu son derece spekülatiftir özellikle de bütün yapıtlarını anlama hırsına kapıldığınızda... Özellikle Panurge'ün "destanı" ve Gerçeğin araştırılması birtakım başka gizleri saklayacaktır. Dolayısıyla biz 1534'te, *Gargantua*'da kalalım.

Yaldızlı incik boncuk ve *Son muamma* arasında düzeyinizi ve çabanızı deneyin. Soylu hayvana iyi kemik.

Marie-Madeleine Fragonard*

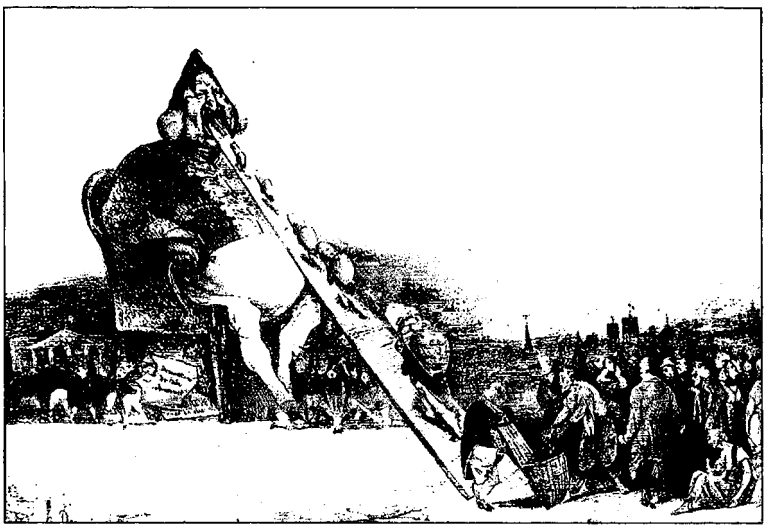
12 Önsöz ve karmaşıklığıyla ilgili olarak Raymond La Charité ve Richard Regoisin arasındaki tartışmalar, *Rabelais's Incomparable Book,Lexington, 1986.*

* Sorbonne Nouvelle (Paris III) üniversitesinde profesör.

GARGANTUA

PANTAGRUEL'İN BABASI BÜYÜK GARGANTUA'NIN
BÜYÜK ÜRKÜNTÜ VEREN YAŞAMI

ÇOK ESKİDEN SİMYACI VE FEYLESOF M. ALCOFRIBAS
TARAFINDAN YAZILMIŞTIR.

Honoré Daumier'nin bir 'Gargantua' illüstrasyonu.

Okuyuculara,

Bu kitabı okuyan okuyucu dostlar
Atın içinizdeki bütün sıkıntıları
Ve okurken de şaşırmayın sakın:
İçinde ne kötülük var ne de zarar
Doğrusunu isterseniz güldürmekten başka da
Kayda değer bir şey bulamayacaksınız;
Gönlüm başka bir tarafa gidemiyor,
Sizleri yiyip bitiren dertler sıkıntılar içinde görürken:
Ağlatan kitap yerine gülen kitap yazmak daha iyi
Çünkü gülmektir insana gerçekten yaraşan.

NEŞE İÇİNDE YAŞAYIN.

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Pek ünlü ayyaşlar ve siz pek değerli frengililer-çünkü yazılarım başkalarına değil sizlere adanmıştır-Alkibiades, Platon'un Şölen *adlı diyaloğunda, hiç kuşkusuz filozofların kralı olan hocası Sokrates'i överken onu Silen'lere de benzetiyor. Silen'ler eskiden küçük kutulardı, bugün ilaç satan dükkânlarda gördüklerimiz gibi... üstlerinde tuhaf ve anlamsız figürler vardı: kadın başlı, kuş gövdeli, pençeleri yırtıcı canavarlar, satirler, gem vurulmuş kaz palazları, boynuzlu tavşanlar, semerli dişi ördekler, uçan tekeler, koşumlu geyikler ve insanları güldürmeye yarayan birçok başka uydurma figür (Bacchus'ün öğretmeni Silenos da bunlardan biriydi). Ama bu kutularda ender bulunan ilaçlar muhafaza edilirdi: kokulu bitkiler, akamber, kakule, misk, değerli taşlar ve başka değerli eşyalar. Alkibiades'e göre Sokrates de onlara benziyordu çünkü dış görünüş olarak ve dışarıdan değerlendirildiğinde bir soğan kabuğu kadar değeri yoktu, bedeni çok çirkindi ve tavırları komikti, sivri burunluydu, boğa gibi bakıyordu, yüzü bir delinin yüzünü andırıyordu, kaba bir insandı, köylüler gibi giyiniyordu, olağanüstü alçakgönüllüydü, kadınlardan yana şanssızdı, resmi görevler konusunda yeteneksizdi; ve sürekli sırıtır, her önüne gelenle kadeh tokuşturur, sürekli kendisiyle alay eder ve o Tanrısal bilgilerini her zaman gizlerdi. Ama kutu açıldığında içinden göklere özgü, paha biçilmez bir ilaç çıkardı: insanüstü bir kavrayış ve zekâ, olağanüstü güçlü bir ruh, sindirilmesi mümkün olmayan bir cesaret, görülmemiş bir kanaatkârlık, mükemmel bir kendine güven duygusu ve insanların uğrunda uykusuz kaldıkları, koşturup durdukları, çabaladıkları, di-*

dindikleri, denizlere açıldıkları ve savaştıkları her şeye karşı inanılmaz bir ilgisizlik ve küçümseme.

Sizce bu giriş ve bu denemenin amacı nedir? Amaç şudur benim güzel çömezlerim ve birkaç aylak çılgınım... Gargantua, Pantagruel, Fessepinte, Pantolon yırtmaçlarının asaleti, Domuz yağlı bezelye *gibi bizim uydurduğumuz komik kitap başlıklarını görünce bunların içinde alaylardan, çılgınlıklardan ve yalanlardan başka bir şey olmadığını sanırsınız çünkü dış görünüşün (yani başlığın) alaycılığına ve şakacılığına bakılır sadece ve daha ileri gidilmez kesinlikle. Ama insanların yapıtlarını bu kadar hafife almamak gerekir. Çünkü sizin de söylediğiniz gibi papazı papaz yapan üstündeki cüppe değildir ve kimileri papaz kılığında dolaşırlar ve içlerinde din adamlığından eser yoktur, kimileri İspanyol paltosu giyerler ama içlerinde İspanyol yürekliliğinden eser yoktur. Bu nedenle kitapları açmak ve içindekileri özenle ve titizlikle değerlendirmek gerekir. O zaman görürsünüz ki kutunun içindeki ilaç kutunun verdiği izlenimden çok daha değerlidir : diyeceğim burada ele alınan konular başlığın düşündürebileceği kadar saçma sapan şeyler değildir.*

Gülünç, neşeli, başlığa uygun konular olduğunu kabul etseniz bile onlara takılıp kalmayın, Siren'lerin türkülerine bağlanır gibi... şakayla söylendiğini sandığınız şeyleri daha yüksek düzeyde anlamlandırmaya, yorumlamaya çalışın.

Siz hiç şişe açtınız mı? Yaaa! O halinizi düşünün bir. İlikli bir kemik bulan köpek gördünüz mi hiç peki? Platon'un Devlet'*in II. Kitap'ında dediği gibi köpek dünyanın en filozof hayvanıdır. Görmüşseniz eğer fark etmişsinizdir durumu: kemiğine nasıl bir hayranlıkla bakar, nasıl özenle saklar onu, nasıl bir heyecan ve coşku içinde tutar onu, nasıl bir dikkatle ısırır, nasıl bir tutkuyla kırar ve nasıl bir heyecanla yalar. Ondan bunları yapmasını isteyen kimdir? Bütün bu gayret ve çabalardan umduğu nedir? Ne bekler? Sadece bir iliktir beklediği. Ama işin doğrusu azıcık şey başka birçok yiyecekten çok daha lezzetlidir çünkü Galenos'un belirttiği gibi* (Doğal Yetenekler'*in üçüncü kitabı ve* Bedenin Uzuvlarının Görevleri'*nin ikinci kitabı)doğanın yarattığı en mükemmel yiyecektir.*

Aynı şekilde sizin de bu güzel ve özlü kitapları koklamak ve değerlendirmek için akıllı olmanız gerekir, izlemede çevik, saldırıda yürekli olmanız gerekir. Sonra dikkatli bir okumayla ve çok derin düşünerek kemiği kıracaksınız ve içindeki özü, iliği emeceksiniz-yani Pythagorasçı sembollerle anlatmak istediğim şeyi-ve böylece okuduğunuz kitabın size bilgelik ve mertlik sağlayacağını umut edebileceksiniz. Çünkü bu kitapta çok başka bir tad ve çok daha derin bilgiler bulacaksınız ve bunlar sizi hem dinimiz açısından hem de toplumsal ve kamusal yaşam açısından çok yüce kutsallıklara ve ürkütücü gizemlere götürecektir.

Homeros'un İlyada *ve* Odysseia*'yı yazarken Plutarkhos'un, Pontus'lu Herakleides'in, Eustathios'un ve Phornutus'un bunlardan çıkaracakları alegorileri ve Politianus'un da bunları onlardan aşıracağını düşünmüş olabileceğine ihtimal veriyor musunuz? İhtimal veriyorsanız eğer benim düşüncelerimin çok uzağındasınız çünkü bana göre Homeros da bu alegorileri pek düşünmemiştir, tıpkı Ovidius'un da* Metamorphoseis*'de* (Değişimler) *İncil'deki gizemleri aklından geçirmediği gibi; bununla birlikte tam bir kemik yalayıcı olan frer Lubin diye biri bunu kanıtlamaya kalkışmıştır... kendisi kadar budala okuyucular bulabilirse ve atasözünün dediği gibi tencere yuvarlanıp kapağını bulursa...*

Eğer ihtimal vermiyorsanız, benim bu eğlenceli ve yeni öykülerime bir yığın anlam yükleyebilirsiniz ama ben bunları yazarken sizin düşündüklerinizin fazlasını düşünmedim ve belki siz de benim gibi yapıp içiyorsunuzdur! Çünkü bu görkemli kitabı yazmak için bedenimi beslemek için gerekli zamandan fazlasını harcamadım kesinlikle, yani yiyerek ve içerek yazdım. Bu yüce konuları ve derin bilgileri kâğıda dökmenin uygun zamanı da budur... tıpkı bütün filologların örnek aldıkları Homeros'un ve Horatius'a göre Latin şairlerinin babası Ennius'un yaptığı gibi... işe bakın ki terbiyesizin biri bu büyük şairin şiirlerinin zeytinyağından çok şarap koktuğunu söylebilmiştir.

Kaba şakalar yapmaktan hoşlanan biri de benim kitaplarım için aynı şeyi söylemiş ama umurumda değildir benim böyle şeyler! Şa-

rap kokusu zeytinyağı kokusundan ne kadar daha iştah verici ve hoştur, çekicidir, kutsal ve nefistir! Benim için biri zeytinyağından çok şaraba para harcamış derse, bununla övünürüm... tıpkı Demosthenes'in şaraptan çok zeytinyağına para harcamasıyla övünmesi gibi... Benim için keyif insanı, iyi bir yoldaş denmesi şan ve şeref verir bana ve ben bu sıfatla bütün Pantagruel'ci topluluklara hoş gelmiş olurum; mızmız ve hırçın biri, Demosthenes'e, söylevlerinin kir pas içindeki bir zeytinyağı tüccarının önlüğü gibi koktuğunu söylemiş. Bu nedenle siz benim bütün yaptıklarımdan ve söylediklerimden olabildiğince yararlanmaya bakın; sizi bu güzel palavralarla besleyen peynir kafalıyı yüceltin ve beni olabildiğince hoş tutmaya bakın elinizden gelirse eğer.

Yani dostlar, sevgililer, diyeceğim şu ki gerisini keyifle okuyun, bedeniniz ve böbrekleriniz rahatlasın! Ama dinleyin beni tabansızlar, ödlekler, oburlar! Sağlığıma kadeh kaldırmayı da unutmayın sakın... ben de sizin sağlığınıza kadeh kaldıracağım.

BÖLÜM I

Gargantua'nın soyzinciri ve kökenleri

Gargantua'nın soyunun ne kadar eskiye dayandığını görmek için sizi Pantagruel'in soylu yaşamöyküsüne gönderiyorum. Böylece bu dünyada devlerin nasıl doğduklarını ayrıntılı olarak öğreneceksiniz ve Pantagruel'in babası Gargantua'nın nasıl doğrudan doğruya o soydan geldiğini anlayacaksınız; şimdilik bunların üstünde durmamış olmamı hoş görün; bununla birlikte bu konu o kadar hoştur ki ne kadar çok yinelenirse sizin gibi beyzadelerin o kadar çok hoşuna gider: bu konuda Flaccus de güvence verir bize ve ona göre de bunun gibi bazı konular yinelendikçe daha bir keyif verir.

Allah'tan onun soyzincirini Nuh'un gemisinden zamanımıza kadar herkes çok iyi öğrenmiştir! Öyle sanıyorum ki günümüzde birçok imparator, kral, dük, prens ve papa birtakım hamalların soyundan gelmektedirler kesinlikle; buna karşılık bir yığın miskin, yoksul dilenciler de vardır ki imparatorların soyundan gelirler ve onların kanlarını taşırlar; gerçekten de krallıkların ve imparatorlukların iç içe geçmiş olmaları ne kadar şaşırtıcıdır:

Asurlulardan Medlere,
Medlerden Perslere,
Perslerden Makedonyalılara
Makedonyalılardan Romalılara,

Romalılardan Bizanslılara
Bizanslılardan Fransızlara.

Size hitap etmekte olan benim durumuma gelirsek, ben büyük olasılıkla eski zamanların zengin bir kralından ya da prensinden geliyorum. Çünkü kral ve zengin olmayı benim kadar çok isteyen biri olmamıştır ve bunu istememin nedeni de bellidir: bol bol yiyip içmek ve hiç çalışmamak, dostlarımı ve bütün iyi ve bilgili insanları zengin etmek. Ama bir yandan da kendimi avutuyorum: öbür dünyada zengin olacağım hem de bugün sandığımdan daha zengin olacağım. Siz de kendi dertlerinizi bu ve bunun gibi düşüncelerle hatta mümkünse daha güçlü düşüncelerle avutun ve içebildiğiniz kadar için mümkünse.

Biz gene konumuza dönelim... diyordum ki yüce Tanrının bir lütfu olarak Gargantua'nın soyağacı ve yaşamöyküsü başkalarınınkinden çok daha tam ve eksiksiz olarak elimize geçmiştir-Tanrı'nınki daha tam olabilir ama bu konuda bir şey söylemek bana düşmez kaldı ki şeytanlar (yani yalancı softalar) karşı çıkarlar buna. Bu soyağacını Jean Audeau, Gualeau kemeri yakınlarında, Narsay çevresinde, Olive'in alt tarafındaki çayırda bulmuştur; kazmacılar hendek açarken çapaları tunçtan ve çok uzun, ucu bulunamayan, büyük bir mezara takılmış; Vienne'in küçük kanallarına kadar gidiyormuş bu mezar: bu mezar bir yerinden açılmış, orada bulunan bir maşrapanın üstünde Etrüsk harfleriyle şu yazı okunuyormuş: HIC BIBITUR [BURADA İÇİLİR]; ve Gaskonyalıların ince uzun şişeleri gibi dokuz şişe varmış orada; ortadaki şişenin altında büyük, şişkin, güzel, küçük, küflenmiş, kokusu gülden daha keskin ama daha güzel olmayan bir kitap varmış.

Söz konusu soyağacı bu kitabın içindeydi, kâğıda, parşömene ya da balmumuna değil bir karaağaç kabuğuna kargacık burgacık harflerle yazılmıştı; ve harfler aradan geçen za-

man içinde o kadar yıpranmıştı ki yan yana üç harf ancak okunabiliyordu.

Böyle bir liyakatim olmamasına rağmen beni çağırdılar ve gözlük yardımıyla, Aristoteles'in öğrettiği şekilde görünmez harfleri okuma sanatıyla metni çevirdim... siz bu çeviriyi Pantagruelleştirerek ya da keyfinize göre içerek ve Pantagruel'in ürkütücü eylemlerini okuyarak anlayabileceksiniz.

Kitabın sonunda *Panzehirli ıvır zıvır* başlığı altında küçük kısa bir metin vardı. Fareler ve hamamböcekleri ya da yalan olmasın başka birtakım aşağılık hayvanlar baş tarafını kemirmişlerdi; eskilere saygımdan geri kalanını buraya aldım.

BÖLÜM II

Eski bir anıtta bulunmuş panzehirli kıvır zıvır

Kimberleri alteden büyük kahraman
Yerdeki çiğden korkup hava içinden geçerek
Geldiğinde gökten yağan tereyağıyla doldu yer
Ve sırılsıklam olan büyükanne bas bas bağırdı:
"Lütfen, kurtarın onu,
Sakalları pislik içinde,
Ya da bir merdiven verin ona hiç değilse."

Terliğini yalamak gerekir, diyordu kimileri
Sevap kazanmaya yeğlenmesi gerekirmiş bunun;
Ama küstah bir hırt çıkageldi işte,
Çamçak avlanan yerden çıkmış,
Dedi ki: "Baylar, Tanrı esirgesin bizi;
Tezgâhtaki yılanbalığı besbelli, gizleniyor;
Dikkatle bakarsanız görürsünüz,
Kukuletasının altında büyük bir kusur gizlidir."

Sıra bölümün okunmasına geldiğinde
Dananın boynuzlarından başka bir şey bulamadı kimse.
Adam diyormuş ki: "Başlığımın dibi öyle soğuk ki
Donduruyor beynimi."
Ama şalgam suyuyla ısıtılınca adam,
Ocağın yanında kalınca çok mutlu olmuş,

Yeni koşum hayvanları bulsunlar bari
Bunca hırçın ve huysuz için.

Aziz Patrick'in deliğinden söz edildi,
Cebelitarık'tan ve başka binlerce delikten:
Bir kapatılabilseydi bunlar
Bir daha öksüremesinler diye,
Hepsi uygunsuz buluyormuş çünkü
Bunların her rüzgârda alık alık havaya bakmalarını.
Rastlantı eseri bir kapansaymış bunlar
Rehine olarak teslim edilebilirlermiş.

Alınan bu kararla yolundu karganın tüyleri
Libya'dan gelen Herakles'in eliyle
"Beni niçin çağırmadılar?" dedi Minos
Benim dışımda herkes davetli,
Ve ben vazgeçeyim istiyorlar
Onlara istiridyeler, kurbağalar göndermekten...
Şeytan alsın canımı bundan sonra eğer
Öreke satışlarına arka çıkarsam."

Ve topallayan Q.B. geldi nihayet onları mat etmek için
Sığırcık kuşlarının korumasında.
Büyük Kyklopes'in kuzeni Elekçi
Katletti onları. Hepsi silip duruyor burnunu;
Nadasa bırakılmış bu tarlada çok az doğum olmuştur,
Meşe kabuğu değirmeninde dönüp durmasın kimse
Hepiniz koşun oraya ve alarm verin borular çalarak:
Böylelikle her zamankinden daha çok kazanırsınız.

Jüpiter kuşundan çok kısa süre sonra
Beterin beterinin geleceğine dair iddiaya girdi,
Ama onları çok üzgün görünce,
Korktu imparatorluğu yerle bir etmelerinden,

Kaçırmayı yeğledi göğün ateşini
Çiroz satılan kütüğün içinde,
Fesat çevrilen kişiye karşı, duru gökyüzünü,
Uydurmalı söylediklerine hahamların.
Böylece her şey pamuk ipliğine bağlandı,
Penthesileia'yı görünce oraya çöken
İncecik bacaklı Ate'ye rağmen,
Yaşlı bir tereciyi andırıyordu o.
Ve herkes bağırıyordu avazı çıktığı kadar: "Aşağılık
kömürcü karı,
Burada durmak yakışıyor mu sana?
Roma'nın parşömene çizili armasını
Sen değil misin çalan?"

Ve gök kubbenin altında Juno olmasaydı
Arabası ve kuşlarıyla ava hazırlanan,
Öyle bir oyun oynayacaklardı ki ona
Her tarafı dağılacaktı.
Karar verildi onun da pay kapması için
Ve böylelikle Proserpina'nın iki yumurtası düştü ona,
Ve bir daha yakalarlarsa onu oralarda
Bağlayacaklardı akdiken dağına.

Yedi ay sonra-yirmi ikiyi çıkarın-
Bir zamanlar Kartaca'yı yok etmiş olan
Girdi aralarına bütün ihtişamıyla,
Kendisine kalan mirası istedi onlardan,
Ya da bölüşelim dedi hakça
Yasalara göre çiviyle ölçerek,
Ve dağıtarak çorbanın birazını
Anlaşmayı hazırlayan görevlilere.

Ama işareti bir Türk yayı olan bir yıl gelecek,
Beş iğ ve üç kazan dibi,

O yıl gerçekten pek de hoş değildir bir kralın sırtı,
Keşiş kıyafeti altında dolu yağacaktır üstüne.
Yazık! Sinsi biri için
Bu kadar toprağın yutulmasına razı mı olacaksınız?
Yeter; kimse oynamasın bu oyunu;
Yılanların kardeşine sığının.

Yıl geçince başta olan hüküm sürecek
Dostlarıyla birlikte ve huzur içinde.
Şiddet ya da saldırı hüküm sürmeyecek;
Her iyi niyet karşılığını bulacak;
Ve mutluluk, bir zamanlar adanmış olan
Göklerdeki insanlara, gelecek ve kuracak tahtını;
Ve bitkinlikten ölmüş olanlar
Güzel bir gezi atına sahip olacaklar.

Mars'a zincir vurulacak güne kadar
Bu aldatmaca dönemi sürecek.
Sonra görülmemiş bir varlık gelecek
Nefis, hoş ve harikulade.
Coşsun yürekleriniz, gelin bu ziyafete,
Bütün sadık dostlarım. Çünkü insan bir kez ölünce
Dünyaları da verse geri gelemez artık,
Geçmiş günleri aramak boştur.

Nihayet, balmumundan yoğurulmuş insan
Çalar saat kulesine yerleşecek.
Kazanı sallayan da artık
"Efendimiz, Efendimiz" diye çağrılmayacak.
Ah! biri kılıcını çekebilseydi eğer
Kalmayacaktı kaygı tasa,
Ve bütün yalan dolan
İplerle bağlanabilecekti her yanından.

BÖLÜM III

Gargantua'nın anasının karnında on üç ay kalması

Grandgousier zamanında iyi yaşayan biriydi, içkiyi su katmadan içerdi ve daha çok tuzlu şeyler yerdi. Bu amaçla evinde bol bol Mayence ve Mayonne jambonu, füme öküz dili, domuz sucuğu ve hardallı, tuzlu sığır eti bulundururdu; ayrıca hayvarlar, sosisler ama Bologna değil (çünkü Lombardiya ilaçlı sıvılarından korkardı) Bigorre, Longaulnay, Brenne ve Rouergue sosisleri...

Delikanlı olunca Papillons [Kelebekler] kralının dolgun ve hoppa kızı Gargamelle'le evlendi; ikisi sık sık iki sırtlı hayvan oluyorlardı ve yağlarını neşe içinde sürtüştürüyorlardı; sonunda güzel bir oğlan çocuğuna gebe kaldı ve on bir ay karnında taşıdı bu çocuğu.

Kadınların gebeliği bu kadar hatta daha fazla sürebilir... özellikle de karnındakı harikulade bir varlık ve çağında önemli işler yapacak biri olursa... Sözgelimi Homeros'a göre Neptunus'un Nymphea'yı gebe bırakmasından sonra çocuk bir yıl sonra, on ikinci ayda doğmuştur. Çünkü Aulus Gellius'un 3. Kitap'da söylediği gibi bu uzun züre Neptunus'un görkemine uygun düşüyordu ve çocuğun biçiminin mükemmel olması için gerekliydi bu. Aynı nedenle Jupiter Alkmene ile yattığı geceyi kırk sekiz saat sürdürdü; çünkü daha kısa sürede dünyayı ucubelerden ve zorbalardan kurtarabilecek Herakles gibi bir babayiğidi yaratamazdı.

Eski Pantagruelci baylar dediklerimi kabul etmişler ve bir kadından, kocasının ölümünden on bir ay sonra doğan çocuğun sadece normal değil aynı zamanda meşru da sayılabileceğini söylemişlerdir:

Hippokrates, *Besinler Üstüne* kitabında
Plinius Kitap VII, bölüm V'de.
Plautus *Çekmece*'de
Marcus Varro *Vasiyetname* adlı yergisinde, Aristoteles'in bu konudaki yetkisine dayanarak,
Censorinus *Doğum Günü* kitabında,
Aristoteles *Hayvanların doğası*'nın VII. Kitabının III. ve IV. bölümlerinde,
Aulus Gellius III. Kitap, XVI. Bölümde,
ve bir yığın başka çılgın... hukukçularla birlikte sayıları daha da artmıştır bunların: *Meşru Vârisler ve Vasiyet Bırakmadan Ölenler, Meşruiyet, Geri Verme Üstüne* ve *On Birinci Ayda Doğuran Kadın Üstüne*. Ayrıca Gallus yasasıyla da işler büsbütün karışmıştır. *Çocuklar ve Babaları Öldükten Sonra Doğan Çocuklar* ve *Yedinci Ay Yasası. İnsanların Statüsü Üstüne* ve adlarını burada anmaya cesaret edemediğim başka bazı kitaplar. Bu düşüncelere ve yasalara göre dul kadınlar kocalarının ölümünden iki ay sonra büyük riskler almadan kıçlarını rahat rahat sallayabilirler.

Rica ediyorum sizden arkadaşlar: bu kadınlardan atlanmaya değer olanları bulursanız, hiç duraksamayın çıkın üstlerine ve sonra bana getirin onları. Çünkü eğer üçüncü ayda gebe kalırlarsa doğurdukları merhumun vârisi olur; ve gebelikleri bir kez belli olunca hiç durmadan ve çekinmeden devam ederler yollarına, karınları dolu olduğuna göre pupa yelken giderler! İmparator Octavianus'un kızı Julia ancak gebe olduğunu anladıktan sonra teslim edermiş kendisini erkeklere... tıpkı bir geminin kaptanını kalafatlanıp yüklendikten sonra alması gibi... Ve biri çıkar da bunları hamilelik-

leri sırasında düzüştükleri için ayıplarsa, karınları şişmiş hayvanlar üstlerine erkek çıkarmaz derlerse cevapları hazırdır: onlar hayvan biz kadınız, üst üste gebe kalmak bizim, hoş, güzel ve küçük haklarımızdır; Macrobius'un tanıklığına göre (*Saturnales*'in İkinci Kitabı) bir zamanlar Populia da böyle demiştir.

Ve eğer şeytan gebe kalmalarını istemezse tıpayı kapatmak ve susmak gerekir.

BÖLÜM IV

Gargantua'ya gebe olan Gargamelle'in işkembe yemesi

Gargamelle'in çocuk doğurması şu koşullarda ve şu biçimde olmuştu... inanmıyorsanız eğer dibiniz çıksın!

Onun dibinin çıkması Şubat ayının üçüncü günü bir öğleden sonra ve çok fazla işkembe yedikten sonra oldu. İşkembe dediğim de yağlı öküz işkembesi. Ve bu öküzler ahırlarda ve özel çayırlarda besleniyorlar; özel çayırlar da yılda iki kez yeşeriyorlar. Bu yağlı öküzlerin üç yüz altmış yedi bin on dördü kesilmiş... tatil günlerinde tuzlansın, bahar aylarında bol bol öküz eti bulunsun ve şarabın tadına daha iyi varılsın diye...

Tahmin edebileceğiniz gibi işkembe boldu ve öylesine lezzetliydi ki yiyen herkes parmağını yalıyordu. Ama şeytanın işine bakın ki bu işkembeler uzun süre saklanamıyordu çünkü çürürlerdi; bu da hiç hoş karşılanmazdı. Dolayısıyla hepsinin yiyip yutulması kararı alındı. Bu amaçla Cinais, Seuillé, La Roche-Clermault, Vaugaudry, Coudray, Montpensier, Gué de Vède ve başka yerlerden insanlar davet edildi; davetlilerin hepsi iyi içici, dostluklarına güvenilir ve iyi tahta çomak oyuncularıydı.

Grandgousier'cik zevkden dört köşeydi, her şeyin dolu dolu getirilmesini istiyordu. Ama karısına, işin sonuna yaklaştığından ve bu işkembe ziyafeti de pek tavsiye edilecek bir şey olmadığından, elinden geldiği kadar az yemesini söylü-

yordu: "Bok yemek isteyen bu işkembeyi aksırıncaya, tıksırıncaya kadar yer" diyordu. Bütün bu uyarılara rağmen Gargamelle yaklaşık on altı ton, iki fıçı ve altı kap yedi içti. Karnını şişiren pisliği varın siz hesap edin!

Yemekten sonra hep birlikte Saulaie'ye gittiler ve orada çayırda zurnalar, gaydalar eşliğinde dans ettiler öyle ki cennetteydiler sanki...

Sonra tekrar hafif bir yemek yediler... Şişeler açıldı, jambonlar geldi, kadehler havada uçuştu, tokuşturuldu:

"– Çek!
– Ver!
– Çevir!
– Karıştır! Susuz ver bana; tamam böyle işte dostum.
– Dibine kadar iç şunu bakayım.
– Doldur şu kırmızı şaraptan, boş kaldı kadeh.
– Boğazımız kurudu yahu!
– Lanet olsun, yanıyorum, yok mu daha?
– Şöyle gönlümce içemiyorum ki dostum.
– Nezle mi oldun yoksa hayatım?
– Evet.
– İçelim, içelim.
– Fazla kaçırıp bokunu çıkarmayalım.
– Bir taraftan girer bir taraftan çıkar!
– Az içersen boynun kırılır.
– Şişelerin tuzağı derler buna.
– Şişeyle bidon arasında ne fark var?
– Bidon büyüktür: şişenin kapağı olur, kapatılır.
– Babalarımız da iyi içmiş, boşaltmışlar ne buldularsa.
– Boşverin. İçelim!
– Su ne işe yarar? Barsaklarımı yıkar.
– Ben şövalye gibi içerim.
– Ben genç bir koca gibi.
– Ben susuz kalmış toprak gibi.
– Jambon gibi mi?

– Merdiven. Merdivenle şarap mahzene indirilir ve jambonla da mideye indirilir.

– Haydi içelim, içelim! Şu kadarı bu kadarı yok bunun. Adamına göre: iki kişilik doldur, ifrata kaçma; içtin mi bitmiştir iş.

– İndiğim gibi çıkabilseydim, havalarda olurdum.

– Taşaklarımdan işeseydim, emer miydin?

– Ben sonrası için saklıyorum kendimi.

– Doldur; kaydet beni deftere.

– İç, Guillot! Daha var merak etme.

– Susuzluğun ilacı mı bu?

– Köpek ısırmalarına çarenin tersi bu: köpeğin peşinden koşun, hiç ısırmaz; susamadan önce için, hiç susuzluk çekmezsiniz.

– Beyazından ver bana! Hepsini boşalt, hepsini hepsini! İyice doldur şunu: dilim pas tuttu.

– İçelim dostlar!

– Şerefe! İçelim, içelim!

– Of be! Daha içelim.

– İsa'nın gözyaşları!

– Devinière şarabı bu, çok güzeldir bunun üzümü.

– Tadına doyum olmaz beyaz şarabın!

– Kadife gibi yahu.

– Ne kadar özen göstermişler, yumuşacık, kayıp gidiyor.

– Sinek içmiş sanki!

– Bretonlar gibi yutalım!

– Boşalsın bütün bidonlar, şişeler!

– Her derde devadır, yutun!"

BÖLÜM V

Gargantua'nın çok tuhaf biçimde dünyaya gelişi

Onlar bu sarhoş konuşmalarını yaparken Gargamelle altan alttan fenalaşmaya başladı. Ve Grandgousier çimenden kalktı, doğum sancılarının geldiğini düşünerek onu tatlı sözlerle rahatlatmaya çalışıyordu, söğüdün altındaki çimene uzanırsa bir şeyi kalmayacağını söylüyordu: bebeğini doğurması için cesur olması gerekiyordu ve acı çekse bile uzun sürmeyecekti bu; bu acının arkasından gelecek olan neşeyle bütün sıkıntılarını bir daha hatırlamamak üzere unutacaktı.

Yuhanna İncili'nde (16) şöyle buyurmamış mıdır Yüce Tanrı: "Kadın doğururken acı çeker; ama doğurduktan sonra bu sıkıntısından hiçbir iz kalmaz."

– Çok güzel konuşuyorsunuz ve İncil'de söylenen bu sözleri duymak da hoşuma gidiyor, azize Margarita'nın yaşamını ya da benzer bazı hikâyeleri dinlemek iyi geliyor. Ama dilerim Tanrıdan, kopsun oranız!

– Ne? dedi Grandgousier.

– Şaka ediyorsunuz herhalde! Çok iyi anlıyorsunuz ne söylemek istediğimi.

– Erkeklik organımı mı? dedi. Vay anasını! Söyleyin bir bıçak getirsinler o zaman.

– Yok canım, ne yapıyorsunuz! Allah göstermesin! Tanrım beni bağışlasın! Şaka ediyorum, ciddiye almayın sözlerimi. Ama bugün çok işim var, Tanrı yardım etmezse... bütün bunlar sizin o kamışınız ve zevkiniz yüzünden hep.

– Cesaret, cesaret! dedi. Hiç endişelenmeyin ve işi oluruna bırakın. Ben biraz daha içeceğim. Bu sırada rahatsızlık hissederseniz, yanınızda olacağım; seslenin, hemen yanınızda olacağım.

Kadın az sonra lanetler yağdırmaya ve bağırıp çağırmaya başladı. Bir yığın ebe koşup geldi; alt tarafını yokladılar ve çok pis kokan deri parçaları buldular, bebeğin geldiğini sandılar: ama kalın barsağından gelenler kıçından boşalıyordu çünkü yukarıda söylediğimiz gibi çok fazla işkembe yemişti.

Bu sırada yaşlı bir kadın çıktı ortaya; hastalıkları tedavi ettiği söylenen bu kadın oraya altmış yıl önce Saint-Genou yakınlarındaki Brisepaille'dan gelmişti; kadına müthiş büzücü bir ilaç verdi, öyle ki bütün büzücü kaslar iyice büzüldüdüşünmek bile çok iğrençtir-dişlerinizle bile açamazdınız... Aziz Martin ayininde şeytan iki geveze kadının konuşmalarını kaydederken parşömenini dişleriyle çekip uzatmış ya... öyle bir şey.

Bu zorlamayla yukarıda rahim kasları gevşemiş çocuk fırlamış, boş damara girmiş, diaframdan yukarı doğru çıkarak söz konusu damarın ikiye ayrıldığı omuzlara kadar tırmanmış, sola sapmış ve sol kulaktan çıkmış.

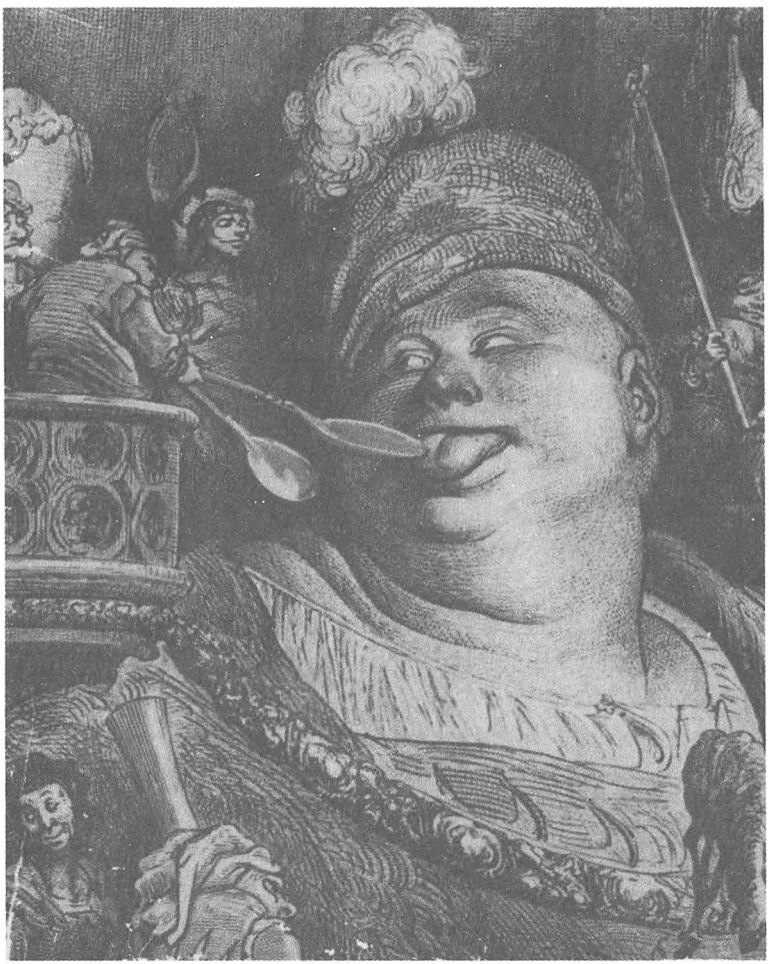
Ve bu çocuk doğar doğmaz öbür çocuklar gibi "Mi! mi! mi!" diye değil "İçki" İçki! İçki!" diye bağırmış.... Herkesi içmeye davet etmiş adeta.

Bu tuhaf doğum olayına inanmayacaksınız belki. İnanmazsanız eğer hiç ırgalamıyor beni bu; ama aklı başında, sağduyu sahibi bir insan kendisine söylenen ve yazılı olan her şeye her zaman inanır. Süleyman *Meseller*'in 14. bölümünde şöyle demez mi: "Bön adam her söze inanır" vb; Aziz Paulus da *Korintoslulara Birinci Mektup*'da (13) "Seven her şeye inanır" demez mi? Niçin inanmayacakmışsınız? Kimsenin hiçbir şey görmediğini söyleyeceksiniz. İşte ben de bunun için size diyorum ki kesinlikle inanmalısınız. Çünkü bilge kişilere göre iman insanların hiç görmedikleri şeylere inanma-

larını sağlar. Yasalarımıza, inançlarımıza, aklımıza, Kutsal Kitap'a aykırı mı bu? Ben burada Kutsal Kitap'a aykırı hiçbir şey görmedim. Tanrının iradesi öyle isteseydi, yapamaz mıydı? Diyeceksiniz. Lütfen kafalarınızı bu boş şeylerle karıştırmayın. Çünkü ben size diyorum ki Tanrı için imkânsız diye bir şey yoktur ve eğer Tanrı isteseydi kadınlar artık çocuklarını kulaktan doğururlar.

Bacchus Jüpiter'in baldırından çıkmadı mı? Rocquetaillade anasının topuğundan doğmadı mı? Minerva Jüpiter'in beyninden kulak yoluyla gelmedi mi?

Ama size burada Plinius'un tuhaf ve doğaya aykırı doğumlardan söz ettiği bir bölümü anlatsaydım çok daha fazla şaşırırdınız ve ne diyeceğinizi bilemezdiniz: ama ben onun kadar kaşarlanmış bir yalancı değilim. Siz onun *Naturalis Historia* (Tabiat Bilgisi) adlı yapıtının yedinci kitabının üçüncü bölümünü okuyun ve kafamı şişirmeyin.

Düş yanı güçlü Gustave Doré'nin bir 'Gargantua' illüstrasyonu.

BÖLÜM VI

Gargantua adının konması ve Gargantua'nın şarabı tatması

Grandgousier'cik dostlarıyla birlikte yiyip içip eğlenirken oğlunun doğarken attığı müthiş çığlığı ve "İçki! İçki! İçki!" diye bağırdığını duydu. Ve bebeğin gırtlağını kastederek "Seninki ne büyük!" (Quel grand tu as!) dedi. Orada bulunanlar bunu duyunca, bu nedenle çocuğa Gargantua adının verilmesi gerektiğini söylediler, çünkü çocuk doğduğunda babasının ağzından çıkan ilk sözcük bu olmuştu ve böylece eski İbranilerin âdetlerine de uyulmuş olurdu. Babası kabul etti bunu, annesinin de çok hoşuna gitti bu ad. Çocuğu sakinleştirmek için sürekli içki verdiler sonra Hıristiyan inancına göre götürüp vaftiz ettiler.

Ve çocuğun gündelik süt ihtiyacını karşılamak için Pontille ve Bréhémont'dan on yedi bin dokuz yüz inek getirttiler. Çünkü ülkede bu çocuğun beslenmesi için yeterli sütü verebilecek bir sütannenin bulunabilmesi mümkün değildi. Gerçi Scot'çu bazı bilgiçler çocuğu annesinin emzirmesi gerektiğini ve memelerinden her seferinde bin dört yüz güğüm süt çıkabileceğini söylediler ama inandırıcı değildir bu; kaldı ki bilge kişiler bunun bir rezalet olduğunu, dindar kulaklar için incitici ve aynı zamanda da sapkınlık kokan bir şey olduğunu belirttiler.

Böylece Gargantua yirmi ikinci ayını da doldurdu; ve o yaşında hekimlerin tavsiyesiyle dışarıda gezmeye götürme-

ye başladılar onu, Jean Denyau'nun icadı olan bir araba, güzel bir öküz arabası yaptılar onun için; büyük bir keyifle sağa sola götürüyorlardı çocuğu; görenler hoşlanıyordu ondan çünkü dolgun yüzünden sağlık fışkırıyordu ve neredeyse on sekiz çenesi vardı; çok az ağlıyordu ama neredeyse sürekli uyukluyordu çünkü kıçını oynatmakta oldukça tembeldi ve bunun iki nedeni vardı: yaradılışı ve eylül şarabını fazla kaçırmaktan gelen tuhaf, beklenmedik durumu. Ama durduk yere içtiği de söylenemezdi çünkü sinirlendiği, öfkelendiği, kızdığı, bağırıp çağırdığı, ağladığı, tepindiği zaman içki veriyorlardı ona, o zaman rahatlıyor, doğal halini alıyor, rahatlıyor ve keyifleniyordu.

Mürebbiyelerinden birinin söylediğine göre buna o kadar alışmıştı ki bardak, şişe sesleri duyar duymaz kendinden geçiyormuş ve cennet zevkleri tadar gibi oluyormuş. Öyle ki onun bu Tanrısal eğilimini dikkate alan dadılar sabahları kendisini neşelendirmek için karşısına geçip bardakları bıçaklarla, şişeleri tıkaçlarıyla, ölçekleri de kapaklarıyla tıngırdatıyorlarmış; Gargantua bu sesleri duyunca keyifleniyor ve titriyormuş, kafasını sallayarak beşikte sallandığını sanıyormuş ve bu arada da parmaklarıyla çalgı çalıyor, kıçıyla da tempo tutuyormuş adeta.

BÖLÜM VII

Gargantua'yı nasıl giydirdiler

Belli bir yaşa geldiğinde babası Gargantua'ya kendi giysilerinin renklerine benzer renklerde giysiler dikilmesini buyurdu; mavi beyazdı bu giysilerin rengi. İlgililer işe koyuldular, giysiler günün modasına göre kesildi, biçildi, dikildi. Montsoreau Sayıştayı arşivlerine göre şöyle giydirilmişti:

Gömleği için yaklaşık dokuzyüz arşın Châtellerault bezi kullanılmış, ayrıca koltuk altlarındaki dörtgen biçimli cepler için de yaklaşık iki yüz arşın bez kullanılmış. Gömlek büzgülü değilmiş çünkü gömlek büzgüleri daha sonra, dikişçi kadınların iğnelerinin burunları kırılıp, kıç taraflarından çalışmaya başlamalarından sonra ortaya çıkmış.

Hırkası için gene yaklaşık sekiz yüz on üç arşın beyaz saten kumaş kesilmiş, ayrıca kaytanları için de bin beş yüz dokuz köpek derisi kullanılmış. Hırkanın potura değil poturun hırkaya bağlanması o dönemde başlamış; çünkü doğaya aykırı bir şeydi bu.

Poturu için bin yüz beş arşın ve üç çeyrek beyaz etamin kesilmiş. Poturu böğrünün kızışmaması için arkadan çizikli ve tırtıllı şeritler biçiminde yırtmaçlı dikilmiş. Yırtmaçlarından da gereği kadar mavi Şam kumaşından kabarıklıklar görülüyormuş. Ayrıca şunu da belirtelim ki bedeniyle son derece orantılı çok güzel bacakları vardı Gargantua'nın.

Poturun önündeki yırtmaç için aynı kumaştan on altı ve çeyrek arşın kesilmiş. Bu potur bir destek kemerini andırıyormuş, çok güzel iki altın tokayla tutturulmuşmuş ve mineli iki çengelle kapanıyormuş, ayrıca her birinin üstünde de portakal büyüklüğünde iri bir zümrüt varmış. Çünkü Orpheus'un *Değerli Taşlar*'da, Plinius'un da son kitabında anlattığı gibi zümrüdün erkeğin kamışını kaldırma ve ona güç verme gibi bir özelliği varmış. Ön tarafındaki yırtmaç bir arşından biraz daha uzunmuş ve poturun kendisi gibi mavi Şam kumaşından puflaları varmış. Altın sırma işlemelerini, büyüleyici kuyumcu işlerini, şahane elmasları, yakutları, ince türkuazları, Doğu incilerini görseydiniz antik anıtlardaki ve Rhea'nın Jüpiter'i emziren Andrastea ve İda adlı iki nymphea'ya verdiği bereket boynuzuna benzetirdiniz onu: o boynuz her zaman canlı, içi dopdolu, özlüdür, her zaman yeşildir, her zaman verimlidir, meyvelerle ve çeşitli zevklerle doludur. Tanrı şahittir ki seyrine doyum olmaz! Ama bu konuyu *Potur Yırtmaçlarının Asaleti* adlı kitabımda daha ayrıntılı biçimde ele alacağım. Her halükârda şunu söyliyeyim ki çok uzun ve boldu ama aynı zamanda içi de dopdolu ve donanımlıydı, kadınların aleyhine içleri sadece havayla dolu bir yığın hovardanın aldatıcı pantolon yırtmaçlarına benzemiyordu kesinlikle.

Ayakkabıları için dört yüz altı arşın mor kadife kumaş kesilmiş. Onlar da V biçiminde güzelce kesilmiş ve istakoz şekli verilmiş. Ayakkabıların tabanları için bin yüz kara inek derisi, barlam balığı kuyruğu biçiminde kesilmiş.

Kaftanı için bin sekiz yüz arşın kırmızböceği rengiyle karışık, kenarları hoş desenlerle işlenmiş ve ortasında altın ve inciyle karışık gümüş filigranlar bulunan mavi kadife kumaş kesilmiş... Bütün bunlar onun zamanında iyi bir içkici olacağına işaret ediyormuş.

Kuşağı için mavi beyaz karışımı üç yüz buçuk arşın ince şayak kullanılmış.

Kılıcı Valencia'dan gelmemişti, hançeri de Saragossa'dan gelmemişti çünkü babası şeytanlar gibi dönek o sarhoş İspanyol soylularından nefret edermiş; ağaçtan yapılmış güzel bir kılıç ve herkesin sahip olmak isteyebileceği boyalı ve yaldızlı, kaynatılmış köseleden bir hançer vermişler.

Libya valisi Her Pracontal'ın verdiği kesesi ise fil taşağından yapılmışmış.

Cüppesi için dokuz bin altı yüz arşından iki çeyrek eksik mavi kadife kesilmiş gene... altın işlemeli bu kumaş belli bir açıdan bakıldığında tarif edilmez bir renge bürünüyormuş... kumruların boynunu andıran bu renk bakanların gözlerini kamaştırıyormuş.

Başlığı için de üç yüz iki ve bir çeyrek arşın beyaz kadife kesilmiş. Başının ölçülerine uygun geniş ve yuvarlak biçimli bir başlıkmış bu; çünkü babasının söylediğine göre Doğu usulü, börek kabuğuna benzeyen bu başlıklar saçları çok kısa kesilmiş kafalara günün birinde uğursuzluk getirecekmiş.

Başlığında süs olarak kocaman güzel, mavi bir tüy varmış ve vahşi bir Hircania pelikanından alınmış olan bu tüy sağ kulağının üstünden çok hoş bir şekilde sarkıyormuş.

Başlığında simge niyetine yaklaşık on beş okka ağırlığında altın bir plaka varmış... mine işlemeli bu figürde birbirlerine bakan iki başlı, dört kollu, dört ayaklı ve iki kıçlı iki insan görülüyormuş... Platon'un *Şölen* adlı yapıtında insan efsanelere göre ilk başta böyleymiş; ve bu figürün çevresinde Yunan harfleriyle yazılmış şu sözler okunuyormuş:

SEVGİ KENDİ ÇIKARI PEŞİNDE DEĞİLDİR

Boynundaki altın zincir ise yaklaşık altı bin okka çekiyormuş ve bu zincirin iri halkalarının arasına ejderha biçiminde iri yeşim taşları yontulmuş ve işlenmiş ve bunların çevresi de ışınlarla ve kıvılcımlarla süslenmişmiş... eskiden kral Nekepsos'un taktığı zincire benziyormuş bu zincir; Yunan he-

kimlerinin çok iyi bildiği gibi göbeğine kadar inen bu zincir hayatı boyunca sağlığına çok iyi gelmiş.

Eldivenleri için ise on altı cin derisi ve bunların süslemeleri için de üç gulyabani derisi kullanılmış; eldivenlerin bu malzemelerden yapılmasını Saint-Louand Kabalacıları uygun görmüşler.

Yüzük olarak (babası eski soyluluğunu hatırlaması için yüzük takmasını istiyordu) sol elinin işaret parmağında deve kuşu yumurtası büyüklüğünde bir kızıl yakut vardı ve bu yakut ince bir altın çerçeve içine oturtulmuştu. Aynı elin yüzük parmağında ise çok hoş bir biçimde yerleştirilmiş dört metalden oluşan bir yüzük vardı... öyle ki ne çelik altını bozuyormuş ne de gümüş bakırın rengini solduruyormuş. Bu işi kaptan Chappuys ve yardımcısı Alcofribas başarmış. Sağ elinin yüzük parmağında ise spiral bir yüzük varmış ve bu yüzükte de mükemmel bir biçimde işlenmiş bir yakut, sivri bir elmas ve bir Physon zümrüdü varmış; Melinda kralının kuyumcusu Hans Carvel'e göre bunların değeri altmış dokuz milyon sekiz yüz doksan dört bin koyundan çıkacak yünmüş; Augsburg'lu Fugger'ler de aynı değeri biçmişler.

BÖLÜM VIII

Gargantua'nın renkleri ve kıyafeti

Daha önce söylediğimiz gibi Gargantua'nın renkleri mavi beyazdı; bu renklerle babası böyle bir oğula sahip olmakla semavi bir mutluluk duyduğunu anlatmak istiyordu. Çünkü onun için beyaz neşeyi, zevki, keyfi ve eğlenceyi temsil ediyordu, mavi ise semavi şeyleri belirtiyordu.

Çok iyi biliyorum ki bunları okurken eski sarhoşla alay ediyorsunuz ve renkleri bu biçimde yorumlamanın çok kaba ve yanıltıcı olduğunu düşünüyorsunuz; size göre beyaz inançtır ve mavi de kararlı bir ruhu simgeler. Ama öfkelenmeden, sinirlenmeden, coşmadan ve taşkınlık yapmadan (çünkü havalar tehlikeli) lütfen cevap verin bana. Başta türlü bir zorlama yapmayacağım kesinlikle ve herhangi başka bir yönteme de başvurmayacağım. Sadece şişeyle ilgili bir söz söyleyeceğim.

Sizi sürükleyen kim? Sizi kim dürtüklüyor? Beyazın inanç, mavinin de kararlılık olduğunu kim söylüyor size? Sefil bir kitap diyorsunuz, işportacıların ve hamalların sattıkları *Renklerin Arması* adlı bir kitap. Kim yazmış bu kitabı? Kim yazdıysa akıllılık etmiş ve adını koymamış. Ayrıca nesine hayran olmalı bilemiyorum doğrusu, aptallığına mı küstahlığına mı? Küstah, çünkü nedensiz ve gerekçesiz, gerçeğe uygunluğu olmayan birtakım laflarla kendi kafasından renklerin anlamlarını anlatma cesaretini gösteriyor; zorbala-

ra özgü bir tavırdır bu: onlar aklın yerine kendi iradelerinin geçerli olmasını isterler, bilgeler, bilim insanları ise okuyucu tatmin etmek için argümanlar öne sürerler; insanların yollarını seçme konusunda, geçerli hiçbir kanıt ya da argüman göstermeden kendisinin ilgisiz ve tutarsız önerilerine uyacağını sanmış.

Aslında (atasözünde söylendiği gibi: "İshal olanın götünden bok eksik olmaz") yazdıklarına inanmak için eski devirlerden kalma birkaç aptal bulmuş çevresinde; bunlar kendi yazdıklarını onun söylediklerine uydurmuşlar, katırlarını onlara göre donatmışlar, uşaklarını onlara göre giydirmişler, poturlarını onlara göre biçmişler, eldivenlerini onlara göre süslemişler, yataklarını onlara göre saçaklandırmışlar, armalarını onlara göre süslemişler, onlara göre destanlar düzmüşler ve en kötüsü de iffetli, namuslu kadınlar arasında gizli kapaklı ve alçakça dümenler çevirmişlerdir.

Bu karanlıklar içinde ne kadar anlı şanlı Saraylılar görülmüş... bunların amblemlerinde *umut* yerine *unut*, *sıkıntı* yerine *avuntu*, *melankoli* yerine *ankoli*, *hayat* yerine *hayal*, *iflas* yerine *halas*, *zarafet* yerine *hamaset* sözcükleri bulunur: bunlar o kadar anlamsız, saçma sapan, yersiz, yavan ses benzetmeleridir ki Fransa'da bundan böyle bunları kullanmaya kalkışacak herkesin boynuna bir tilki kuyruğu asmak, kafasına da inek gübresi koymak gerekir.

Eski devirlerde Mısırlı bilgeler çok farklı bir yöntem izliyorlardı ve onlar hiyeroglif adını verdikleri harflerle yazıyorlardı: kimsenin anlamadan okuması mümkün değildi-ve herkes okuyor ve anlıyordu-bu sözcüklerin simgeledikleri erdem, mülkiyet ve eşyanın tabiatının ne olduğunu herkes biliyordu. Bunlarla ilgili olarak Horus Apollon Yunanca iki kitap yazmıştı ve Polyphilos da *Aşk Rüyası* adlı kitabında daha ayrıntılı olarak ele almıştır bu konuları. Fransa'da bunun örneğini Amiral Bey'in armasında görebilirsiniz ve bu armayı ilk başta Octavianus Augustus taşımıştır.

Ama ben artık bu girdaplarda ve ürküntü veren akıntılarda dolaşmak istemiyorum; kendi limanıma dönmek istiyorum. Bununla birlikte umudum odur ki günün birinde bunların üstünde daha fazla durabilirim ve bu amaçla hem felsefi kanıtlar üstünde durabilirim hem de bütün antik çağın kabul ettiği ve onayladığı otoritelerin tanıklığına dayanabilirim... doğada renklerin varlığı ve sayısı, ne anlama geldikleri vb... Tanrı isterse ve emrederse tabii ki... emirleriyle birlikte gücü ve bilgiyi veren de odur.

BÖLÜM IX

Beyazın ve mavinin anlamı

Ve beyaz neşe, zevk, sevinç demektir; yanlış değildir bu, doğru ve yerindedir... önyargılarınızdan kurtulup şimdi size anlatacaklarımı dinlerseniz siz de kabul edersiniz böyle olduğunu.

Aristoteles'e göre kendi türleri içinde doğal olarak birbirlerine karşıt iki şeyi, sözgelimi iyi ve kötüyü, soğuk ve sıcağı, beyaz ve siyahı, zevk ve acıyı, mutlulukla kederi düşünürsek ve bunları her türün karşıtı ötekinin karşıtına uygun düşecek biçimde birleştirirsek öteki karşıt zorunlu olarak geri kalanla birleşecektir. Sözgelimi: *erdem* ve *kötülük* doğal olarak karşıttır: aynı şekilde *iyi* ve *kötü* de karşıttırlar. Birinci karşıtlığın zıtlarından biri ikincininkiyle birleşirse (*erdem* ve *iyi* gibi)-çünkü erdemin iyi olduğu kesindir-öteki iki terim de (*kötülük* ve *kusur*) birleşir çünkü kusur kötüdür.

Bu mantık kuralının iyice anlaşılmasından sonra şu iki zıtlığı (*neşe* ve *hüzün*) alın, sonra da fizik terimi olarak zıt olan *beyaz* ve *siyah*'ı alın. *Siyahın hüznü* temsil ettiği doğruysa *beyaz* da *neşe*'yi temsil edecektir.

Bu anlam insanların kararlarının bir ürünü değildir, herkesin kabul ettiği bir şeydir: filozoflar *jus gentium* derler buna: her yerde geçerli evrensel hukuk.

Bildiğiniz gibi bütün halklar, bütün ırklar (eski Siraküzalıları ve düşünceleri ters olan bazı Yunanlıları katmıyorum),

bütün uluslar kederli olduklarını göstermek için siyah kıyafetler giyerler ve her yas siyah renkle gösterilir. Bu tür bir evrensel konsensüs ancak doğanın argüman ve neden sağlamasıyla mümkün olabilir ve bunu herkes kendi başına, kimseden öğrenmeden anlayabilir-doğal yasa dediğimiz de budur.

Aynı doğal tümevarımla, beyaz renkle herkes neşe, sevinç, hoşnutluk, zevk ve tad çıkarmayı anlamıştır.

Eski dönemlerde Trakyalılar ve Giritliler mutlu ve neşeli günlerini beyaz taşla, hüzünlü ve mutsuz günlerini siyah bir taşla belirtirlerdi.

Gece uğursuz, kasvetli ve melankolik değil midir? Yoksunluk nedeniyle siyah ve karanlıktır. Aydınlık bütün doğaya iyi gelmez mi? Aydınlık dünyadaki her şeyden daha beyazdır. Bunu kanıtlamak için size Lorenzo Valla'nın Bartole'ye karşı yazdığı mektubu örnek gösterebilirim; ama aslında sadece İncil'in tanıklığı yetecektir: Matta 17'de İsa peygamberin ölümünden sonra Tabor dağında üç peygamberine görünmesinde *vestimenta eius facta sunt alba sicut lux* ("giysileri ışık gibi beyazdı") denmiştir; bu ışıklı beyazlıkla üç havarisine ebedi zevkler kavramını ve imajını hatırlatmak istiyordu. Çünkü bütün insanlar aydınlıktan hoşlanır ve sözgelimi ağzında diş kalmamış yaşlı bir kadın bile şöyle demiştir: *Işık iyidir.* Ve Tobyas (böl.5)kör olduktan sonra, Rafael kendisini selamladığında "Göklerin ışığını hiç görmeyen benim gibi biri için ne gibi bir sevinç söz konusu olabilir" dememiş midir? İsa Peygamber'in dirilmesinde (*Resullerin İşleri, I*) melekler bütün evrenin mutluluğunu beyaz kıyafetler içinde göstermişlerdir; İncil yazarı aziz Yuhanna semavi ve kutlu Kudüs'te müminleri aynı kıyafet içinde göstermiştir (*Vahiy 4 ve 7*).

Eski Yunan ve Roma tarihlerini okuyun. Göreceksiniz ki Alba kenti (Roma'nın ilk modeli) kuruluşunu ve adını orada bulunan beyaz bir dişi domuzdan almıştır.

Gene bu tarihleri okuduğunuzda göreceksiniz ki düşmanı yenen birinin muzaffer bir komutan olarak Roma'ya gir-

mesine izin verilince bu komutan kente beyaz atların çektiği bir arabayla giriyordu; alkışlanmaya hak kazananlar için de aynı şey söz konusuydu; çünkü gelişlerinin sevincini hiçbir simge ve hiçbir renk beyazdan daha açık seçik biçimde anlatamazdı.

Ayrıca göreceksiniz ki Atinalıların lideri Perikles'in isteğiyle askerler arasında kurada beyaz bakla çekenler bütün gün keyiflerine bakıp yatarlar, ötekiler ise savaşmaya giderlerdi. Bu konuda size binlerce örnek ve referans gösterebilirim ama şimdi yeri değil bunun.

Bütün bunlara dayanarak Aphrodisias'lı İskender'in çözülemez dediği bir problemi çözebilirsiniz: bir kükreyişiyle bütün hayvanları korkutan aslan niçin sadece beyaz horozdan çekinir? Çünkü (Proclus'un *Kurban ve Büyü Üstüne* adlı kitabında dediği gibi) dünyanın ve yıldızların bütün ışığının kaynağı olan güneşin gücü aslandan çok rengi ve özellikleri dolayısıyla beyaz horozla simgelenir. Ayrıca şunu da ekler: şeytanlar çoğu zaman aslan kılığına bürünürler ve beyaz bir horoz gördüklerinde aniden kaybolurlar.

Bu nedenle Galyalılar (Yunanlıların *gala* dedikleri, süt gibi beyaz olduklarından bu adı almıştır Fransızlar) başlıklarına beyaz tüy takmaktan hoşlanırlar. Çünkü doğuştan neşeli, içten, ince ve sevimli insanlardır ve simge olarak en beyaz çiçek olan zambağı almışlardır.

Doğa nasıl oluyor da bize beyaz renkle neşe ve sevinç veriyor, diye sorarsanız benzerlik ve uygunluk diye bir şey olduğunu söylerim size. Beyaz görsel düşünceleri açık biçimde bozarak görüşü dağıtır ve böler (Aristoteles'in *Problemler*'indeki düşüncelere göre ve perspektif üstüne yapıtlara göre); sözgelimi karlı dağlardan geçerek çevresine iyi bakamamaktan yakınır insan; Galenos'un *De Usu Partium*'un ikinci kitabında uzun uzun açıkladığı gibi ve aynı şekilde Ksenofon'un, adamlarının başına geldiğini söylediği gibi... Aynı şekilde içimizde aşırı bir neşe ve sevinç olduğunda içimizde

bir dağılma olur ve yaşama gücü dağılır; bu dağılma o kadar güçlü olabilir ki yürek beslenemeyebilir ve sonuçta ölüm gelir: bu bağlamda Galenos'un *De locis affectis*'inin V. Kitabı ve *De symptomaton causis*'inin II. Kitabı örnek gösterilebilir; ve böyle şeylerin eski zamanlarda da olduğuna Marcus Tullius Cicero (*Tusculanes*'in I. Kitabı), Verrius, Aristoteles, Cannes savaşından sonra Titus Livius, Plinius (Kitap VII, 32. ve 53. bölümler), Aulus Gellius(Kitap III, bölüm 15) vb. tanıklık etmişlerdir ve anlattıklarına göre Rodos'lu Diagoras, Khilon, Sophokles, Sicilya tiranı Dionysios, Philippides, Philemon, Polycrata, Philistion, Juventi vb. neşe ve sevinçten ölmüşlerdir; İbni Sina'nın da (*Kanun*'un II. Kitabı ve *Yüreğin Gücü*) dediği gibi eğer safran da fazla miktarda alınırsa yürek o kadar neşelenir ki aşırı genişleme ve dağılma nedeniyle ölür insan.

Bu konuda başta planlamış olduğumdan ileri gittim. O nedenle gerisini bu konuyla ilgili kitaba bırakarak yelkenleri indiriyorum. Ve kısaca şunu söyliyeyim ki mavi hangi simgelerle göğü ve semavi şeyleri anlatıyorsa beyaz da aynı simgelerle zevki ve neşeyi anlatır.

BÖLÜM X

Gargantua'nın yeniyetmeliği üstüne

Gargantua üç yaşından beş yaşına kadar babasının emriyle yaşına uygun bir disipline göre beslendi ve eğitildi; bütün zamanını ülkenin bütün çocukları gibi geçirdi yani içti, yedi ve uyudu; yedi, uyudu ve içti; uyudu, içti ve yedi.

Her gün sulara, çamurlara batıyor, burnunu, yüzünü kirletiyordu. Ayakkabılarını eskitiyor, çoğu zaman sinek avlıyor, babasının kralları olduğu kelebeklerin peşinden koşuyordu. Ayakkabılarına işiyor, gömleğine sıçıyor, sümüğünü çorbasına akıtıyor, sürekli çamurlara batıyordu. Babasının küçük köpekleri onun çanağından yiyorlardı, aynı şekilde o da köpeklerin yediklerini yiyordu. O köpeklerin kulaklarını ısırıyor, köpekler de onun burnunu tırmalıyorlardı; Gargantua köpeklerin kıçlarına üflüyor, köpekler de Gargantua'nın dudaklarını yalıyorlardı.

Dahası da var çocuklar! İçip içip çatlayın emi! Bu küçük hovarda mürebbiyelerini sıkıştırıyordu durmadan, alttan, üstten, yandan, önden, arkadan...Ve uçkurunu çözmeye başlamıştı; mürebbiyeleri her gün orasını güzel çiçekler, kurdeleler, dallarla, çelenklerle süslüyorlardı; ve teknedeki hamur gibi ellerine alıp oynuyorlardı. Kulaklarını dikince de çok hoşlarına gidiyor, gülmekten kırılıyorlardı.

Ona biri benim küçük tıpam, öteki iğnem, bir başkası mercan dalım, bir başkası tıkacım, matkabım, çubuğum, burgum, domuz sucuğum, işe yaramaz taşağım diyordu.

Biri "Benimdir o" diyordu.

"Hayır benim" diyordu öteki.

"Ben ne oluyorum? Keserim ha!" diyordu bir başkası.

Gene bir başkası: "Ne kesmek mi! Canını acıtırsınız Bayan. Çocuklarınki kesilir mi?" diyordu.

Ve memleketteki öteki çocuklar gibi eğlensin diye Mirebalais'deki bir yel değirmeninin kanatlarından güzel bir fırıldak yaptılar Gargantua'ya.

BÖLÜM XI

Gargantua'nın oyuncak atları üstüne

Sonra yaşamı boyunca iyi bir binici olabilmesi için güzel bir tahta at yaptılar ona; Gargantua bu atı atlatıyor, zıplatıyor, şaha kaldırıyor, dans ettiriyor, tırısa kaldırıyor, rahvan koşturuyor, dört nala koşturuyor, sonra vazgeçiyor, çöktürüyor, tökezletiyor, deve ve yaban eşeği gibi koşturuyor, tüylerinin rengini değiştiriyordu (törenlerde rahiplerin cüppe değiştirmeleri gibi), doru, kır, alaca, sıçan tüyü, zebra, alaca bulaca renkler...

Ayrıca kendisi de iri bir kütükten av atı yaptı, bir fıçıdan da gündelik binek atı olarak yararlanmaya başladı, bunun dışında evin içinde dolaşmak için meşe ağacından da bir katır yaptı; on-on iki kadar yedek atı, posta arabasında kullanılmak üzere de yedi atı vardı. Hepsini yanında yatırıyordu.

Bir gün Ekmektorbada beyi büyük bir şatafat içinde babasını ziyarete geldi; aynı gün Bolyemek dükü ve Yelıslatan kontu da gelmişlerdi. Doğrusu ev ve özellikle de ahırlar bunca insana dar gelmişti; Ekmektorbada beyinin kâhyası ve seyisi başka boş ahır olup olmadığını öğrenmek istediler Gargantua'dan; çocukların ağzından kolay laf alınabileceği düşüncesiyle büyük atların ahırlarının yerini sordular.

Bunun üzerine Gargantua da onları şatonun büyük merdivenlerine götürdü... Büyük bir salondan geçtiler, oradan büyük bir koridora, daha sonra da büyük bir kule-

ye geçtiler; başka bir merdiveni çıktıkları sırada seyis kâhyaya: "Bu çocuk bizimle alay ediyor, evin üst katında ahır olmaz" dedi.

"Yanılıyorsunuz" diye karşılık verdi kâhya, "Ben, Lyon'da, Baumette'de, Chinon'da ve daha başka yerlerde birçok ev gördüm ve ahırlar üst kattaydı bu evlerde; belki arka taraftan dağın zirvesine doğru bir çıkış vardır. Ama emin olmak için bir sorayım."

Ve sordu:

"Yavrum nereye götürüyorsunuz bizi?

"Benim büyük atlarımın bulunduğu ahıra" dedi. "Hemen şurada, sadece birkaç basamak."

Sonra onları başka büyük bir salondan geçirip kendi odasına götürdü ve kapıyı açtı:

"İşte aradığınız ahır; işte İspanyol aygırım, safkan İngilizim, kadanam, iğdişim."

Ve kalın bir çubuğu uzattı onlara doğru:

"Bu kısrağı size veriyorum; Frankfurt'tan gelmişti ama sizin olsun; çok dayanıklı ve güçlü bir hayvandır. Bir çakırdoğanınız, altı İspanyol köpeğiniz ve iki tazınız olursa bütün kış kekliklerin ve tavşanların kralısınız demektir."

"İyi yere dükkân açtık, bir bu eksikti. Nereye varacak işin sonu bakalım."

Ne yapacaklarını bilemediler adamlar, ağlasalar bir türlü, gülseler bir türlüydü.

Şaşkın bir halde aşağı inerlerken Gargantua sordu:

"Obeliyer ister misiniz?

"Neymiş o?" diye sordular.

"Beş tezek bir arada, burunsalık yaparsınız."

"Bugünlük bu kadar yeter" dedi kâhya, "Yeterince ders aldık, iyi dalga geçtin bizimle. Yakında papa olursun sen."

"Ben de öyle düşünüyorum" dedi Gargantua. "Ama siz de kelebek olursunuz, bu hoş kelebekçik de papacık olur."

"Tabii" dedi seyis.

"Ama" dedi Gargantua, "Annemin gömleğinde kaç ilmik olduğunu bilebilir misiniz?"

"On altı" diye karşılık verdi seyis.

"Yanlış" dedi Gargantua, "yüz önde yüz de arkada, yanlış saymışsınız."

"Ne zaman?" dedi seyis.

"Burnunu tıpa yapıp bok fıçısına soktukları zaman ve de boğazını huni yapıp bu bokları kaptan kaba boşalttıkları zaman" dedi Gargantua.

"Tam bir laf ebesi bu" dedi kâhya. "Tanrı korusun sizi, bu çeneyle çok dert alırsınız başınıza!"

Adamlar telaşla aşağı inerlerken merdiven kemeri altında Gargantua'nın verdiği kalın çubuğu düşürdüler; "Ne biçim binicisiniz, siz böyle!" dedi Gargantua, "İhtiyaç duyduğunuz anda atınız yok altınızda. Buradan Cahusac'a gidecek olsaydınız ne isterdiniz? Kaz palazı mı, yularlı bir dişi domuz mu?"

"Ben sadece şarap istiyorum" dedi seyis.

Bunun üzerine herkesin bulunduğu aşağıdaki salona girdiler ve bu yeni hikâyeyi anlatıp herkesi güldürdüler... arı kovanına döndü orası.

BÖLÜM XII

Grandgousier'nin, kıçını silme yöntemleri dolayısıyla Gargantua'nın nasıl parlak bir zekâya sahip olduğunu anlaması

Beşinci yılın sonunda Grandgousier Kanaryalılara karşı kazandığı zaferden dönüşünde oğlu Gargantua'yı görmeye gitti. Bu kadar güzel bir çocuğu gören baba nasıl sevinirse öyle sevindi; ve onu kucaklarken, öperken, bir yandan da birkaç küçük soru sordu. Bu arada oğluyla ve dadılarıyla birlikte bol bol içti ve onlara çocuğuyla ilgili çeşitli sorular sorarken onu temiz tutup tutmadıklarını da sordu. Bu soruya Gargantua kendisi yanıt verdi ve bu işi çok iyi düzenlediğini, dolayısıyla ülkede kendisinden daha temiz bir çocuğunun olamayacağını söyledi.

"Nasıl becerdin bu işi?" diye sordu Grandgousier.

– Uzun süren denemelerden sonra kıçımı silmenin en etkili, en iyi, en şahane yolunu buldum.

– Nasıl? dedi Grandgousier.

– Anlatacağım, diye karşılık verdi Gargantua.

"Bir kez bir genç kızın kadife fularıyla silindim ve çok iyi oldu çünkü yumuşak ipek sayesinde kıç tarafımda büyük bir zevk duydum;

"Gene bir keresinde bir genç kızın başlığıyla silindim o da çok büyük zevk verdi;

"Bir keresinde atkı kullandım bu iş için;

"Bir başka sefer koyu kırmızı renkli bir şapka örtüsü kul-

landım ama yaldızlı incikleri boncukları kıçımı tahriş etti; onları yapan kuyumcu ve taşıyan kız cehennemde yansın!

"İsviçre usulü bol tüylü bir uşak başlığıyla silindiğimde kıçımdaki ağrı sızı kesildi.

"Sonra bir çalılığın arkasında sıçarken bir mart kedisi buldum; onunla silindim ama tırnakları bütün apışaramı mahvetti.

"Ertesi gün annemin mis gibi kokan eldivenleriyle silindiğimde bir şeyim kalmadı.

"Sonra adaçayı, rezene, dereotu, mercanköşk, gül, kabak yaprağı, lahana, pazı, asma, ebegümeci, aslan kuyruğu (dibi kıpkırmızı olur), marul, ıspanak yapraklarıyla silindim-hepsi çok iyi geldi-ayrıca yer fesleğeni, maydanoz, ısırgan, karakafesle de silindim; ama bunlar bana kan sıçtırdılar ve ancak daha sonra pantolon yırtmacımla silinerek düzelebildim.

"Sonra gene çarşafla, yorganla, perdeyle, yastıkla, halıyla, oyun örtüsüyle, sofra örtüsüyle, şapkayla, mendille, bornozla sildim kıçımı. Ve bunların tümü uyuzların kaşınmalarından aldıkları zevkten daha fazlasını verdi bana.

– Çok iyi, dedi Grandgousier, ama en çok hoşuna giden hangisi oldu?

– Ben de şimdi ona geliyordum, dedi Gargantua, son sözü söyleyeceğim bu konuda. Otla, samanla, kıtıkla, üstübüyle, yünle, kâğıtla temizlendim. Ama

Her kim ki siler götünü kâğıtla
Biraz pislik kalır taşaklarında.

– Ne? dedi Grandgousier, enayi dümbeleği, şimdi de kafiye düzmeye mi başladın?

– Evet, kralım, düzdükçe düzeceğim geliyor ve düzerken de çoğu zaman nezle oluyorum. Bakın bizim kenef ne diyor sıçanlara:

Sıçan
Sıçırgan
Osurgan
Boklu
Yağlı
Akışkan
Dağılan
Çürüyen
Çirkef
Lağım
Ermiş Antonius'un ateşi yaksın seni
Bütün deliklerin
Kapalı kalır
Kalkmadan önce silmezsen!
"Daha istiyor musunuz?
– Tabii", dedi Grandgousier.
Ve devam etti Gargantua:
"Sıçarken dün anladım
Götüme olan borcumu;
Beklediğimden farklı oldu koku;
Üstüm başım, her yerim koktu.

Ah! Birini razı edebilseydim
Beklediğim sevgiliyi getirseydi
Ben sıçarken!
O güzel çiş deliğini
Kapıverirdim
Ve sevgilim de parmaklarıyla
Bok deliğimi tıkardı
Ben sıçarken!

"Şimdi benim hiçbir şey bilmediğimi söyleyebilir misiniz! Tanrı şahittir ki bunların tümünü yapan ben değilim, buradaki bir hanımefendiden dinledim ve hafızama yerleştirdim iyice.

– Esas konumuza dönelim, dedi Grandgousier.

– Hangisi? dedi Gargantua, Sıçmak mı?

– Hayır, dedi Grandgousier, göt silmek.

– Bu konuda sizi tatmin edebilirsem bana bir fıçı Bretagne şarabı ısmarlar mısınız?

– Gayet tabii, dedi Grandgousier.

– Bok kalmadıysa insanın götünü silmesine gerek yoktur. Sıçmayınca da bok olmaz. Onun için de götünüzü silmeden önce sıçmanız gerekir.

"Yavrum benim, ne akıllıymışsın sen böyle! Yakında Sorbonne'a göndereceğim seni! Çünkü yaşına göre çok akıllısın. Ama rica ediyorum şu göt silme meselesine dön gene. Sakalım üstüne yemin ediyorum, bir fıçı değil altmış koca testi Bretagne şarabı veririm. Ayrıca o şarap Bretagne'da değil Verron'da üretilir.

– Sonra, diye devam etti Gargantua, bir gece başlığıyla, bir yastıkla, bir terlikle, bir heybeyle, bir sepetle sildim –ne berbat şeydi öyle– bir şapkayla sildim kıçımı. Bu arada şunu da belirteyim ki çeşitli şapkalar vardır: fötr, tüylü, kadife, tafta, saten. En iyisi tüylü şapkadır çünkü dışkıyı çok iyi emer.

"Sonra bir tavukla temizlendim, bir horozla, piliçle, dana postuyla, tavşanla, güvercinle, karabatakla, avukat çantasıyla, kapüşon, hotoz, avcıların yem olarak kullandığı kuş biçiminde kırmızı deri parçası...

"Ama sonuçta ısrarla şunu söyleyebilirim ki tüyü bol bir kaz palazından daha iyi bir göt sileceği yoktur ancak kafasını bacaklarınızın arasında tutmak koşuluyla. Şerefim üzerine söylüyorum, inanın bana. Çünkü insan kıçının deliğinde öylesine bir haz duyuyor ki kendinden geçiyor adeta...düşünsenize yumuşacık tüyler ve sıcacık palaz... ve bu sıcaklık ince barsağa, kalın barsağa, oradan da yüreğe ve beyne dağılıyor. Ve sanmayın ki kahramanların ve yarı Tanrıların mutlulukları buradaki kocakarıların dedikleri gibi çirişotundan, çok lezzetli yemeklerden ya da balözünden geliyor... Bunun nedeni bence kıçlarını kaz palazıyla silmeleridir."

BÖLÜM XIII

Gargantua'nın bir dinbilimciden Latince öğrenmesi

Bunları duyan Grandgousier, oğlu Gargantua'nın düşüncelerine ve zekâsına hayran kaldı. Ve mürebbiyelerine şunları söyledi: "Makedonya kralı Philippos oğlu İskender'in ne kadar akıllı olduğunu, ata ne kadar ustaca bindiğini gördüğünde anlamıştı. O kadar vahşi ve korkunç bir hayvandı ki kimse binme cesaretini gösteremiyordu. Çünkü bütün binicileri yere atıyor, kimisinin boynunu, kimisinin bacaklarını, kimisinin beynini, kimisinin de çenesini kırıyordu. İskender Hipodromda (atların dolaştırıldığı ve eğitildiği yer) durumu görünce atın huysuzluğunun nedeninin gölgesinden korkması olduğunu anladı. Ve hemen binip güneşe doğru sürdü hayvanı, gölge arkaya düştü ve at buyruğu altına girmiş oldu. Böylece babası onda ilahi bir zekâ olduğuna hükmetti ve o dönemde Yunanistan'ın en büyük filozofu kabul edilen Aristoteles'ten iyi bir eğitim almasını sağladı.

"Ve size şunu söyleyebilirim ki oğlum Gargantua ile önünüzde yaptığım konuşmadan onda ilahi bir zekâ olduğunu anladım... keskin, ince, derin ve dengeli bir zekâ bu. Ve inanıyorum ki iyi bir eğitim görürse günün birinde bilgeliğin en yüksek düzeyine ulaşabilir. Bu nedenle onu, yeteneklerine göre eğitilebilmesi için en bilge kişiye emanet etmek istiyorum; ve bunun için hiçbir şeyi esirgemeyeceğim."

Bu amaçla ona üstat Thubal Holoferne adlı bir dinbilimci tutuldu ve bu hoca ona alfabeyi o kadar iyi öğretti ki harfleri tersinden ezbere okuyabiliyordu; beş yıl üç ayda oldu bu iş. Hocası daha sonra ona *Donat*'yı, *Facet*'yi, *Theodolet*'yi ve Lille'li Alanus'un *Paraboller*'ini okudu; bu da on üç yıl, altı ay sürdü.

Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki bu dönemde hoca ona gotik harflerle yazmayı öğretiyordu ve Gargantua bütün kitaplarını kendi yazıyordu. Çünkü matbaa yoktu henüz.

Yaklaşık yedi bin kental ağırlığındaki kocaman bir yazı takımını sürekli yanında taşıyordu; kalemliği Saint-Martin-d'Ainay'in sütunları kadar büyüktü; demir zincirlerle asılı olan hokkası bir fıçı büyüklüğündeydi.

Daha sonra Holoferne ona *De modis significandi*'yi Heurtebise, Faquin, Tropditeulx, Galehaut, Jean le Veau, Billonion, Brelinguandus ve daha başkalarının yorumlarıyla okudu; bu da on sekiz yıl on bir ay sürdü. Ve bütün bunları o kadar iyi öğrendi ki sınavda tümünü tersine, ezbere okuyordu; ve annesine parmaklarıyla sayarak, *işaretler ve anlamları diye bir bilim olmadığını* kanıtlıyordu.

Sonra *Compost*'u okudu hocası ona ve bu iş de on altı yıl, iki ay sürdü; o dönemde-1420- hocası frengiden öldü.

Daha sonraki hocası üstat Jobelin Bridé sürekli öksüren bir ihtiyardı ve ona Hugutio'yu, Hebrard'ın *Grecismus*'unu, *Doctrinal*'i, *Pars*'ları, *Quid est*'i, *Supplementum*'u, Marmoret'yi, *Sofra Adabı*'nı, Seneca'nın *Dört Temel Erdem*'ini, Passavantus'un *cum commento*'sunu, şölenler için *Ninni*'yi ve aynı türden başka kitaplar okudu; bunları okuyunca bizim asla pişiremeyeceğimiz biri gibi pişti ve akıllandı.

BÖLÜM XIV

Gargantua'nın başka pedagoglara verilişi

Ve babası da oğlunun çok iyi çalıştığını, bütün zamanını bu işe ayırdığını ama kesinlikle bundan bir yarar elde edemediğini ve daha da kötüsü gittikçe sersemleştiğini, aptallaştığını, çılgınlaştığını ve saçma sapan şeyler söylediğini fark etti.

Papeligosse kral naibi Don Philippe des Marais'ye bundan yakınınca o şu yanıtı verdi kendisine: böyle hocalardan böyle kitaplar okuyacağına hiçbir şey öğrenmesin daha iyi; çünkü onların bütün bilgileri budalalıktan başka bir şey değildir, bilim diye öğrettikleri şey aptallıktır sadece... bu adamlar güzelim beyinleri ve doğru düşünceleri bozarlar ve gençliği yozlaştırırlar.

"Bunu anlamak için günümüz gençleri arasından sadece iki yıl okumuş birini alın, dedi. Eğer bu genç sizin oğlunuzdan daha mantıklı değilse, daha iyi okuyup yazmıyorsa, daha iyi konuşmuyorsa, daha uygar ve daha kibar değilse istediğinizi söyleyin bana, Brenne zıpırı deyin." Çok beğendi bu öneriyi ve hemen uygulamaya geçmek istedi Grandgousier.

Des Marais, akşam yemeğinde genç uşaklarından, Villegongis'li Eudemon adlı bir delikanlı getirdi; bu genç saçlarını çok iyi taramıştı, çok iyi giyinmişti, çok temizdi, çok güzeldi... insandan çok meleğe benziyordu. Şöyle dedi Grandgousier'ye:

"Şu delikanlıyı görüyor musunuz? Daha on altı yaşında bile değil; sizin o eski, ne dedikleri anlaşılmayan, zırvala-

maktan başka bir şey bilmeyen dinbilimcilerin bilgisiyle şimdiki gençler arasındaki farkı görelim bakalım."

Grandgousier'nin çok hoşuna gitti bu ve anlatsın bakalım, çocuk, dedi. Ve Eudemon efendisi naipten izin alarak, başlığı elinde, sevimli yüzü, pembe dudakları, güven dolu bakışlarıyla ve gözlerini çocuk saflığıyla Gargantua'ya dikerek onu yüceltmeye ve övmeye başladı: önce erdem ve ahlakını, sonra bilgisini, üçüncü olarak soyluluğunu, dördüncü olarak da yakışıklılığını övdü; beşinci olarak kendisini çok iyi yetiştirmek isteyen babasına itaat etmesini ve onu yüceltmesini öğütledi; sonunda da kendisini naçiz hizmetkârı olarak kabul etmesini istedi; Tanrıdan hiçbir şey istemediğini, ona bir hizmette bulunabilme fırsatı bahşederse bunun kendisi için en büyük lütuf olacağını söyledi. Ayrıca bütün bunları öylesine uygun bir üslupla, öyle açık seçik bir dille, öyle etkileyici bir sesle ve öylesine süslü ve güzel bir Latinceyle söyledi ki çağımızın bir delikanlısından çok eski zamanın Gracchus'una, Cicero'suna, Aemilius'una benziyordu.

Buna karşılık Gargantua yüzünü başlığıyla saklayıp, inek gibi ağlamaktan başka bir şey yapmadı. Ve ölmüş eşekten nasıl osuruk çıkmazsa onun ağzından da tek kelime almak mümkün olmadı.

Babası o kadar sinirlendi ki Üstat Jobelin'i öldürmek istedi. Ama Des Marais güzel sözler söyleyerek yatıştırdı onu ve vazgeçirdi bu işten. Bunun üzerine Grandgousier hocanın parasının ödenmesini, ona çatlayıncaya kadar içirilmesini ve daha sonra da cehennem olup gitmesini emretti.

"Bir İngiliz gibi sarhoş olup geberirse kimseye yük olmaz hiç değilse" diyordu.

Üstat Jobelin gittikten sonra Grandgousier oğluna ders verebilecek hoca konusunda kral naibiyle bir görüşme yaptı; bu görevin Eudemon'un hocası Ponocrates'e verilmesine ve hep birlikte Paris'e gitmeye karar verdiler... dönemin Fransa'sında gençlerin eğitiminin ne durumda olduğunu anlayacaklardı...

BÖLÜM XV

Gargantua'nın Paris'e gönderilmesi, onu götüren dev kısrak ve Beauce'daki (Güzelova) kenelere meydan okuması

O dönemde Numidya'nın dördüncü kralı Fayolles Afrika'dan Grandgousier'ye o güne kadar görülmüş ve görülebilecek olan kısrakların en irisini gönderdi-çok iyi bildiğiniz gibi Afrika'dan her zaman yeni şeyler gelir. Bu kısrak altı fil büyüklüğündeydi, toynakları Sezar'ın atınınkiler gibi yarıktı, kulakları Languedoc keçilerinin kulakları gibi sarkıktı ve kıçında da küçük bir boynuz vardı. Ayrıca kavruk al tüyleri vardı ve bu tüyler üstünde yer yer gri benekler görülüyordu. Ama özellikle korkunç bir kuyruğu vardı. Bu kuyruk aşağı yukarı Langeais yakınlarındaki eski Saint-Mars kulesi iriliğindeydi ve onun gibi dört köşeydi, kuyruğun kılları buğday başakları gibi dikilmişti.

Bu sizi şaşırtıyorsa İskitya koçlarının on beş kilodan daha ağır kuyrukları olduğunu duyun ve daha fazla şaşırın. Ya Suriye koyunları (eğer Thenaud doğru söylüyorsa)... bunların kuyrukları öyle ağır, öyle uzunmuş ki kıçlarına bir araba koyuyorlarmış taşınması için. Sizin gibi düz ova hovardalarında mümkün değil olmaz böyle kuyruk.

Ve bu hayvan denizden üç kalyon ve bir çektiriyle Sables–d'Olonne'a getirildi.

Grandgousier onu görünce "İşte, oğlumu Paris'e götürmek için iyi bir araç" dedi. "Tanrı yardım etti, her şey yolun-

da gidecek. Zamanı gelince büyük bir bilgin olacak oğlum. Hayvan beyler olmasaydı biz bilginler gibi yaşardık."

Ertesi gün şaraplar içildikten sonra (tahmin edebileceğiniz gibi) Gargantua, öğretmeni Ponocrates ve yardımcıları ve genç uşak Eudemon yola çıktılar. Havalar açık, yumuşak olduğundan babası oğluna pas rengine çalan kısa ve hafif çizmeler yaptırdı, Babin potin der bunlara.

Neşe içinde devam ettiler yollarına, sürekli bol bol yiyip içtiler ve Orléans'ın kuzeyine vardılar. Orada muazzam bir orman vardı: yaklaşık otuz beş fersah uzunluğunda ve on yedi fersah genişliğinde... Bu orman sığır sinekleri ve eşek arılarıyla doluydu ve kısraklar, eşekler, atlar için tam anlamıyla bir cehennemdi. Ama Gargantua'nın kısrağı hiçbir böceğin aklına gelmeyecek bir numarayla kendi ırkından bütün hayvanlara yapılan hakaretlerin öcünü aldı: ormana girdikleri sırada, eşek arıları saldırıya geçer geçmez, kılıcını çeker gibi kuyruğunu salladı ve bütün ormanı yıkıp geçti. Üstten alttan, yandan, sağdan, soldan, uzunluğuna, genişliğine çayır biçen biri gibi alt üst etti ormanı öyle ki o zamandan beri bu ormanda ne ağaç kaldı ne eşek arısı... bütün bölge çıplak bir düzlüğe döndü.

Bunu gören Gargantua pek gururlanmadıysa da zevk duydu. Şöyle dedi yanındakilere: "Hoşuma gitti bu iş, güzel (beau) oldu." O zamandan beri Beauce [Güzelova] kaldı oranın adı.

Sonunda Paris'e vardılar; Gargantua orada iki, üç gün dinlendi, adamlarıyla birlikte bol bol yedi içti ve o sırada kentte bulunan bilginler hakkında bilgiler topladı, hangi şarapların içildiğini araştırdı.

BÖLÜM XVI

Gargantua'nın kendisine hoş geldiniz diyen Parislileri ödüllendirmesi ve Notre-Dame kilisesinin devasa çanlarını kaçırması

Gargantua birkaç gün dinlendikten sonra kenti dolaştı ve herkes hayranlık duyguları içinde seyretti onu. Çünkü Paris halkı doğuştan öylesine budala, aptal ve yeteneksizdir ki orada bir cambaz, bir hamal, boynu çıngıraklı bir katır, dörtyol ağzında bekleyen bir kemancı iyi bir İncil vaızından daha çok insan toplar çevresine.

Gargantua'nın peşine düştüler ve o kadar çok rahatsız ettiler ki onu Notre-Dame kilisesinin kulelerine çıkıp dinlenmek zorunda kaldı. Oradan bakıp çevresinde bu kadar insanın toplandığını görünce şöyle dedi açık seçik bir biçimde:

"Sanıyorum bu hırtlar beni karşıladıkları için kendilerine teşekkür etmemi bekliyorlar. Haklılar. Şarap ısmarlayacağım onlara. Ama çok gülünç bir şarap olacak bu."

Sonra gülümseyerek pantolonunun önünü açtı, kamışını çıkardı, havaya dikti ve üstlerine öyle bir işedi ki kadınlar ve çocuklar hariç iki yüz altmış bin dört yüz on sekiz kişi boğuldu.

Bazıları tabanlarına kuvvet kaçarak kurtulabildiler bu çiş tufanından; bunlar kan ter içinde, soluk soluğa, öksürerek, tükürerek Üniversite tepesine vardıklarında hakaretler ve küfürler yağdırmaya başladılar:

"– Allah kahretsin!
– Aman Allahım!
– Allah sakladı! İyi misin?
– Pisliğin pisliği!
– Bokun soyu!
– Allah acıdı!
– İsa kurtardı bizi!
– Göbeğine işediğimin herifi!
– Allah belasını verir!
– Acınmaz böylesine!
– Üstüne sıçmak lazım böylesinin!
– Her gün hem de!
– Her bayramda!
– Hiç acımam namussuzum!
– Namerdim yapmazsam!
– En mutlu gününde!
– En güzel gününde!
– Kazığa oturtacaksın böylesini!
– Yetmez!
– Az gelir!
– Az az!
– Şakacıktan *(par ris)* ıslandık yani!"

Böylece o günden sonra kentin adı Paris oldu, daha önce Strabon'un dediği gibi Lutetia'ydı burası; Yunanca akça pakça... oradaki kadınların beyaz baldırlı olmalarından dolayı...Bu yeni adı orada bulunanlar kendi semtlerinin azizleri adına küfürler ederek kutladılar... Her cinsten, her soydan gelmiş olan Parisliler yaradılıştan hem iyi küfürbaz hem iyi gugukçu hem de biraz küstahtırlar. Bu nedenle Joaninus de Barranco'ya göre (*libro De copiositate reverentiarum*) bunların Yunanca adı *Parrhesiens*'dir (güzel konuşanlar).

Gargantua daha sonra kulelerdeki devasa çanlara döndü ve bunları çalıp, gayet uyumlu sesler çıkardı. Çanları çalarken, bunların Brie peynirleri, taze Ringa balıkları yükleyip, babası-

na geri göndermeyi düşündüğü kısrağının boynunda iyi duracaklarını düşündü. Gerçekten de alıp evine götürdü onları.

Bu sırada ermiş Antoine tarikatından jamboncu bir rahip domuz istemek için geldi; bu adam kendini uzaktan fark ettirmek ve tuzlama küpündeki domuz yağını titretmek için gizlice alıp götürmek istedi onları. Ama kibarca yerine bıraktı onları... çok sıcak oldukları için değil, kaldıramayacağı kadar ağır oldukları için... Bourg'daki adam değildi bu çünkü o benim yakın dostumdur.

Bütün kent ayaklandı, çok iyi bildiğiniz gibi Parisliler ayaklanmaya o kadar meraklıdırlar ki yabancı uluslar Fransa krallarının sabrına-ya da (daha doğrusu) aptallıklarına-şaşarlâr; bu kralların sakıncaları günden güne artan bu ayaklanmaları adalet yoluyla bastırmamalarını anlayamazlar. Bu komploların ve hiziplerin nerelerde oluşturulduğunu, hazırlandığını bilebilsem de gammazlasam!

Bu ateşli ve yerinde duramayan halkın toplandığı yer Sorbonne'du ve bugün değilse bile o dönemde Paris'in kaderi orada belirleniyordu. Olay oraya taşındı ve çanların kaçırılmasının sakıncaları anlatıldı. *Lehte ve aleyhte* konuşmalardan sonra güzel bir tasıma uygun olarak ilahiyat fakültesinin en yaşlı ve en aklı başında görevlilerinden birinin Gargantua'ya gönderilmesine karar verildi; seçilen bu kişi ona çanların yitirilmesinin korkunç sakıncalarını anlatacaktı. Ve bazı üniversite mensuplarının bu misyonun ilahiyatçıdan çok bir hatibe verilmesi gerektiğini iddia etmelerine rağmen bu iş için seçilen kişi Janotus de Braquemardo oldu.

BÖLÜM XVII

Janotus de Braquemardo'nun Gargantua'dan devasa çanları almaya gönderilmesi

Üstat Janotus Roma usulü kesilmiş saçları, uzun cübbesi, karnını güzel ekmeklerle ve mahzenden çıkmış kutsal suyla doyurmuş halde Gargantua'nın evine doğru yollandı; önünde üç kırmızı burunlu kilise hizmetlisi ve arkasında da cimrilikten üstleri başları kir pas içinde kalmış beş altı tembel hademe vardı.

Kapıda Ponocrotes karşıladı onları; onları bu kıyafetlerle görünce korktu ve kılık değiştirmiş deliler sandı. Sonra bu tembellerden birine bu maskaralığın ne anlama geldiğini sordu. Çanların kendilerine geri verilmesi gerektiği cevabını aldı.

Ponocrotes hemen gidip Gargantua'ya haber verdi... cevap vermek üzere hazırlanması ve ne yapmak gerektiğine karar vermesi için. Durumu öğrenen Gargantua öğretmeni Ponocrates'i, kâhyası Philotime'yi, seyisi Gymnaste'ı ve Eudemon'u yanına çağırdı ve kendilerine verilecek cevap konusunda görüştü onlarla. Hep birlikte karar verdiler: bu adamlar şaraphaneye götürülecek ve bol bol içki verilecekti kendilerine; ve başlarındaki aksırıklı tıksırıklı ihtiyarın çanların kendi isteği üzerine geri verilmesiyle övünmemesi için onlar içerken kentin valisi, üniversite rektörü ve kilisenin papaz yardımcısı çağrılacaktı: üstat görevini yerine getiremeden çanlar onlara teslim edilecekti. Sonra bu gelenlerin karşısında üstadın güzel söylevi dinlenecekti. Öyle de oldu; ve yetkililer geldikten sonra üstat büyük salona götürüldü ve orada öksürerek konuşmaya başladı:

BÖLÜM XVIII

Üstat Janotus de Braquemardo'nun çanları geri almak için Gargantua'ya çektiği söylev

"Öhö, ehe, öhö, ehe! Selam beyefendi, selamlarım sizi! Sizleri de selamlıyorum baylar. Çanları bize geri vermenizle hak yerini bulacaktır çünkü çok gerekli onlar bize. Öhö, ehe, öhö! Vaktiyle bunları Cahors'daki Londralılar ve Brie'deki Bordeaux'lular büyük paralar ödeyerek almak istediler ama vermedik; bunları almak istemelerinin nedeni çanların ham maddelerinin karışımındaki çok özel niteliklerdir, şöyle ki bunların yapısındaki karışım bağlarımızdan-sadece bizim bağlarımızdan değil çevredeki bütün bağlardan-bütün âfetleri, hortum ve benzeri felaketleri uzaklaştırmaktadır. Çünkü şarabımız olmazsa her şey bitmiştir bizim için, ne aklımız kalır ne de yasalarımız...

"Eğer benim isteğim üzerine çanları geri verirseniz altı kangal sucuk ve bacaklarımın çok ihtiyaç duyduğu bir pantolon kazanacağım ama çanları geri vermezseniz bunları alamayacağım. Aman Tanrım! Efendim ne güzel şeydir bir pantolon ve *aklı başında birinin bundan vazgeçmesi mümkün değildir.* Düşünün bir efendim; on sekiz gündür bu güzel söylev dolaşıp duruyor beynimde: *Sezar'a ait olanı Sezar'a, Tanrıya ait olanı Tanrıya verin.*

"Ah efendim, lütfen birlikte yemek yeseydik yani manastırda yiyeceğiz. Bir domuz kestim ve çok iyi bir şarabım var Ve iyi şarapla kötü Latince olmaz.

"Yani ne olur verin şu çanlarımızı bizim artık. İşte size Fakülte adına Utino'nun Vaazları'ndan birini veriyorum, siz de çanlarımızı geri verin. Günahlarınızın bağışlanmasını da ister misiniz? Bağışlanacaktır ve karşılığında hiçbir şey vermenize gerek kalmayacak.

"Ah efendim çanları bağışlayın bize! Kente aittir onlar. Herkes yararlanıyor onlardan. Kısrağınız bu çanlardan hoşlanıyorsa bizim Fakültemiz de hoşlanıyor, o Fakülte ki *akılsız bir katır sürüsüyle bir tutulmuş, onlara benzetilmiştir,* bir yığın mezmurda... halbuki yazmıştım bir kâğıda. Öhö, ehe, öhö!

"Mutlaka bana geri vermeniz gerekiyor onları. Bu konuda argümanlarım bellidir:

"Çınlayan her çan çan kulesinde çınlar, çınlarken çınlatma yoluyla çınlayabilecek olanları çınlar gibi çınlatır. Parislinin çanları vardır. O zaman da Tok!

"Ha, ha, ha! Konuşmak diye buna derler işte! Üçüncü elden bir tasımdır bu. Bir zamanlar ne kanıtlamalar yapardım ben bilseniz; ama şimdi sadece rüya görüyorum; bundan böyle bana gerekli olan sadece iyi şarap, iyi yatak, sırtımı sıcağa vermem gerekir, göbeğim masada olmalı ve önümdeki çanak da derin olmalı...

"Merhamet, Efendim, rica ediyorum, *Baba ve Oğul ve Kutsal Ruh adına, Amin,* çanlarımızı verin ve Tanrı sizi her türlü kötülükten korusun ve sağlığımıza göz kulak olan Meryem Ana'mız, *yüzyıllardır yaşayan ve hüküm süren, Amin.* Ehe, öhö, ehe!

"Çünkü aslında, doğrudur, her halükârda, hiç kuşkusuz, Tanrı şahidimdir ki çanları olmayan bir kent bastonsuz bir köre, koşumları olmayan bir eşeğe, çıngırağı olmayan bir ineğe benzer. Çanları bize verinceye kadar bastonunu yitirmiş bir kör gibi bağıracağız, koşumları olmayan bir eşek gibi anıracağız, çıngırağı olmayan bir inek gibi böğüreceğiz.

"Düşkünlerevi yakınlarında oturan Latince uzmanı bir beyefendi, Taponus –hayır yanılıyorum: laik şair Ponta-

nus'tu– adında birine hak vererek çanların kuş tüyünden ve tokmağının da tilki kuyruğundan olmasını istemiştir çünkü, çanlar onun şiirine benzeyen çocukça dizeler sıralarken beyninin barsaklarında da ishal yapıyormuş. Ama vay sen misin bunu söyleyen, ham hum şaralop, dinsiz, Allahsız ilan edilivermiş adam – hoşumuza gider böyle şeyler. Benden bu kadar. Alkışlayabilirsiniz. Sarhoş gibi konuştum."

BÖLÜM XIX

Üstadın [Tanrıbilimci] kumaşını alıp gitmesi ve Sorbonne'lulara dava açması

Üstat konuşmasını bitirir bitirmez Ponocrates ve Eudemon o kadar çok güldüler ki ruhlarını Tanrıya teslim ettiklerini sandılar; Crassus bir damızlık eşeğin devedikeni yediğini görünce tıpkı onlar gibi gülmüş; Philemon da sofraya konmak üzere hazırlanmış incirleri bir eşeğin yediğini görünce gülmekten ölmüş. Üstat Janotus da gülmeye başladı ve birbirleriyle yarışırcasına o kadar çok güldüler ki gözlerinden yaşlar geldi; beyinlerindeki gözyaşı suları patlayınca göz sinirleri aracılığıyla dışarı fırladılar.

Herkes sakinleştikten sonra Gargantua maiyetiyle ne yapılması gerektiğini görüştü. Ponocrates bu müthiş hatibe tekrar şarap içirilmesi gerektiği düşüncesindeydi. Ve kendilerini çok eğlendirdiği, Songecreux'den daha çok güldürdüğü için o etkileyici söylevde adı geçen on kangal sucuğun, pantolonun, üç ster yakacak odunun, yirmi beş fıçı şarabın, kuş tüyünden üç katlı yatağın ve geniş ve derin bir çanağın kendisine verilmesini istedi, istediği her şey o ileri yaşında gerekliydi onun için.

Her şey görüşüldüğü şekilde yerine getirildi, sadece Gargantua ona uygun bir pantolonun hemen bulunabileceğine ihtimal vermiyordu, dolayısıyla ona yedi arşın siyah yünlü kumaş, astarı için de üç arşın beyaz yün kumaş vermelerini

istedi. Yakacak odunları hamallar taşıdı; sucukları ve çanağı çıraklar taşıdı; kumaşı üstat Janot kendisi götürmek istedi.

Üstatlardan Josse Bandouille bu işin kendileri için uygunsuz olduğunu ve yakışık almayacağını söyledi, üstadın bu işi kendilerinden birine bırakması gerektiğini söyledi.

"Vay eşek vay!" dedi Janotus, "Sen mantık kurallarına göre düşünmüyorsun. Öncüller ve *Parva logicalica* bu işe yarar işte. Kumaş parçası kiminle ilişkilidir?

– Genellikle herkesle ve her birimizle, dedi Bandouille.

– Eşek kafalı, ben sana ilişkinin niteliğini sormuyorum, nedenini soruyorum, dedi Jonatus. Bu kumaş benim bacaklarım içindir. İşte bu nedenle benim taşımam gerekir, esas olanın ayrıntıyı taşıması gibi."

Böylece Pathelin gibi sırtlayıverdi kumaşı.

Ama bu kadarla kalmadı: öksürüğü, aksırığı bitmeyen üstadımız Sorbonne toplantısında pantolonunu ve sucuğunu istedi. Kesinlikle reddettiler bu isteğini çünkü bunları Gargantua'dan almış olduğu söyleniyordu. Üstat bunların kendisine cömertçe armağan edildiğini, bunun sözlerini tutmalarına engel olmaması gerektiğini anlattı ama boşuna...Kendisine hakkına razı olması gerektiği ve bunun dışında hiçbir şey verilmeyeceği söylendi.

"Hangi hak?" dedi Janotus. "Burada hak mak yok. Sefil hainler, alçaklar. Dünyada sizin kadar kötü insanlar yoktur, eminim. Ahkâm kesmeyin: sizin kötü işlerinize ben de katıldım. Tanrının yardımıyla burada sizin ayak oyunlarınızla işlenen bütün yamuklukları krala bildireceğim. Sizi ırz düşmanları, hainler, sapkınlar ve yalancılar, Tanrının ve erdemin düşmanları gibi diri diri yaktırmazsa cüzzam beni yok etsin!"

Bunun üzerine kendisinden şikâyetçi oldular. O da onlardan davacı oldu. Sonunda mahkeme açıldı ve sürüyor. Karar verilinceye kadar Sorbonne'lular yıkanmamaya ve üstat Janot ve çömezleri de burunlarını silmemeye yemin ettiler.

Bu yeminler yüzünden hepsi hâlâ pislik içinde ve sümüklü çünkü mahkeme henüz bütün kanıtları inceleyemedi. Karar çıkmaz ayın son çarşambasında verilecek yani hiçbir zaman verilmeyecek; çünkü bildiğiniz gibi yargıçlar doğal yasadan daha iyisini yaparlar ve kendi ilkelerine de karşı çıkabilirler. Paris ilkelerine göre sonsuz şeyleri ancak Tanrı yapabilir. Doğa hiçbir şeyi ölümsüz yaratmaz, ürettiği her şeyin bir süresi ve sonu vardır: çünkü doğan her şey ölür vb. Ama bu kırağı yiyiciler askıda kalmış davaları hem sonsuz hem ölümsüz kılarlar. Böylelikle Lakedemonyalı Chilon'un Delphoi'ye kazınmış sözlerini doğruluyorlar: buna göre Sefalet Davanın yoldaşıdır ve şikâyetçiler mutsuz insanlardır çünkü aradıkları hakkı alamadan er ya da geç tükenir yaşamları.

BÖLÜM XX

Gargantua'nın Sorbonnecu hocaların eğitim anlayışına göre yaşamayı öğrenmesi

İlk günler böylece geçip gittikten ve çanlar yerlerini bulduktan sonra Paris'liler bu nezaket ve kibarlığa karşı Gargantua'nın kısrağını dilediği sürece bakıp beslemeyi önerdiler. Gargantua çok memnun oldu buna-ve kısrağı Fontainebleau ormanına gönderdiler.

Ve Gargantua Ponocrates'in yönetimi altında eğitilmek için varını yoğunu ortaya koydu. Ama Ponocrates daha önceki hocaların onu yıllar boyunca nasıl bu kadar aptal, budala ve cahil bırakabildiklerini anlayabilmek için Gargantua'nın ilk başta alıştığı yolda yürümesini uygun buldu.

Buna göre zamanını şöyle ayarlamıştı: sabahları genel olarak, hava aydınlanmış olsun olmasın, sekiz-dokuz arasında uyanıyordu; ilahiyatçı yöneticiler Davud'un sözüne dayanarak böyle uygun görmüşlerdi: *Işıktan önce kalkmanız boşunadır* (mezmur 126).

Zihnini toparlayabilmek için bir süre yatağında geriniyor, hoplayıp zıplıyordu; havanın durumuna göre giyiniyordu ama en sevdiği kıyafeti, içinde tilki kürkü bulunan kalın yünlü kumaştan, bol ve uzun bir entariyi andıran kıyafetti: daha sonra saçlarını Almain tarağıyla tarıyordu, yani parmaklarıyla tarıyordu çünkü eğitimcilerine göre başka türlü taranmak, yıkanmak ve temizlenmek vakit kaybetmekti.

Sonra sıçıyor, işiyor, tükürüyor, geğiriyor, hapşırıyor, sümkürüyordu; daha sonra sabahın nemini ve serinliğini kırmak için kahvaltı ediyordu: şahane işkembe kızartmaları, lezzetli ızgaralar, güzel jambonlar, kebaplar ve yağlı, reçelli ekmekler.

Ponocrates onun yataktan kalkar kalkmaz, bedenini biraz çalıştırmadan midesini böyle tıka basa şişirmesine karşı çıkıyordu. Gargantua ise:

"Ne yani! Jimnastik yapmadım mı? Kalkmadan önce yatağımda altı yedi defa döndüm. Yetmez mi? Papa Aleksandr da Yahudi hekiminin tavsiyesiyle böyle yapıyordu ve kendisini kıskanarılara inat ölünceye kadar yaşadı. İlk hocalarım böyle alıştırdılar beni, iyi bir kahvaltı yapanın hafızası kuvvetli olur diyorlardı; bu nedenle önce içki içiyorlardı onlar. Bu nedenle kendimi çok iyi hissediyorum ve sonra büyük bir iştahla yiyorum. Üstat Tubal (Paris'te lisans yapan ilk hoca) şöyle derdi bana: "Hızlı koşmak bir işe yaramaz, zamanında yola çıkmak gerekir": dolayısıyla bizim doğamızı sağlıklı yapacak olan şey ördekler gibi sürekli içmek değil, sabah erkenden içmektir; *ne demişler:*

Erken kalkmakla mutluluk olmaz;

En iyisi sabah içmektir."

Karnını iyice doyurduktan sonra kiliseye gidiyordu; orada kendisine büyük bir sepet içinde bir dua kitabı getiriyorlardı; iyice sarılıp sarmalanmış olan bu kitap ıvır zıvır, kapakları, parşömeni ve üstünde birikmiş yağlarıyla yaklaşık on bir kental ağırlığındaydı. Gargantua kilisede yirmi altı ya da otuz dua dinliyordu. Daha sonra kendi papazı, çavuşkuşuna benzer kılığı ve üzüm suyu kokan soluğuyla geliyordu. Onunla birlikte ilahiler söylüyorlardı ve sözcükleri öylesine özenle telaffuz ediyorlardı ki tesbih taneleri gibi biri bile yere düşmüyordu.

Kilise çıkışında ona bir öküz arabası içinde her bir tanesi bir takke iriliğinde bir Saint Claude tespihi getiriyorlardı ve

onunla manastırın içinde, dehlizlerde, avluda, bahçede dolaşırken on altı keşişin edebileceği duadan fazlasını ediyordu.

Sonra yarım saat kadar gözlerini kitaba dikip ders çalışıyordu ama (Terentius'un dediği gibi) aklı mutfaktaydı.

Oturağa işedikten sonra sofraya oturuyordu. Ve ağır kanlı olduğu için yemeğe bir düzine jambon, füme sığır dili, havyar, domuz sucuğu ve benzer şarap soğuk mezeleriyle başlıyordu.

Bu arada da hizmetkârlarından dördü ağzına sürekli kürek kürek hardal atıyorlardı. Sonra böbreklerini rahatlatmak için bol miktarda beyaz şarap içiyordu. Daha sonra mevsimine ve iştah durumuna göre yemeye devam ediyordu ve göbeği iyice şişince kesiyordu yemeği.

İçerken hiçbir ölçü, hiçbir kural tanımıyordu. Çünkü ona göre içkicinin sınırları içenin terlik mantarının yarım ayak şiştiği andı.

Sonra yavaşça dualar mırıldanarak ellerini taze şarapla yıkıyor, dişlerini domuz ayağıyla temizliyor ve adamlarıyla neşeli bir şekilde şakalaşıyordu. Daha sonra masaya oyun örtüsü seriliyor ve oyun kâğıtları, zarlar, dama, satranç tahtaları konuyordu. Oynanan oyunlar:

Gel-git,
Yüz,
Sabah duası,
Götür,
Yağma,
Zafer,
Picardia numarası,
Kafes,
Otuz bir,
Ayıp,
Ters çevir,
Mutsuz,

Boynuzlu,
Kim dedi,
Kazmala götür,
Evlenmeye,
Keyfe,
Kim ne der,
Ha biri öteki,
Kesmece,
Küçükdil,
Tarot,
Kaybeden kazanır,
Koyun,
Horlama,
Gıcık,
Şerefe,
Parmak oyunu,
Satranç,
Tilki,
Kaydırmaca,
İnek,
Beyaz,
Şans,
Seksen bir,
Kemikçik,
Niknok,
Harst,
Kesmece,
Çizmece,
Tavla,
Hepsi,
Kırpma,
Jarniblo,
Forsa,
Damlar,

Gülmece, güldürmece,
Bir saniye,
Bıçak,
Anahtar,
Ver karoyu,
Tek, çift,
Yazı, tura,
Pinti,
Kroke,
Baget,
Palet,
Neredeyim,
Üfle mumu,
Çırpı bacak,
Rövanş,
Düz top,
Palet,
Kısa top,
Fırfır,
Rekokiyet,
Testi kıran,
Montalan,
Fırdöndü,
Çöp,
Kısa değnek,
Uçamaz,
Gayda,
Piket,
Bilye,
Kale,
Sırayla,
Çukur,
Topaç,
Hortum,

Keşiş,
Karanlık,
Şaşkın,
Sarhoş,
Mekik,
Pandikleme,
Süpürge,
Hayranın olayım,
Dikenli meşe,
Çatlayan at,
Peşpeşe,
Osurmaca,
Mızrak,
Salıncak,
On üç,
Sinek,
Öküz ayağı,
Yakala,
Dokuz el,
Şapifu,
Yıkılan köprü,
Çekik gözlü mezgit,
Kaydırak,
Horoz,
Delikle ağ,
Mirlimufl,
İspiyon,
Karakurbağası,
Piskopos âsası,
Kazık,
Hacıyatmaz,
Böbrek,
Herkes işine,
Çevrik çifte baş,

Bayanın başını yıka,
Elek,
Yulaf ek,
Kutupporsuğu,
Küçük değirmen,
Defendo,
Takla atma,
Göte vurma,
Çiftçi,
Baykuş,
Kudurmuşlar,
Leş,
Merdiven çıkmaca,
Domuz leşi,
Tuzlu göt,
Uç güvercin,
Üçte bir,
Tıkın,
Çalılıktan atla,
Çaprazlama,
Saklambaç,
Kese götte,
Şahin yuvası,
Pasavan,
İncir,
Ossutturmaca,
Hardal,
Çayırkuşu,
Fiske.

Güzel güzel oynadıktan, vakit geçirdikten sonra birazcık içmek iyi olurdu tabii ki –kişi başına on bir ölçü– ve içki içildikten hemen sonra da bir sedire ya da yatağa uzanılır, kötülük düşünmeden, dedikodu yapmadan, iki ya da üç saat uyumak uygun bulunuyordu.

Gargantua uyanınca kulaklarını sallardı biraz. Bu sırada taze şarap getiriliyordu; ve her zamankinden daha keyifli içiyordu bu şarabı.

Ponocrates uykudan sonra içmenin kötü bir alışkanlık olduğunu söylüyordu.

"Kilise babalarının yaşamı da budur aslında" diye karşılık veriyordu Gargantua. "Benim uykum yaradılıştan tuzludur ve uyku beni jambon kadar susatır."

Sonra biraz çalışıyor ve başka dualar okuyordu; ve bunları daha iyi halledebilmek için daha önce dokuz katıra hizmet etmiş olan yaşlı bir katıra biniyordu. Ve ağzında bir şeyler geveleyerek ve kafasını sallayarak tavşanların tuzağa düşmesini bekliyordu.

Dönüşte mutfağa girip şişte hangi etlerin bulunduğuna bakıyordu.

Akşam yemekleri de mükellefti doğrusu! Gargantua bazı içkici komşularını da davet etmekten çok hoşlanırdı; birlikte içerken geçmişi yad ederler, yeni olaylara değinirlerdi. Bunlar arasında özellikle Fou, Gourville ve Marigny'yle samimiydi.

Akşam yemeğinden sonra şahane rahleler geliyordu...çeşitli tavla ya da kâğıt oyunları...Bunlarla vakit geçiriyorlardı ya da çevredeki orospulara gidiyorlar, onlarla birlikte yemekler, şölenler düzenliyorlardı. Ardından, ertesi sabah sekize kadar deliksiz uyuyordu.

BÖLÜM XXI

Ponocrates'in Gargantua'yı günün hiçbir saatini boş geçirmeyecek şekilde yetiştirmesi

Ponocrates Gargantua'nın uygunsuz yaşam biçimini görünce onu farklı biçimde yetiştirmeye karar verdi ama ilk günler pek fazla üstüne gitmedi; çünkü insan doğasının ani değişiklikleri kaldıramayacağını düşünüyordu.

İşine gerektiği gibi başlayabilmek için dönemin çok yetenekli ve bilgili hekimlerinden biri olan Séraphin Calobarsy'den Gargantua'yı doğru yola sokma konusunda bir şeylerin mümkün olup olmadığını araştırmasını istedi. O da elleme adı verilen bitkiyle temizledi Gargantua'nın barsaklarını ve bu ilaç onun bütün beynini de düzeltti ve kötü alışkanlıklarını da silip süpürdü. Böylece Ponocrates ona eski hocalarının bütün öğrettiklerini unutturdu... Tıpkı Timotheus'un başka müzisyenlerin yetiştirdiği öğrencileri konusunda izlediği yol gibi...

Ponocrates de bu amaçla onu çevredeki bilginlerin arasına soktu, onlarla ilişki kuran Gargantua'nın beyni gelişti, başka türlü öğrenme ve kendini gösterme arzuları güçlendi.

Daha sonra onu öyle bir çalışma düzeni içine soktu ki Gargantua günün tek bir saatini bile boş geçirmiyor, bütün vaktini okumak ve yararlı bilgiler edinmekle geçiriyordu.

Ve Gargantua artık sabahın dördüne doğru kalkıyordu. Yanındakiler bedenini, kollarını, bacaklarını ovarken Kutsal

Kitap'tan bir sayfa yüksek sesle, açık seçik ve anlaşılır bir şekilde okunuyordu; bu görev Anagnostes adlı Basché'li bir delikanlıya verilmişti. Bu dersin temasına ve konusuna uygun olarak Gargantua kendini Tanrıyı yüceltmeye, ona hayranlık duymaya, dua etmeye ve yalvarmaya adıyordu; çünkü okunanlar Tanrının ihtişamını, olağanüstü aklını gösteriyordu.

Sonra doğal pisliklerini boşaltmak için rahatlama yerlerine gidiyordu; orada hocası okumuş olduklarını tekrarlıyor, karanlık ve anlaşılmaz yerleri açıklıyordu.

Dönüş sırasında gökyüzünün durumu inceleniyordu: gökyüzü bir önceki akşam gördükleri gibi miydi, güneş ve ay gündüz hangi burç sistemine girecekti...

Daha sonra Gargantua giydiriliyor, saçı başı taranıyor, süsleniyordu ve kokular sürülüyordu bedenine; bu arada bir önceki günün dersleri tekrarlanıyordu. O da bu dersleri ezbere okuyor ve bunlardan, insanlığın durumu üzerine pratik dersler çıkarıyordu; bu iş kimi zaman saat ikiye ya da üçe kadar sürüyordu ama genellikle giyinip kuşanması bittiğinde son buluyordu.

Sonra üç saat boyunca kitap okunuyordu.

Bundan sonra okuma konuları üstünde tartışarak dışarı çıkıyorlardı ve Grand Braque'daki Jeu de Paume'a ya da bir çimenliğe gidip dinleniyorlardı; top, çelik çomak gibi oyunlar oynuyorlar, ruhlarını ve beyinlerini besledikleri gibi bedenlerini de besliyorlardı.

Özgürce oynuyorlardı, istedikleri zaman bırakıyorlardı oyunu ve genel olarak da terledikleri ya da çok yoruldukları zaman bırakıyorlardı oyunu. Sonra bedenlerini iyice ovuşturup, kuruluyorlar, gömleklerini değiştiriyorlar, sakince dolaşıp, yemeğin hazır olup olmadığını anlamaya çalışıyorlardı. Bu arada da dersten sonra akıllarında kalan bazı sözleri yineliyorlardı.

Derken İştah arzı endam ediyordu ve tam zamanında sofraya oturuyorlardı.

Yemeğin başında Gargantua şarabını içerken eski zaman efsaneleriyle ilgili bir öykü okunurdu.

Ve duruma göre ya derse devam edilirdi ya da hep birlikte keyifli bir sohbete dalınırdı; önceleri erdemden, sofraya getirilen şeylerin özelliklerinden ve niteliklerinden söz ediliyordu: ekmek, şarap, su, tuz, et, balık, meyve, ot, sebze ve bunların hazırlanmasıyla ilgili yöntemler... Böylece Gargantua, Plinius'un, Athenaeus'un, Discorides'in, Galenos'un, Porphyrius'un, Oppianus'un, Polybhos'un, Heliodoros'un, Aristoteles'in, Aelianus'un ve daha başkalarının yazdıklarını öğrendi. Bu sohbetler sırasında, çoğu zaman söylenenlerin doğruluğunun kanıtlanması için söz konusu kitaplar masaya getiriliyordu. Ve Gargantua söylenenleri hafızasına o kadar iyi yerleştirdi ki zamanında onun bildiklerinin yarısını bile bilen bir hekim yoktu.

Arkasından sabah okunan dersler üzerine konuşuluyordu; yemeklerini bir ayva reçeliyle bitirdikten sonra Gargantua bir sakız ağacı kütüğüyle dişlerini karıştırıyordu ve elini yüzünü soğuk suyla yıkıyordu, sonra da hep birlikte Tanrının yüceliğini ve iyiliğini öven ilahilerle şükrediyorlardı. Bu iş de tamamlanınca oyun kâğıtları getiriliyordu masaya ama oynamak için değil, aritmetikle ilgili numaraları ve yeni buluşları öğrenmek için...

Gargantua böylece sayılar bilimini çok sevdi ve her gün öğlen ve akşam yemeklerinden sonra bu eğlence sayesinde hoş vakit geçirdi... daha önce zar ve oyun kâğıtlarıyla geçirdiği vakit kadar hoş... Böylelikle bu dalda teori ve pratik açısından öylesine bilgilendi ki bu konuda birçok şey yazmış olan İngiliz Tunstall, kendisiyle karşılaştırıldığında ancak ön bilgilere sahip olduğunu itiraf etti.

Ve Gargantua sadece aritmetik değil, geometri, astronomi ve müzik gibi başka matematik dallarında da uzmanlaştı; gerçekten de yemeklerin eritilip sindirilmesi sırasında birlikte bir yığın geometrik şekil ve oyuncak yapıyorlardı, hatta astronomi yasalarını bile irdeliyorlardı.

Sonra dört ya da beş sesli parçaları söylemeye çalışıyorlardı eğlenceli bir şekilde veya bir tema üzerine serbest varyasyonlarla eğleniyorlardı.

Müzik enstrümanlarına gelince, Gargantua lavta, klavsen, arp, flüt, viola ve trombon çalmayı öğrendi.

O saati böyle geçirip, sindirimi tamamlayınca barsaklarını boşaltıyordu, sonra üç saat ya da daha fazla bir süre ders çalışıyordu veya sabahki dersleri tekrarlıyor ya da okumaya başlamış olduğu bir kitaba devam ediyor veya eski Romen harflerini güzelce yazmaya uğraşıyordu.

Bu işler bittikten sonra seyis Gymnaste dedikleri Touraine'li bir beyi yanlarına alarak çıkıyorlardı ve Gymnaste binicilik dersleri veriyordu ona.

Gargantua kıyafetini değiştirdikten sonra bir savaş atına, bir İspanyol aygırına ya da bir rahvana biniyor ve hayvana yüz tur attırıyor, şaha kaldırıyor, dereden geçiriyor, engelden atlatıyor, geri, sağa sola döndürüyordu.

Ve Gargantua bu sırada mızrak kırmıyordu; çünkü "turnuvada ya da savaşta on mızrak kırdım" demek dünyanın en saçma lafıdır-bir dülger de yapabilir bu işi-ama asıl övünülecek şey bir mızrakta on düşmanı kırmaktır. Sonuç olarak Gargantua sivri, sağlam ve sert mızrağıyla kapıları kırabiliyor, zırhları delebiliyor, ağaçları devirebiliyordu, mızrağını küçük halkalarından geçirebiliyor, zırhlı eyerleri, gömlekleri, eldivenleri yırtabiliyordu. Ve bütün bunları tepeden tırnağa zırhla kuşanmış olarak yapıyordu.

Atlarla çeşitli gösteriler ve numaralar yapma konusunda üstüne yoktu. Ferrare'li seyis onun soluk taklidinden başka bir şey değildi. Özellikle ayağı hiç yere değmeden, bir attan ötekine-"uçan" atlar denen atlardı bunlar-atlamakta üstüne yoktu ve her iki taraftan da kolayca çok iyi beceriyordu bu işi. Elinde mızrakla, eyersiz ve dizginsiz ata binmekte büyük ustalık kazanmıştı, çünkü bu beceriler askerlik eğitiminde çok yararlıydı.

Bazı günler savaş baltası eğitimi yapıyordu; baltayı o kadar iyi sallıyor, öylesine güçlü vuruşlar yapıyor ve öylesine çevik hareketlerle savuruyordu ki savaşta ve eğitimde tam bir şövalye olduğu kabul edilmeliydi.

Sonra mızrakla çeşitli gösteriler yapıyor, iki eliyle kavradığı kılıçla sert darbeler indiriyor, uzun kılıçlarla, İspanyol kılıçlarıyla, hançerlerle, kamalarla gösteriler yapıyordu, çeşitli kalkanlarla kendini savunuyordu.

Geyik, karaca, ayı, ceylan, yabandomuzu, tavşan, keklik, sülün, toy avına çıkıyordu. Top oynuyor, iri topları ayağıyla da eliyle çok yükseklere fırlatabiliyordu. Güreş tutuyor, koşuyor, zıplıyordu ama üç adım, tek ayak ve Alman atlamaları yapmıyordu-çünkü Gymnaste'a göre bu tür atlamalar yararsızdı ve savaşta bir işe yaramazdı-, bir sıçrayışta bir hendeği geçebiliyor, bir çiti aşabiliyordu, bir duvara altı adım çıkabiliyor ve böylelikle bir mızrak boyu yüksekliğindeki pencereye tırmanabiliyordu.

Derin sularda sırtüstü, normal, yanlamasına yüzebiliyordu, bütün bedenini kullanarak ya da sadece ayaklarını hareket ettirerek yüzebiliyordu; su yüzünde tuttuğu bir kitabı hiç ıslatmadan Loire ırmağını geçebiliyor, ayrıca Sezar gibi kaputunu ağzıyla tutarak yüzebiliyordu; sonra bir tekneye tek elle tutunup çıkabiliyordu; çıktığı tekneden tekrar balıklama suya dalabiliyor, dibe ulaşıyor ve Savigny çukurundaki kayalıklarda ve deliklerde araştırmalar yapıyordu. Daha sonra tekneyi yerinde çeviriyor, yönetiyor, hızlandırıyor, yavaşlatıyor, akıntı yönünde ya da akıntıya karşı gidiyor ya da çok güçlü akıntıda durdurabiliyordu tekneyi; bir eliyle dümeni tutarken, öbür eliyle koca bir küreği çekiyor, yelken açıyor, halatlardan direğe tırmanıyor, serenlerin üstünde koşuyor, pusulayı ayarlıyor, gözetleme yapıyor, dümeni büyük bir ustalıkla kullanıyordu.

Sudan çıktıktan sonra dağa tırmanıyor, aynı çeviklikle iniyordu; ağaçlara kedi gibi tırmanıyordu, sincap gibi birinden ötekine atlıyordu, Milon de Crotone gibi, kocaman dal-

ları kırıyordu. İki sivri hançer ve iki güçlü kramponla sıçan gibi, bir evin tepesine kadar çıkabiliyor ve hiçbir yerini incitmeden, yaralamadan, berelemeden hızlı ve çevik bir hareketle tekrar aşağı inebiliyordu.

Cirit, çubuk, taş, uzun, ince mızrak, kargı, baltalık mızrak atıyordu; yay çekiyor, kundaklı yay kullanıyor, arkebüzle atış talimleri yapıyor, topu atışa hazır duruma getiriyor, atışlarda hedef olarak kullanılan yapma kuşa önden, arkadan, yandan, arkadan nişan alıyor ve Partlar gibi de her attığını vuruyordu.

Yüksek bir kuleden aşağı ip sarkıtılıyordu; bu ipe tutunup yukarı tırmanıyor, sonra hızla ve güvenli bir şekilde aşağı iniyordu, öyle ki sanki düz bir çayırda yapıyordu bütün bu hareketleri...

İki ağaç arasına bir sırık koyuyor; bu sırığa asılıyor ve ayaklarını kesinlikle yere değdirmeden öylesine hızlı ilerliyordu ki arkasından birinin koşarak bile onu yakalaması mümkün değildi.

Göğsünü ve ciğerlerini çalıştırmak için şeytanlar gibi bağırıyordu. Bir gün onun Bessé kapısından Narsay çeşmesine Eudemon'a seslendiğini duydum: Troya savaşında Stentor bile bu kadar güçlü bir sesle bağırmamıştır.

Ve kaslarını güçlendirmek için de kendisinin halter dediği kurşundan iki büyük kütle hazırlamışlardı ve bu kütlelerin her biri sekiz bin yedi yüz kental ağırlığındaydı. Bunları sırayla tek eliyle havaya kaldırıyordu ve hiç kıpırdamadan üç çeyrek saat ya da daha fazla bir süre tutuyordu öylece... eşsiz bir güç gösterisiydi bu.

Bu konuda en iddialı ve güçlü olan rakiplerle çubuk yarışmalarına giriyordu; ve darbe aldığında dimdik ve ayaklarını yere çok sağlam basarak yerinde duruyordu, Milon gibi ancak yenildiğini kabul ettiği taktirde müdahale edilebilirdi ona...gene Milon gibi elinde bir nar tutuyor ve alabilecek kadar güçlü olana veririm bunu diyordu.

Bu şekilde geçen saatlerden sonra temizleniyor, yıkanıyor, kıyafetleri değiştiriliyor ve yavaş yavaş eve dönüyordu; çayırlardan ya da otlaklardan geçerken ağaçları ve bitkileri inceliyordu ve eski yazarların kitaplarındaki tanımlamalarıyla karşılaştırıyordu onları; bu yazarlar arasında sözgelimi Theophrastos, Dioscorides, Marinus, Plinius, Nikandoros, Macer ve Galenos vardı. Eve kucak kucak ot götürülüyordu; bu görev Rhizotome adlı bir delikanlıya verilmişti ve ayrıca çapa, kazma, bağ bıçağı, bel, bahçıvan makası gibi aletlerden de o sorumluydu.

Eve döndüklerinde akşam yemeği hazırlanırken okumuş oldukları bazı bölümleri tekrarlıyorlardı ve sofraya oturuyorlardı.

Burada şunu belirtmemiz gerekir ki Gargantua'nın öğle yemekleri çok yavan ve sadeydi çünkü sadece açlığını bastırmak için yiyordu, buna karşılık akşam yemeklerinde bol bol ve çeşitli yiyecekler olurdu; çünkü Gargantua gücünü yitirmemek ve beslenmek için gerektiği kadar yiyordu ki bu da güvenilir ve doğru hekimliğin buyurduğu beslenme rejimine uygundur, Arap ekolünde bozulmuş kimi işe yaramaz hekimlerin tersini öğütlemelerinin bir anlamı yoktu...

Yemek sırasında, öğle yemeğindeki dersi sürdürebiliyordu duruma göre; geri kalan zamanı da bilgelik ve yarar dolu konuşmalarla geçiriyorlardı.

Dualar edildikten sonra uyumlu enstrümanlar eşliğinde şarkılar söylüyorlardı ya da kâğıt, zar veya hokkalarla oyun oynuyorlar, bu arada bol bol yiyorlar ve kimi zaman da yatma vaktine kadar eğleniyorlardı; kimi zaman da bilge kişileri ya da yabancı ülkelerden gelenleri ziyaret ediyorlardı.

Gece yarısı odalarına çekilmeden önce terasa çıkıp, gökyüzünü, kuyruklu yıldızları seyrediyorlar ve bazı geceler de yıldızların biçimlerini, durumlarını, görünümlerini, birleşmelerini, ayrılmalarını izliyorlardı.

Sonra Gargantua, hocasıyla birlikte, Pythagorasçılar gibi, gün içinde okuduklarını, öğrendiklerini, gördüklerini, öğrendiklerini hızlı bir biçimde gözden geçiriyordu.

Sonra Yaradan'a dua ediyorlardı, ona olan hayranlıklarını ve inançlarını yineliyorlardı, sonsuz iyiliğini yüceltiyorlardı, geçmişle ilgili olarak Tanrıya minnet ve şükranlarını sunuyor ve gelecekte de lütfunu esirgememesini diliyorlardı.

Ve sonunda istirahate çekiliyorlardı.

BÖLÜM XXII

Gargantua'nın yağmurlu günlerdeki yaşamı

Hava yağmurlu olduğunda ve değişkenlik gösterdiğinde yemek öncesi her zamanki gibi geçerdi, sadece Gargantua ortalık kırılsın diye büyük ve güzel bir ateş yaktırırdı. Yemekten sonra da spora çıkmıyorlar, evde kalıyorlar, resim ve heykel çalışmaları yapıyorlar ya da eski aşık kemiği oyunları oynuyorlardı... Leonicus'un anlattığı ve dostumuz Laskaris'in oynadığı gibi... Oyun sırasında da eski yazarların bu oyunlarla ilgili sözlerini ve eğretilemelerini yineliyorlardı.

Ya da madenlerin nasıl çekildiğini, topların nasıl döküldüğünü görmeye gidiyorlardı; veya kuyumcuları, oymacıları, değerli taş yontucularını, simyacıları, para basanları, halıcıları, dokumacıları, kadife üreticilerini, saatçileri, camcıları, basmacıları, orgcuları, boyacıları ve daha başka zanaatçıları görmeye gidiyorlardı ve gittikleri her yerde bol bol şarap dağıtarak bu çeşitli mesleklerin icatlarını ve inceliklerini öğreniyorlardı.

Konferanslara, törenlere, okumalara, söylevlere, ünlü ve seçkin avukatların savunmalarına, vaızlara da gidiyorlardı.

Kılıç oyunlarının öğretildiği salonlara da uğruyorlardı ve bu salonlarda Gargantua bütün silahları kullanıyor, bu oyunları onlar kadar hatta onlardan daha iyi bildiğini gösteriyordu.

Bitki derleme yerlerine de gidiyorlardı, ot satılan dükkânları ve eczaneleri dolaşıyorlardı, uzak ülkelerden gelmiş

meyveleri, kökleri, yaprakları, tohumları, merhemleri ve bunların karıştırılma biçimlerini inceliyorlardı.

Cambazları, hokkabazları ve şarlatanları görmeye de gidiyorlar ve onların hareketlerini, hilelerini, eğilip bükülmelerini, yalanlarını, saçma sapan sözlerini seyrediyor, dinliyorlardı, özellikle de Picardie'de Chauny'ye gidiyorlardı bunun için; çünkü onlar doğuştan laf cambazlarıdır ve saçma sapan konuşmalar yapmakta üstlerine yoktur.

Akşam yemek için eve döndüklerinde diğer günlere oranla daha az yiyorlardı, daha kuru ve daha az besleyici gıdaları tercih ediyorlardı ki havadan bedenlerine geçen ve tahrip edici olabilen nem giderilsin ve her zamanki gibi çalıştırmamış oldukları bedenleri rahatsız olmasın...

İşte böyle yetiştirildi Gargantua; her gün böyle devam etti, yetenekli ve kesinlikle şaşmaz bir disiplin içinde yetişen bir gencin sağlayabileceği bütün yararı sağladı; ilk başta çok zor gibi gözüken bu eğitim daha sonra o kadar hafif, o kadar hoş ve eğlenceli bir hale dönüştü ki bir çıraklıktan çok bir kralın eğlencesine benzedi.

Bununla birlikte Ponocrates onun bu zihinsel gerginliğini biraz yumuşatmak için ayda bir kez, havanın açık ve yumuşak olduğu bir günden yararlanıp sabah erkenden kentten çıkarıyordu onları. Gentilly'ye ya da Boulogne'a, Montrouge'a, Charenton'a, Vanves'a ya da Saint-Cloud'ya gidiyorlardı bu günlerde. Ve orada bütün gün ziyafet çekiyorlardı kendilerine, gülüyor, eğleniyor, içiyor, oynuyor, şarkı söylüyor, dans ediyor, çimenlerde yuvarlanıyor, yuvalarda kuş arıyor, bıldırcın kurbağa ve ıstakoz avlıyorlardı.

Ama kitapsız ve okumasız geçen bu günler kesinlikle yararsız geçmiyordu. Çünkü güzel çimenlerde Vergilius'un *Georgica*'sından, Hesiodos'dan ve Politianus'un *Rustice*'sinden ezbere dizeler okuyorlar, Latince çok hoş taşlamalar oluşturuyorlar, bunları rondolar ve baladlar biçiminde Fransızcaya çeviriyorlardı.

Şölen sırasında sulu şaraptan suyu, Cato *(De re rust)* ve Plinius'un öğütleri doğrultusunda sarmaşık kökünden bir huniyle ayırıyorlardı; su dolu bir kapta şarabın yoğunluğunu azaltıyorlar sonra bir huni yardımıyla çekip bir kadehten öteki aktarıyorlardı; ve küçük otomatlar yani kendi kendine hareket eden araçlar yapıyorlardı.

BÖLÜM XXIII

Lerné poğaçacılarıyla Gargantua'nın memleketindeki poğaçacılar arasında şiddetli savaşlara yol açan büyük tartışmanın başlaması

Bu dönemde-sonbaharın başında, bağbozumu mevsimiydi-yörenin çobanları sığırcıkların üzümleri yemesine engel olmak için bağları bekliyorlardı.

Gene bu dönemde Lerné poğaçacıları kavşaktan geçerek on-on iki arabaya yüklü poğaçalarını kente götürüyorlardı.

Çobanlar kendilerinden gayet kibar bir şekilde iyi bir para karşılığı, çarşı fiyatına poğaçaları satmalarını rica ettiler. Çünkü bildiğiniz gibi sabahları taze poğaçayla üzüm yemek Tanrılara layık bir ziyafettir, özellikle de kabızlığı olanlara tavsiye edilen Pino, Misket vb. gibi türleri olursa...; bunları yiyenler kol gibi sıçarlar ve çoğu zaman osurduklarını sanırken sıçıverirler, bu nedenle bağ bozumu pansumancıları denir bunlara.

Poğaçacılar çobanların bu isteklerine hiç sıcak bakmadılar; üstüne üstlük hakaret de ettiler onlara ve neler neler demediler... it kılıklı herifler, dişleri dökülmüş pezevenkler, kızıl suratlı şarapçılar, üç kâğıtçılar, açgözlüler, dilenciler, enayi dümbelekleri, çanak yalayıcılar, kılıç artıkları, kediler, maymunlar, sümüklüböcekler, hödükler, geri zekâlılar, bir boka yaramaz herifler, aşağılık herifler, açlıktan nefesi kok-

muşlar, soytarılar, bok çobanları ve daha bir yığın küfür; bu lezzetli poğaçalar sizin nenize, yuvarlak, esmer ekmek nenize yetmiyor sizin?

Bu hakaretlere çobanlar arasından Frogier adlı, onurlu ve herkesin iyi çocuk olarak tanıdığı biri karşılık verdi:

"Ne zamandan beri boynuzlarınız çıktı da şirret, kavgacı oldunuz böyle? Eskiden memnuniyetle satardınız poğaçalarınızı, şimdi satmıyorsunuz, ne oldu böyle? Komşuluğa sığmaz bu, pastalarınızı, poğaçalarınızı yapmak için bizim o güzelim has buğdaylarımızdan istediğinizde biz size böyle davranmıyoruz. Ayrıca üzüm de verecektim size; ama Tanrı şahidimiz olsun, pişman olabilirsiniz ve yakında bize işiniz düşecek. Unutmayın, biz de aynı muameleyi yapacağız size!"

Poğaçacıların başı Marquet şöyle karşılık verdi bu sözlere:

"Doğrusu iyi horozlanıyorsun bu sabah; akşam darıyı fazla kaçırdın herhalde. Şöyle gel, şöyle gel de poğaça vereyim sana!"

Frogier bütün saflığıyla yaklaştı yanına, Marquet'nin kendisine poğaça vereceğini sanarak kesesinden para çıkardı; ama Marquet kırbacıyla bacaklarına öyle sert bir darbe indirdi ki düğümlerin izleri kaldı etinde. Sonra kaçmak istedi; ama Frogier "İmdat! Adam öldürüyorlar!" diye bağırmaya başladı; aynı zamanda da koltuğunun altındaki kalın bir sopayı fırlattı ona doğru. Sopa kafasının sağ tarafına, alın kemiğindeki bir ekleme, şakak damarının üstüne öyle bir çarptı ki Marquet atından düştü, herkes öldü sandı onu.

Bu sırada ceviz kabuğu soymakta olan çevredeki yarıcılar ellerinde koca koca sırıklarla koştular ve poğaçacıları yeşil çavdar döver gibi dövdüler. Frogier'nin sesini duyan öteki erkek ve kadın çobanlar çeşitli boyda sapanlarıyla geldiler ve onları öyle bir taşa tuttular ki herkes dolu yağdığını sandı. Sonunda yakaladılar onları ve dört ya da beş düzine poğaça aldılar; gene de normal fiyattan paralarını ödediler ve ayrıca

üç torba cevizle üç sepet de beyaz üzüm verdiler. Poğaçacılar yaralı Marquet'nin atına binmesine yardım ettiler ve Parillé yolunu izlemeyip Lerné'ye döndüler; giderken de Seuillé ve Cinais sığırtmaçlarına, çobanlarına ve yarıcılarına tehditler savurdular.

Bütün bu olaylardan sonra erkek ve kadın çobanlar poğaçalarla ve lezzetli üzümlerle ziyafet çektiler kendilerine, gaydalar çalarak eğlendiler, sabahleyin evlerinden sağ ayaklarını atarak çıkmadıklarından başlarına belalar gelen kibirli poğaçacılarla alay ettiler. Ve Frogier'nin bacaklarını iri üzüm taneleriyle öyle bir güzel ovuşturdular ki çabucak iyileşti.

BÖLÜM XXIV

Lerné'lilerin, kralları Picrochole'un emriyle Gargantua'nın çobanlarına ansızın saldırması

Poğaçacılar Lerné'ye döner dönmez, yemeden içmeden Kaleye gittiler ve orada kralları üçüncü Picrochole'e dert yandılar, ona paramparça olmuş sepetlerini, yırtılan giysilerini, boş kalmış poğaça torbalarını ve özellikle de ağır yaralanan Marquet'yi gösterdiler... Bütün bunların da Seuillé'nin ötesindeki büyük kavşakta, Grandgousier'nin çobanlarının ve yarıcılarının başının altından çıktığını söylediler.

Pichrochole müthiş öfkelendi ansızın ve olaylarla ilgili olarak daha fazla bilgi almaya gerek duymadan eli silah tutan herkesi savaşa çağırdı; herkes silah kuşanacak ve öğle vakti, şatonun önündeki meydanda toplanacaktı, gelmeyenler darağacını boylayacaktı.

Herkesin emirlerini daha iyi öğrenmesi için kentin dört bir yanında davullar çaldırdı. Kendisi de, yemeği hazırlanırken, toplarını hazırlatmaya, flamalarını, sancaklarını açtırmaya, hem savaş için hem de midesi için cephane, araç-gereç yükletmeye gitti.

Yemek sırasında emirlerini verdi. Bir kararname çıkarttı ve öncü kuvvetlerin başına senyör Grippeminaud'yu getirdi; bu öncü birliklerde on altı bin arkebüzcü ve yirmi beş bin hafif süvari vardı.

Topçu kuvvetleri şövalye Toucquedillon'un emrine verildi; bu birliklerde de dokuz yüz on dört parça top vardı: tunç, tekli, çiftli, bazilik, sarmal, yılınkavi, ağır ve hafif toplar vb. Artçıların başında ise dük Raquedenier vardı. Kral ve prensler de merkezde yer alacaklardı.

Hazırlıklar tamamlandıktan, bütün donanımlar sağlandıktan sonra, ordu yola çıkmadan önce komutan Engoulevent emrinde üç yüz hafif süvariyi yola çıkardılar; bunlar keşif yapacaklar ve çevrede tuzak olup olmadığına bakacaklardı. Ama bunlar çevreyi kolaçan ettikten sonra her tarafta sükûnetin hüküm sürdüğünü ve hiçbir yerde bir askeri yığınak olmadığını gördüler.

Bu haberi alan Picrochole bütün ordunun bayraklarını açıp yürüyüşe geçmesini emretti.

Bunun üzerine savaşçılar karmakarışık bir halde sefere çıktılar, geçtikleri her yeri tahrip ettiler, yağmaladılar, kutsal, kutsal olmayan, zengin fakir ayrımı yapmadılar...; öküz, inek, boğa, dana, düve, koyun, keçi, teke, tavuk, horoz, kaz, ördek, domuz... ne buldularsa alıp götürdüler; cevizleri silkelediler, üzümleri topladılar, bağ kütüklerini söktüler, hiçbir ağaçta meyve bırakmadılar. Görülmemiş bir kargaşa yarattılar. Direnen hiç kimse yoktu karşılarında; herkes teslim oluyordu ve kendilerine zarar vermemeleri için yalvarıyordu onlara; yıllardan beri iyi komşuluk içinde olduklarını, gayet güzel geçindiklerini unutmamaları gerektiğini ve kendilerine karşı iyi davranmaları gerektiğini, tersini hak etmediklerini söylediler; yoksa Tanrı cezanızı verecektir, dediler. Bütün bu yakınmalara ve serzenişlere karşılık vermediler ve sadece biz size poğaça yemeyi öğretiriz, isterseniz demekle yetindiler.

BÖLÜM XXV

Bir keşişin Seuillé manastırı ve çevresini düşman saldırısından kurtarması

Her tarafı yağmalayarak, çalıp çırparak Seuillé'ye vardılar; orada bütün erkekleri ve kadınları soydular ve alabilecekleri her şeyi aldılar; hiçbir şey çok kanlı ya da çok rahatsız edici gelmiyordu. Veba salgını her tarafı kasıp kavurduğu halde, neredeyse bütün evlere bulaşmış olduğu halde her eve girdiler, hiçbir şey bırakmadılar girdikleri evlerde; ve hiçbirine hastalık bulaşmadı. Şaşılacak bir durumdu bu; çünkü hastaları ziyaret eden, onlara pansuman yapan, onları tedavi eden, günah çıkartan ve vaaz veren papazlar, yardımcıları, vaızlar, hekimler, cerrahlar ve eczacıların hepsi mikrop kapıp ölmüşlerdi ve bu yağmacılara ve katillere hiçbir şey olmuyordu. Nasıl oluyor bu Baylar? Rica ediyorum, düşünün bir.

Kenti böyle yağmaladıktan sonra gene müthiş bir kargaşa içinde manastıra saldırdılar ama manastır iyi korunmuştu ve tahkimliydi; ordunun büyük ve asıl gücü Vède geçidine doğru yöneldi; yedi piyade birliği ve iki yüz mızraklı süvari orada kaldı ve bağları talan etmek için manastırın çevresindeki duvarları yıkmaya başladılar.

Zavallı keşişler hangi azize yalvaracaklarını bilemiyorlardı. Ne yapacaklarını bilemediklerinden belki çare olur diye manastırda bulunan herkesi toplantıya davet amacıyla çan-

ları çaldılar. Güzel bir geçit töreni yapmaya karar verdiler, bu arada dualar okunacak, vaazlar verilecekti...*düşmanların saldırılarına karşı* ve *barış ve huzur için.*

Manastırda o dönemde Jean des Entommeurs adlı bir keşiş vardı; genç, yakışıklı, güçlü kuvvetli, sevimli, hoş, becerikli, cesur, girişimci, kararlı, uzun boylu, zayıf, çenesi kuvvetli, burnu kibirli, çok iyi dua okuyan, çok güzel mesajlar veren biriydi; kısacası dünya kurulalı beri böyle gerçek bir papaz görülmemişti.

Ve bu papaz, düşmanların bağda çıkardıkları şamatayı duyunca olup biteni anlamak üzere dışarı çıktı. Bütün bir yıl içecekleri şarabı bulamayabileceklerini görünce öteki keşişlerin arasına döndü...hepsi şaşkınlıktan donmuş kalmıştı; kekeleyerek bir ilahi okuyorlardı: *Im, im, im, pe, e, e, e, e, e, tum, um, in, i, ni, mi, co, o, o, o, o, o, rum, um:* "Söyleyecek başka ilahi bulamadınız mı! Allah aşkına niçin:

Bağlar bozuldu, elveda sepetler'i okumuyorsunuz?" dedi Frer Jean.

"Bu adamlar bütün bağı yok etmiyorlarsa... bağ kütüklerini söküyorlar, üzümleri götürüyorlar! Aman Allahım! Dört yıl içecek bir şey bulamayız! Ne yapacağız biz zavallılar? Ulu Tanrım, *içkiden mahrum etme beni!*"

Başrahip şöyle dedi bunun üzerine:

"Bu sarhoşun ne işi var burada? Atın şunu içeri. Tanrıya hizmet etmemizi engelliyor!

– Ama, diye karşılık verdi keşiş, şarabın töreninin de bozulmaması gerekir; çünkü siz de Başrahip, siz de şarabın en iyisini seversiniz, her iyi insan da sever. Doğru düzgün biri iyi şaraptan nefret etmez kesinlikle. Burada söylediğiniz ilahiler hiç uygun değil.

"Niçin hasat ve bağbozumu zamanlarında dualarımız kısadır da kışın başında ve kış boyunca uzundur? Dinimiz için çabaları asla unutulmayacak olan müteveffa rahip Macé Pelosse bana bir gün açıklamıştı –çok iyi hatırlıyorum– durumu: o

mevsimde hasadımızı alabilmemiz ve şarabımızı yapabilmemiz ve kışın da bol bol içebilmemizdir bunun nedeni.

"Dinleyin beyler: şarabı seven peşimden gelsin! Ermiş Antonius üstüne yemin ederim ki bağı kurtarmaya gelmeyenler bir damla bile içemeyeceklerdir! Kilise mallarına dokunmak ha! Yok! Olmaz bu! İngiliz aziz Thomas Kilise malları için ölüme gitmiştir: ben de bu uğurda canımı verirsem aziz olmaz mıyım? Ama ben ölmeyeceğim, onları öldüreceğim."

Ve hemen arkasından pelerinini çıkardı ve haçlı asasını aldı; üvezağacından yapılmış olan bu asa mızrak gibi uzundu, ele iyi oturuyordu, üstündeki zambak resimlerinin hemen hemen hepsi silinmişti.

Cüppesini çıkarıp beline bağladı ve sırtında kazakla çıktı meydana. Ve asasıyla aniden saldırdı düşmanlara; bu sırada düşmanlar kargaşa içinde, bayraksız, sancaksız, davulsuz, bôrazansız ortalığı talan ediyorlardı –çünkü bayraktarlar ve sancaktarlar bayraklarını ve sancaklarını duvar diplerine atmışlar, davulcular davullarını patlatıp içlerine üzüm doldurmuşlardı, borazanların içleri bile salkımlarla dolmuştu–, bu şartlar altında keşişin saldırısı öyle beklenmedik, öyle şaşırtıcı ve amansız oldu ki eski kılıç kullanma tekniklerine göre kullandığı asasını savurdukça, nasiplerini alanlar, domuzlar gibi yere seriliyorlardı.

Kiminin beynini patlatıyor, kiminin kolunu bacağını kırıyordu, kiminin boyun kemiklerini paramparça ediyor, kiminin belini dağıtıyor, burnunu yamyassı ediyor, gözünü patlatıyordu... kimisinin çenesini darmadağın ediyor, dişlerini yutturuyor, kürek kemiklerini göçertiyor, ayaklarını kırıyor, kiminin kalçasını, kiminin kaval kemiğini çalışmaz hale getiriyordu.

Bağ kütüklerinin sık olduğu yerlere saklanmak isteyenler oldu mu sırtlarına sırtlarına indiriyor, köpek gibi yere seriyordu.

Kaçarak kurtulmak isteyenleri yakaladığında enselerine indirdiği darbelerle kafataslarını patlatıyordu.

Kendilerini daha güvende hissedecekleri düşüncesiyle ağaçlara çıkanları yakaladığında da kıçlarına sokuveriyordu asayı.

Tanıdığı biri "Hey Frer Jean, dostum, Frer Jan, teslim oluyorum" diye bağırdığında da, "Tabii, mecbursun ama gene de ruhunu şeytanlara teslim edeceksin!" diye karşılık veriyordu ve onu da yere seriyordu.

Ve kendisine direnme cesaretini gösterenler olursa bu durumda kaslarının gücünü gösteriyor, onların göğüs kafeslerini delip yüreklerini söküyordu. Kimilerinin de böğürlerini delip, midelerini ters çeviriyordu ve anında can veriyordu bunlar. Kimilerinin göbeklerine öyle darbeler indiriyordu ki barsaklarını dışarı döküyordu. Mızrak gibi asasını kimilerinin de taşaklarından sokup kıçlarından çıkarıyordu. Bundan daha korkunç bir gösteri görülmemişti ve görülmesi de mümkün değildi, inanın bana böyleydi durum... Yalvarıp yakaranlar çeşitli adları telaffuz ediyorlardı: Ermiş Sakal, Aziz Georges, Azize Nitouche, Notre-Dame de Cunault! De Lorrette! De Bonnes Nouvelles! De la Lenou! De Rivière!

Kimileri Aziz Jacques'a, kimileri de Chambéry kutsal kefenine-ama o kefen üç ay sonra öyle bir yandı ki tek bir kılını bile kurtaramadılar; kimileri Cadouin'e, kimileri aziz Jean d'Angély'ye sığınıyorlardı; kimi aziz Eutrope de Saintes'e, kimi aziz Mesme de Chinon'a, kimi aziz Martin de Candes'a, aziz Cloud de Cinay'e, Javarsay kutsal kalıntılarına ve daha binlerce irili ufaklı azize...

Kimileri günah çıkaramadan ölüyor, kimileri var güçleriyle bağırıyorlardı: "İtiraf! İtiraf! *Günahlarımı itiraf ediyorum! Merhamet! Sana teslim oluyorum Tanrım!*"

Yaralıların çığlıkları o kadar dayanılmaz bir hal almıştı ki başrahip ve bütün keşişler dışarı fırladılar; bağın içinde ölümcül yaralar almış bu zavallıları görünce birkaçına günah

çıkarttırabildiler. Ama rahipler günah çıkartmakla uğraşırlarken kimi küçük keşişler Frer Jean'ın yanına koştular ve kendisine nasıl yardım edebileceklerini sordular. Frer Jean onlardan yerde yatanları birer birer boğazlamalarını istedi. Onlar da cüppelerini bağ kütüklerinin üstüne atıp yaralıları boğazlamaya ve işlerini bitirmeye başladılar. Bu işi nasıl yaptıklarını biliyor musunuz? Bizim memlekette küçük çocukların yeşil cevizleri soymak için kullandıkları küçük küçük bıçaklarla.

Sonra Frer Jean gene haçlı asası elinde olduğu halde düşmanların açtığı gediğe gitti. Bu arada bazı küçük keşişler sancakları, bayrakları kendilerine don yapmak üzere odalarına götürdüler. Ama günah çıkartanlar ve sağ kurtulanlar bu gedikten çıkmak istediklerinde Frer Jean kafalarına bir darbe indirirken şöyle diyordu:

"Bunlar günah çıkartanlar ve pişman olanlardır, bağışlandılar: Cennete gidecekler, dosdoğru, bir orak gibi, en kestirme yoldan...

Böylece Frer Jean'ın yiğitliği ve kahramanlığı sayesinde manastır çitine girenlerin hepsinin işi bitirildi... bunların sayısı on üç bin altı yüz yirmi ikiydi.

Elinde hacı değneğiyle İspanya ve Kuzey Afrika Müslümanlarına karşı savaşan –bu savaşların öyküsü dört Aymon kardeşlerin destanında anlatılmıştır– keşiş Maugis bile Jean'ın haçlı asasıyla gösterdiği yiğitlik derecesinde bir yiğitlik gösterememiştir.

BÖLÜM XXVI

Pichrochole'un La Roche-Clermault'yu bir saldırıyla alması ve Grandgousier'nin istemeyerek, üzülerek ve zorla savaşa girmesi

Keşişimiz, anlattığımız gibi manastıra girenlerle savaşırken Pichrocole adamlarıyla Vède boğazını aşıp La Roche-Clermault'ya saldırdı ve orada hiçbir direnişle karşılaşmadı; gece bastırınca kentte kalmaya karar verdi ve içini kemiren öfkeyi bastırmaya çalıştı.

Sabahleyin perde hattını ve şatoyu ele geçirdi; tahkimat yaptı ve gerekli araç-gereç ve erzakı sağladı; saldırıya uğradığı taktirde oraya çekilmeyi düşünüyordu. Çünkü orası konumu ve kuruluşu açısından savunmaya son derece elverişliydi.

Ama şimdi onları oldukları yerde bırakalım ve Gargantua'mıza dönelim biz; Gargantua Paris'te kendisini bütünüyle edebiyata ve beden eğitimine adamıştır; ve de yaşlı babası Grandgousier'mizle ilgilenelim... Grandgousier akşam yemeklerinden sonra harıl harıl yanan ateşin karşısına oturup taşaklarını ısıtıyor, kulağını kızaran kestane çıtırtılarından ayırmıyor, ateş karıştırılan ve uçları yanmış güzel sopalarından biriyle ocağın üstüne yazılar çiziktiriyor, bir yandan da karısına ve yanındakilere eski zaman hikâyeleri anlatıyordu.

Bir akşam bağlara bakan çobanlardan Pillot geldi yanına; Lerné kralı Pichrocole'ün onun topraklarında ve mülklerinde yaptığı tahribatı ve yağma olaylarını, bütün memleketi

nasıl soyup soğana çevirdiğini, yakıp yıktığını, sadece olduğu gibi anlattı ve sadece Frer Jean des Entommeures'ün onuruyla mücadele edip kurtardığı Seuillé manastırının bu kötülüklerden etkilenmediğini ekledi; ve bu kralın La Roche-Clermault'da adamlarıyla birlikte tahkimat yaptığını, savaşa hazırlandığını söylemeyi de unutmadı.

"Yazık! Yazık! dedi Grandgousier, ne oluyor, nereye gidiyoruz böyle? Rüya mı görüyorum yoksa gerçek mi bu söylenenler? Pichrocole, dostum, ki kendisiyle akrabalığım da vardır, bana saldırmak için geliyor, öyle mi? Niçin yapıyor bunu? Kim yönlendiriyor? Kim akıl veriyor? Vay anasını be! Tanrım, sen bana yardımcı ol, akıl ver bana, ne yapacağımı söyle! Sana yemin ederim ki-bana destek olman için!- ben ona hiç zarar vermedim, onun huzurunu kaçırabilecek hiçbir şey yapmadım, topraklarını falan yağmalamadım; tersine ihtiyaç duyduğunda adam gönderdim ona, paramla, nüfuzumla, öğütlerimle destek oldum ona, her zaman elimden geldiğince iyiliğini istedim onun. Bana böyle bir saldırıda bulunması için şeytana uymuş olması gerekir. Tanrım sen benim yüreğimi bilirsin çünkü kimse senden bir şey saklayamaz. Eğer delirmişse ve sen onu bana aklını başına getirmem için gönderiyorsan bana gerekli bilgeliği ve gücü ver... ver ki onu senin kutsal iradenin boyunduruğu altına sokayım ve kendisini kurtaracak olan disiplini vereyim ona.

"Yazık! Yazık! Çok yazık! Benim sadık adamlarım, hizmetkârlarım bana yardım etmeniz için dürtmem, huzursuz etmem mi gerekiyor sizleri? Yazık ki ne yazık! Bu yaşımda benim artık sadece dinlenmem gerekirdi, hayatım boyunca da huzurdan başka bir şey aramadım. Ama şimdi çok iyi görüyorum ki yorgun ve zayıf omuzlarıma zırhlar koymam gerekiyor, titrek ellerime mızrak ve daha başka silahlar almam gerekiyor... zavallı halkımı korumak ve ona destek olmak için. Akıl bu yolu gösteriyor çünkü ben onların çalışmaları sayesinde ayakta kaldım, beni, çocuklarımı ve ailemi onların alın teri besledi.

"Bununla birlikte barış yollarını ve olanaklarını araştırmadan, tüketmeden kesinlikle savaşa girmeyeceğim; kararım budur."

Daha sonra danışma meclisini topladı ve durumu anlattı; alınan karara göre Pichrocole'e aklı başında bir temsilci gönderilecekti ve kendisine, birdenbire sükûnetini kaybedip, üstünde hiçbir hakkı olmayan toprakları niçin işgal ettiği sorulacaktı. Ve en önemlisi de Gargantua ve adamları geri çağrılacaktı... bu şartlarda ülkeyi savunmak ve korumaları amacıyla. Grandgousier kabul etti bütün bunları ve uygulamaya geçilmesini emretti.

Bask'lı hizmetkârını hemen Gargantua'ya yolladı ve yazdığı mektubu kendisine vermesini istedi:

BÖLÜM XXVII

Grandgousier'nin Gargantua'ya gönderdiği mektup

"Güven duyduğumuz, ittifak içinde olduğumuz bazı eski dostlar yaşlılıkta huzurumu bozmasalardı, öğrenme konusunda gösterdiğin coşku ve heyecan dolayısıyla seni felsefi mutluluğunla baş başa bırakmam gerekirdi. Ama madem ki kader en çok güvendiğim insanların beni endişeler içinde bırakmasını istiyor, doğal yasalarla sana emanet edilmiş olan insanları ve malları koruman için çağırmak zorundayım seni.

"Çünkü içeride sağlıklı bir yönetim olmayınca çekilen silahlar nasıl etkisiz olursa zamanında gelmeyen kararlı ve sonuç alıcı düşünceler de öyle yararsızdır.

"Benim amacım kıştırtmak değil yatıştırmaktır; saldırmak değil savunmaktır; fethetmek değil bana sadık olan uyruklarımı ve atalarımdan kalan toprakları korumaktır; Pichrochole bu toprakları durup dururken işgal etti ve aklı başında hiçbir insanın kabul edemeyeceği aşırılıklar yaparak saldırganlığını her geçen gün artırıyor.

"Zorbaca öfkesini yatıştırmak için elimden ne geliyorsa yaptım, kendisini mutlu edebileceğini sandığım her şeyi sundum ve birkaç kez gayet kibar bir tavırla, onu niçin, nasıl, ne sebeple gücendirmiş olabileceğimi sordurdum; ama kışkırtma ve topraklarımdan yararlanma hakkı iddiasından başka bir cevap alamadım. Sonunda anladım ki yüce Tanrı onu kendi özgür iradesine ve kendi yargılarına terk etmiş an-

cak Tanrı kendisine sürekli göz kulak olmazsa kaçınılmaz bir biçimde kötü bir insan olacaktır o; Tanrı, görev ve sorumluluğunu hatırlatmak, doğru yola getirmek için bu adamı bu uygunsuz şartlarda bana gönderdi.

"İşte sevgili oğlum, bu mektubu okur okumaz, hemen yardımımıza koş... beni değil (oğlum olarak bu zorunlu kutsal bir görevdir) uyruklarını kurtarmak ve korumak kaçınman mümkün olmayan bir ödevdir senin için. Bu sorun olabildiğince az kan dökülerek çözümlenecektir; ve gene mümkünse eğer daha etkili çarelerle, tuzaklar ve savaş hileleriyle herkesi kurtarıp, sevinç içinde evlerine göndereceğiz.

"Çok sevgili oğlum, kurtarıcımız İsa seninle olsun.

"Ponocrates, Gymnaste ve Eudemon'a selam söyle benden.

"Yirmi Eylül,

"Baban,

Grandgousier."

BÖLÜM XXVIII

Ulrich Gallet'nin Picrochole'e gönderilmesi

Mektup yazdırılıp imzalandıktan sonra Grandgousier, hukuk danışmanı, bilge ve aklı başında insan Ulrich Gallet'nin alınan kararları bildirmek üzere Picrochole'e gitmesini emretti; bu adam daha önce de bazı anlaşmazlıklar konusunda yeteneğini göstermiş ve isabetli görüşleriyle yardımcı olmuştu ona.

Gallet hemen yola çıktı ve boğazı aşar aşmaz oradaki değirmenciye Picrochole'ü sordu; değirmenci kendisine askerlerin çevrede ne horoz ne tavuk bıraktıklarını, La Roche-Clermault'ya kapandıklarını söyledi ve her tarafta nöbetçileri olduğundan ve azgınlıkları da üstlerinde olduğundan daha ileri gitmemesini tavsiye etti. Gallet ona inandı ve o geceyi değirmencide geçirdi.

Ertesi sabah borozancısıyla birlikte şatonun kapısının önüne gitti ve muhafızlardan kendisini kralla görüştürmelerini istedi ve bunun onun yararına olacağını söyledi.

Bu sözler krala iletildi, kral kapının açılmasına izin vermedi; surun üstüne çıktı ve elçiye seslendi: "Ne var? Ne istiyorsun?"

Bunun üzerine elçi şunları söyledi:

BÖLÜM XXIX

Gallet'nin Picrochole'e söyledikleri

"İnsanları haklı olarak en fazla üzen şey iyilik ve güzellik bekledikleri yerden zarar ve kötülük gelmesidir. Böyle bir felaketi tatmış olan insanlardan çoğunun böyle bir talihsizliği çok fazla önemsemeleri, adeta ölümden beter görmeleri, bu beladan kaçmaya güçleri yetmeyince ve başka bir çare de bulamayınca intihar etmeleri doğru olmasa bile nedensiz değildir.

"Dolayısıyla, efendim, kral Grandgousier'nin senin bu azgın saldırından hiç hoşlanmamasında ve çok fazla sıkıntı duymasında şaşılacak bir şey yoktur. Asıl şaşılması gereken senin ve silahlı adamlarının onun topraklarına ve uyruklarına vahşet örnekleri sergileyerek yaptığınız inanılmaz kötülüklerin onu tepkisiz bırakması olurdu; uyruklarının sizin tarafınızdan gördüğü insanlık dışı muameleler ona hiçbir faninin dayanamayacağı kadar büyük acılar verdi; çünkü o halkına karşı çok derin bir sevgi beslemiştir her zaman. Ayrıca tüm bu insani düşünce ve duyguların ötesinde ona en acı gelen de bu kötülüklerin, zararın, ziyanın sen ve adamların tarafından yapılmış, gerçekleştirilmiş olmasıdır; siz ki, sen ve baban, çok eskiden beri onunla ve atalarıyla büyük bir dostluk ilişkisi içinde oldunuz şimdiye kadar... bu dostluğu her ikiniz de kutsal bir emanet gibi korudunuz ve yitirmediniz şimdiye kadar... öyle ki sadece o ve uyrukları değil, barbar

uluslar, Poitiers'liler, Breton'lar, Mans'lılar ve deniz ötesinde, Kanarya adalarında ve Haiti'de yaşayanlar bile aranızdaki birliği bozmanın gök kubbeyi yıkmaktan ya da göklerde uçurumlar oluşturmaktan daha zor olduğunu anlamışlardı; ve bu birlikten o kadar korkuyorlardı ki birinin korkusundan öbürünü kışkırtmaktan, kızdırmaktan ya da rahatsız ve huzursuz etmekten çekinmişlerdir.

"Dahası... Bu kutsal dostluk, bütün dünyaya öyle bir ün salmıştır ki bugün kıtada ve Okyanus'un bütün adalarında yaşayan pek az insan vardır ki sizin dikte edeceğiniz koşullarla birliğinize katılmak istemesinler; çünkü bu insanlar sizin birliğinize katılmayı kendi topraklarında ve mülklerinde yaşamak kadar önemserler. Dolayısıyla bugüne kadar ne kadar vahşi ve kibirli olursa olsun hiçbir kral ya da birleşik krallığın sizin topraklarınıza değil müttefiklerinizin topraklarına bile saldırmaya kalkışabilecekleri düşünülemez. Ve eğer alelacele verilmiş bir kararla onlara karşı herhangi bir saldırıya geçme kararı almışlarsa ya da herhangi bir kötü niyet içinde olmuşlarsa sizinle ittifak halinde olduklarını sadece duymuş olmaları bile bu işlerden vazgeçmeleri için yeterli olmuştur.

"Şimdi durup dururken, hangi çılgınlığa teslim olarak, bütün ittifakları bozarak, bütün dostlukları hiçe sayarak, bütün hakları çiğneyerek topraklarını işgal ediyorsun? O ve adamları seni kışkırtmamışken, incitmemişken, yaralamamışken nasıl yapıyorsun bunu? Nerede kaldı senin sadakatin? Yasalar nerede kaldı? Akıl, mantık nerede? İnsanlık nerede kaldı? Allah korkusu yok mu? Bu kötülüklerinin, semavi varlıkların ve bütün eylemlerimizi gerektiği gibi değerlendiren ulu Tanrının gözünden kaçacağını mı sanıyorsun? Öyle sanıyorsan, yanılıyorsun çünkü her şeyi yargılayacak olan odur. Yoksa meşum kader ve yıldızların etkisiyle mi rahatın ve huzurun kaçıyor? Her şeyin bir doruğu ve sonu vardır! Ve her şey en yüksek noktasına varınca tepetaklak oluyor, yu-

varlanıyor aşağıya, uzun süre bu durumda kalmak mümkün değildir çünkü. Mutluluklarını ve rahatlarını akılla bilgelikle dengelemesini bilemeyenlerin kaderi budur.

"Ama senin kaderin gerçekten böyle idiyse ve senin mutluluğunun ve huzurunun bitmesi gerekli idiyse senin bu sona benim kralımı, tahtını borçlu olduğun insanı rahatsız ederek varman şart mıydı? Evin yıkılacak idiyse, yıkılırken, o evi ayakta tutmuş olanın ocağının üstüne mi çökmesi gerekiyordu? Akla mantığa sığacak şeyler değil bunlar, hiçbir ölçüye sığabilecek şeyler değil, insan aklı kavrayamaz bunları, yabancılar bile inanmak istemeyecektir bu olup bitenlere... ta ki sapkın tutkularının peşinden gidip, Tanrının ve aklın yolundan ayrılanlar için hiçbir kutsallık, hiçbir yücelik olamayacağını olup bitenleri görererek anlayıncaya kadar...

"Uyruklarına ya da mülklerine zarar vermiş olsaydık, size karşı bir haksızlık yapmış olsaydık, düşmanlarınızı desteklseydik, gerektiğinde sana yardım etmemiş olsaydık, onuruna ya da şöhretine zarar vermiş olsaydık; veya seni kötü şeylere doğru iten iftiracı şeytan aldatmacalar, kandırmacalar, çeşitli numaralarla seninle eski dostuğumuza yakışmayan şeyler yaptığımıza inandırmış olsa bile senin önce gerçeği araştırman, durumu incelemen, sonra da durumu bize bildirmen gerekirdi ve biz seni dinler, gereğini yapar, rahat ettirirdik. Ama senin yaptığın nedir? Allah aşkına! Bir zorba gibi efendimin krallığını yağmalamak ve yıkmak mı istiyorsun? Sence senin haksız saldırılarına direnmek istemeyecek ya da adamları, parası, uzmanları, savaş konusunda yeterince bilgisi olmadığı için sana karşı koymak istemeyecek kadar budala ve korkak bir insanın olabileceğini mi düşünüyorsun yoksa?

"Hemen git buradan ve yarından tezi yok kendi topraklarına çekil, yolda en küçük bir karışıklık çıkartmaya kalkma, en küçük bir şiddet eylemi yapma. Ve bu topraklarda

verdiğin zararlar için bin Bizans altını öde. Yarısını yarın verirsin, öbür yarısını da gelecek Mayıs'ın on beşinde, bu arada da bize rehine olarak Tournemoule, Basdefesses ve Menuail dükleriyle prens Gratelles'i ve vikont Morpiaille'ı rehine olarak bırak."

BÖLÜM XXX

Grandgousier'nin barışı sağlamak için poğaçaları geri vermesi

Sonra sustu Gallet; ama Picrochole bütün bu söyleve sadece şu karşılığı verdi: "Gelin kendiniz alın! Gelin kendiniz alın! Taşakları çok güzel, yumuşaktır, hamur gibi poğaça yapılır!"

Bunun üzerine Gallet Grandgousier'nin yanına döndü, onu odasının bir köşesinde, diz çökmüş, başı çıplak vaziyette, Picrochole'ün öfkesini yatıştırması, aklını başına getirmesi ve ona baş vurmaması için Tanrıya dua ederken buldu. Elçisinin döndüğünü görünce sordu:

"Gel dostum, gel bakalım, ne haberler getirdin bana?"

– Yapacak bir şey yok, dedi Gallet; bu adamda sağduyu falan yok Tanrı tarafından terk edilmiş.

– Tabii, dedi Grandgousier ama dostum, nedir bu azgınlığın nedeni?

– Hiçbir açıklama yapmadı, sadece öfke içinde bir poğaça meselesinden söz etti. Bilmiyorum poğaçacılarına kötülük edilmiştir belki.

– Yapılması gereken şey konusunda karar vermeden önce işin aslını bilmek isterim."

Ve olayla ilgili bilgi istedi ve gerçekten de Picrochole'ün adamlarından zorla birkaç poğaça alındığını ve Marquet'nin de kafasına sopayla vurulduğunu öğrendi; bununla birlikte poğaçaların parası ödenmişti ve ilk önce Marquet Frogi-

er'nin bacaklarını kırbaçlamıştı. Bütün danışmanları güç kullanarak kendisini savunması gerektiğini söylediler. Ama Grandgousier şöyle dedi:

"Madem ki mesele birkaç poğaçadan ibaret, onun gönlünü almaya çalışacağım çünkü savaşmak hiç hoşuma gitmiyor."

Kaç poğaça alındığını sordu ve dört ya da beş düzine olduğunu öğrendi, hemen o gece beş araba dolusu poğaça yapılması için emir verdi; arabanın birindeki poğaçalar tereyağıyla, yumurta sarısıyla, safran ve baharatla yapılıp Marquet'ye verilecekti; ayrıca kral zarar ziyanının karşılanması amacıyla, yarasını saran berberlere verilmek üzere yedi yüz bin lira veriyordu, bununla da yetinmeyerek La Pomardière çiftliğini, kendisine ve ailesine sürekli bir mülk olarak bağışlıyordu. Bütün bunların götürülmesi için Gallet görevlendirildi. Gallet yolda, Saulaie yakınlarında çok sayıda kamış ve saz kesti; bunlarla arabacıları ve arabaları donattı, arabacılardan her birine bir dal verdi ve kendisi de bir tane aldı eline, böylece sadece barış istediklerini ve barışı sağlamak üzere geldiklerini anlatmak istiyorlardı. Kapıya vardıklarında Grandgousier adına Picrochole'le görüşmek istediklerini söylediler. Picrochole içeri girmelerine izin vermedi, ayrıca görüşmek de istemedi onlarla, meşgul olduğunu, söyleyecekleri bir şey varsa komutan Toucquedillon'a söylemelerini bildirdi; bu komutan topları surlara yerleştirmekle meşguldü. Gallet şöyle dedi ona:

"Efendim, anlaşmazlıkları yok etmek ve eski ittifakımıza dönmek amacıyla ortada hiçbir bahane kalmaması için kavga konusu olan poğaçaları geri getirdim size. Bizimkiler beş düzine poğaça almışlar sizden; parasını da eksiksiz ödemişler; ama biz barışı o kadar çok istiyoruz ki size beş araba dolusu poğaça veriyoruz; bunlardan biri en çok yakınan Marquet için. Ayrıca ona, diyeceği hiçbir şey kalmaması için yedi yüz bin lira veriyorum ve talep edebileceği zarar ziyanın karşılanması amacıyla La Pomardière çiftliğini kendisine ve ailesine mülk olarak bağışlıyorum; işte bu bağışla ilgili kontrat. Ve Allah için,

artık barış içinde yaşayalım, kendi topraklarınıza çekilin, üstünde hiçbir hakkınızın olmadığı bu araziyi bırakıp güle oynaya kendi topraklarınıza dönün, eskisi gibi dost kalalım."

Toucquedillon bunları Picrochole'e iletti ve onu kışkırtmak için şunları ekledi:

"Bu hödüklerin ödleri patlıyor. Zavallı ayyaş Grandgousier'nin ödü patlıyor! Onun işi savaş falan değil, kadeh boşaltmak. Bence poğaçaları ve parayı alalım, hiç ara vermeyelim, tahkimatımızı sürdürelim. Bizi aptal sanıyorlar ve poğaçalarla avutmak istiyorlar! Böyledir bu iş: şimdiye kadar onlara iyi muamele ettiniz, yakınlık gösterdiniz, kendinizi küçük düşürdünüz onların karşısında: alçağı okşarsan kafana vurur, kafasına indirirsen o seni okşar.

– Tamam, tamam, dedi Picrochole, görecekler onlar! Dediğiniz gibi yapın.

– Ama bir şey var, dedi Toucquedillon, uyarmak isterim sizi bu konuda. Erzak durumumuz kötü burada ve yiyecek pek bir şeyimiz de yok. Grandgousier bizi burada kuşatırsa ben gider bütün dişlerimi çektiririm, sadece üç diş bırakırım, askerlere de aynı şeyi yaptırırım: üç diş yeter de artar bütün erzakımızı tüketmeye.

– Yiyeceğimiz yeter de artar bile. Bizim burada işimiz yemek yemek mi yoksa savaşmak mı?

– Savaşmak tabii ki, dedi Toucquedillon, ama aç ayı oynamaz, aç insanda güç kuvvet olmaz.

– Bırakalım bu gevezelikleri! dedi Picrochole. Gidin el koyun getirdiklerine."

Bunun üzerine parayı, poğaçaları, öküzleri ve arabaları aldılar, hiçbir şey söylemeden gönderdiler onları, cevaplarını ertesi gün vereceklerini ve o zamana kadar yaklaşmamalarını tembihlediler. Onlar da hiçbir sonuç alamadan Grandgousier'nin yanına döndüler ve durumu anlattılar kendisine, barışı sağlamak için amansız bir savaşa girişmekten başka bir umut kalmadığını bildirdiler.

BÖLÜM XXXI

Picrochole'ün bazı komutanlarının, cüretli öğütleriyle onu büyük bir tehlike içine atmaları

Poğaçalar böyle yağmalanınca Menuail dükü, kont Spadassin ve komutan Merdaille Picrochole'ün yanına gidip şöyle dediler:

"Efendimiz, bugün biz sizi Makedonyalı İskender'in ölümünden sonra gelmiş geçmiş en mutlu ve en yiğit kral ilan ediyoruz. Yapılacak iş şudur:

"Burada garnizonda bir komutan ve kaleyi korumak üzere küçük bir birlik bırakırsınız; bize göre kale doğal konumu itibariyle sağlam ve güçlüdür, ayrıca sizin planlarınıza göre yapılan surları da çok güçlüdür. Ordunuzu ikiye ayırırsınız ve siz bu işi çok iyi becerirsiniz. Biri Grandgousier ve birliklerinin üstüne gider ve ilk saldırıda haklarından gelir kolayca; böylece çok para geçer elinize. Öbür ordu bu sırada Aunis, Saintonge, Angoumois, Gaskonya ve Périgord, Médoc, Landes üstüne yürür. Hiçbir direnişle karşılaşmadan kentleri, şatoları ve müstahkem mevkileri alır. Bayonne'da, Saint-Jean-de-Luz'de ve Fontarabie'de bütün gemilere el koyarsınız ve Galice ve Portekiz kıyıları boyunca Lizbon'a kadar bütün kıyıyı yağmalarsınız; Lizbon'da bir fatih için gerekli bütün donanımı sağlarsınız. İspanya hemen teslim olacaktır çünkü hantaldır askerleri! Cebelitarık'dan geçersiniz ve orada Herakles'inkilerden daha görkemli iki sütun dikersiniz

anılarınızın sonsuza dek yaşaması için. Ve bu boğaza Picrochole denizi adını verirsiniz. Picrochole denizini geçtikten sonra Barbaros köleniz olur...

"Canını bağışlarım onun, dedi Picrochole.

– Tabii, ancak vaftiz olursa, dediler.

"Ve Tunus, Hippone'yi kısacası bütün Berberistan'ı alırsınız. Yolunuza devam eder, Mallorca, Minorca, Sardinya, Korsika ve Ligur ve Balear denizindeki öbür adaları zapt edersiniz. Sol kıyıdan ilerleyerek Narbonne'u, Provence'ı, Allobroges'i, Cenova, Floransa, Luka'yı alırsınız ve elveda Roma! Zavallı Papa korkudan ölür...

– Onun terliğini öpmeyeceğim kesinlikle.

– İtalya alındıktan sonra Napoli, Kalabriya, Apulia ve Sicilya yağmalanır ve de Malta. Eskiden Rodoslu denen o meşhur şövalyelerin size direnmelerini isterdim, korkudan donlarına nasıl işediklerini görmek için!

– Lorette'e de gitmek isterdim, dedi Picrochole.

– Yok, yok. Dönüşte. Oradan, doğru Girit, Kıbrıs, Rodos ve Kyklades adaları, sonra da Mora. Orası da bizim olur. Tanrı Kudüs'ü korusun! Çünkü sultan sizin gücünüzle başa çıkamaz.

– O zaman Süleyman mabedini yeniden yaptırırım.

– Daha değil, dediler; Biraz daha bekleyin. Bu kadar acele etmeyin. Augustus ne demiş? *Acele et ama yavaşça.* Önce Küçük Asya'yı, Karya'yı, Likya'yı, Pamphylia'yı, Kilikya'yı, Lidya'yı, Phyrgia'yı, Misya'yı, Bithnya'yı, Karasia'yı, Adalia'yı, Samagaria'yı, Kastomonu'yu, Luga'yı, Sebasta'yı, Fırat'a kadar fethetmeniz gerekir.

– Babil'i ve Sina dağını da görecek miyim?

– Şimdilik gerek yok. Kafkas dağlarını aşmak, Hazar denizini geçmek ve iki Ermenistan ve üç Arabistan arasında at koşturduk. Yetmez mi bu kadarı?

– Biz delirdik galiba. Zavallı askerler!

– Nasıl yani?

– Ne içeceğiz bu çöllerde?

– Biz her şeyi düşündük. Suriye denizinde dünyanın en iyi şaraplarıyla dolu dokuz bin on dört büyük geminiz var; Yafa'ya ulaştı bu gemiler. Orada iki milyon iki yüz bin deve ve bin altı yüz deve hazır; Libya'ya girdiğinizde Segelmesse yakınlarında avlamıştınız bunları; üstelik Mekke kervanını da ele geçirmiştiniz. Bu kadar şarap yetmez mi size?

– Evet ama soğuk içmedik!

– Biz küçük balık peşinde değiliz! Bir kahraman, bir fatih, dünya imparatorluğu peşindeki biri her zaman aradığı rahatlığı bulamaz. Tanrıya şükürler olsun ki siz ve askerleriniz sağ salim Dicle ırmağına ulaşmış bulunuyorsunuz!

– Peki bu arada o alçak Grandgousier sarhoşunu enselemiş olan ordumuzun öteki yarısı ne yapıyor?

– Onlar da boş durmuyorlar, diye karşılık verdiler. Yakında buluşacağız onlarla. Bretagne'ı, Normandiya'yı, Flandres'ı, Hainaut'yu, Brabant'ı, Artois'yı, Hollanda'yı ve Zelanda'yı fethettiler sizin için. İsviçreli ve Alman askerlerinin karınları üstünde Ren ırmağını aştılar; bir bölümü Luxemburg, Lorraine, Champagne, Savoie'yı, Lyon'a kadar dize getirdi; orada Akdeniz'in fethinden dönen garnizonlarınızla buluştular ve Bohemya'da toplanmadan önce Schwaben, Wurtemberg, Bavyera, Avusturya, Moravya ve Stirya'yı yağmaladılar. Bu yiğitler oradan Lübeck, Norveç, İsveç, Danimarka, Gotya, Grönland, Hansa kentleri, Kuzeye bölgesine kadar yürüdüler. Daha sonra Orcade'ları fethettiler ve İskoçya, İngiltere ve İrlanda'yı boyunduruk altına aldılar. Oradan Sund ve Baltık Denizi'ni aşarak Prusya, Polonya, Litvanya, Rusya, Eflak, Transilvanya ve Macaristan, Bulgaristan, Türkiye'ye egemen oldular, İstanbul'a ulaştılar.

– Bir an önce buluşalım onlarla çünkü ben Trabzon imparatoru da olmak istiyorum aynı zamanda. Bütün Türkleri ve Müslümanları öldürmeyecek miyiz?

– Başka ne yapacaktık ki? Onların topraklarını ve mallarını bize sadakatle hizmet edenlere dağıtacaksınız.

– Aklın gereğidir bu. Adalet budur kesinlikle. Size Karaman'ı, Suriye'yi ve bütün Filistin'i veriyorum.

– Aman efendimiz, büyük bir lütuf bu. Sağ olun! Tanrı size her zaman esenlik versin!"

Orada Ekhepron adlı, başından birçok macera geçmiş, nice savaş görmüş yaşlı bir beyefendi vardı. Bütün bu konuşmaları dinledikten sonra şöyle dedi:

"Bütün bu seferlerin süt testisi masalına dönecek...hani bir kunduracı zengin olduğu hayal etmiş onunla; ve testi kırılınca yiyecek bir şey bile bulamamış. Siz bu güzel fetihlerle neyin peşindesiniz? Bu seferlerin, savaşların amacı nedir?

– Sonunda keyfimize bakacağız, dedi Picrochole."

O zaman Ekhefron şu karşılığı verdi:

"Hiç bu maceralara atılmadan şimdiden keyfimize baksak olmaz mı?

– Aman Tanrım, tam bir hayalci! dedi Spadassin! Gidip ocağın köşesine saklanalım ve bütün hayatımızı, vaktimizi Sardanapal gibi inci düzmekle ya da yün eğirmekle geçirelim bari!

– Yeter! dedi Picrochole. Geçelim bunları. Ben sadece Grandgousier'nin o şeytan lejyonlarından korkuyorum. Ya biz Mezopotamya'dayken arkadan vururlarsa, ne yaparız o zaman?

– Şahane olur, dedi Merdaille. Moskovalılara bir mesaj gönderdik mi elli bin seçkin savaşçı buradadır. Siz o görevi bana verin bir hele-pire için yorgan yakmaktan çekinmem, saldırır, yakalar, vurur, öldürürüm!

– İleri, ileri! diye haykırdı Picrochole, acele edelim, beni seven peşimden gelsin!"

BÖLÜM XXXII

Gargantua'nın vatanını korumak için Paris'ten ayrılması ve Gymnaste'ın düşmanlarla karşı karşıya gelmesi

Bu sırada babasının mektubunu alır almaz koca kısrağının üstünde Paris'ten yola çıkan Gargantua da Nonnain köprüsünü geçmişti. Ponocrates, Gymnaste ve Eudemon da posta atlarıyla arkasından geliyorlardı. Maiyetinin geri kalanı normal, gündelik bir yürüyüş temposuyla Gargantua'nın kitaplarını ve felsefe tezgâhını taşıyorlardı.

Gargantua Parilly'ye ulaşınca çiftlik kiracısı Goguet durumu anlattı kendisine: Picrochole La Roche-Clermault'ya kuvvet yığmıştı ve komutan Tripet'yi büyük bir orduyla Vède ve Vaugaudry ormanına baskına yollamıştı; Billard sıkımevine kadar her tarafı talan etmişlerdi ve ülkede görülmemiş, duyulmamış, inanılması zor bir tahribat yapmışlardı. Bunları duyan Gargantua o kadar korktu ki ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemedi. Ama Ponocrates kendilerine her zaman dostluk göstermiş olan müttefikleri La Vauguyon senyörüne gidilmesini öğütledi; bütün bu konularda daha ayrıntılı bilgiyi ondan alabilirlerdi; öyle de yaptılar; senyör kendilerine yardım etmeye hazırdı ve etrafta olup bitenleri, düşmanların durumunu öğrenmek üzere bir adam gönderilmesi, mevcut duruma göre yapılabileceklerin görüşülmesi düşüncesindeydi. Gymnaste gönüllü ola-

rak bu işi üstlenmek istedi; güven içinde olması için yanına yolları, kestirmeleri ve ırmakları iyi bilen birinin katılmasına karar verdiler.

Bunun üzerine Vauguyon'un seyisi Prelinguand'la birlikte yola çıktı ve her yanı kolaçan ettiler. Bu sırada Gargantua adamlarıyla birlikte biraz dinlendi ve karnını doyurdu, kısrağına da biraz yulaf verdirdi yani yetmiş dört fıçı...

Gymnaste ve yol arkadaşı at koşturdukları yerlerde dağınık ve düzensiz, bulabildikleri her şeyi yağmalayan, alıp götüren düşman askerlerine rastladılar. Bu askerler Gymnaste'ı uzaktan görür görmez üstüne hücum ettiler ve soymak istediler. Gymnaste şöyle bağırdı onlara:

"Baylar, ben yoksul bir zavallıyım; lütfen acıyın bana. Birazcık param kaldı; birlikte içeriz bu parayla ve gelişimin onuruna, gelişimi kutlamak için bu atı da satarız. Sonra beni aranıza alırsınız çünkü tavuğu tutmakta, yağlamakta, kızartmakta ve pişirmekte hatta gerektiğinde kesmekte, parçalamakta, hazırlamakta ve çeşnilendirmekte üstüme yoktur; ve gelişimi kutlamak için bütün dostların şerefine içiyorum."

Arkasından matarasını çıkardı, burnunu hiç ıslatmadan epeyce içti. Soyguncular ağızları bir karış açık, dillerini tazı gibi sarkıtmış onu seyrediyor, içmek için sıranın kendilerine gelmesini bekliyorlardı. O sırada komutan Trippet olup biteni anlamak için çıkageldi. Gymnaste şişeyi uzattı ona ve şöyle dedi:

"Buyrun, kumandan, hiç çekinmeden içebilirsiniz, ben şimdi denedim, La Foye Monjault şarabı.

– Ne, dedi Tripet, bu hırt alay ediyor bizimle! Kimsin sen?

– Yoksul bir şeytan, dedi Gymnaste.

– Öyle mi! Madem yoksul bir şeytansın, geçebilirsin çünkü yoksul şeytan her yerden vergi, haraç falan ödemeden geçer.

Ama yoksul şeytanların böyle güzel atlara binmesi âdetten değildir. Onun için bay şeytan siz inin, ben bineyim şu ata, eğer iyi taşımassa beni, sizin sırtınıza binerim Şeytan efendi çünkü böyle bir şeytanın beni alıp götürmesi çok zevk verir bana.

BÖLÜM XXXIII

Gymnaste'ın komutan Tripet'yi ve Picrochole'ün öteki askerlerini ustalıkla öldürmesi

Bu sözleri duyan bazı askerler korktular ve karşılarındakinin kılık değiştirmiş bir şeytan olabileceği düşüncesiyle sürekli istavroz çıkardılar. İçlerinden Bon Jean adlı biri poturunun yırtmacından dua kitabını çıkardı ve haykırdı: "Tanrı uludur!" Tanrı tarafından gönderilmişsen konuş! Başka bir yerden geliyorsan, çek git!" Gitmiyordu; konuşmaları duyan birçok kimse gruptan ayrıldı, Gymnaste'ı dikkatle süzdüler.

Gymnaste attan iner gibi yaptı; üzengi üzerinde bir tarafta asılı dururken çevik bir hareketle kolanların altından atın öbür tarafına geçti, uzun kılıcı yanından sarkıyordu, havaya sıçradı ve eyerin üstünde kalktı, kıçı, atın başına doğru dönüktü. Sonra da: "Benim işim terstir" dedi.

Ve olduğu yerde, tek ayak üstünde topaç gibi döndü, soluna doğru dönerken, kıçının üstüne, gene ters olarak oturdu. O zaman Tripet şöyle dedi:

"Ben şu anda aynısını yapamam, nedeni de.

– Tüh be, yapamadım dedi Gymnaste; şimdi de tersine sıçrayacağım."

Ve son derece çevik bir hareketle aynı dönüşü, sağ tarafına doğru yaptı. Sonra sağ elinin başparmağını eyerin kaşına bastırıp bütün bedeniyle dikildi, bedeninin bütün ağırlığı başparmağın kaslarına yüklendi ve olduğu yerde üç kez

döndü. Dördüncü turda bedenini hiçbir yere dokundurmadan atın kulakları arasında yükseldi ve sol elinin başparmağı üzerinde dikildi, bu durumda tekrar topaç gibi döndü; sonra sağ eliyle eyerin orta kısmına vurup öyle bir hız aldı ki atın sağrısına savaşçı, binici bir kadın gibi oturuverdi.

Bundan sonra sakin bir şekilde sağ ayağını eyerin üstünden geçirdi, sağrı üstüne binici gibi oturdu.

"Ama en iyisi eyerin kaşları arasına oturmak" dedi.

Ve anında iki elinin başparmaklarıyla önündeki sağrıya yaslanarak havada bir takla attı ve eyerin kaşları arasına yerleşiverdi. Sonra tehlikeli bir sıçrayışla kendini havaya atıverdi ve ayakları bitişik durumda kaşların arasına düştü; sonra yüz kez çevresinde döndü... kolları haç şeklinde gerili durumda avazı çıktığı kadar bağırdı: "Kuduruyorum şeytanlar, kuduruyorum, kuduruyorum! Tutun beni şeytanlar, tutun beni, tutun beni, tutun!"

O böyle havalarda uçup dururken soyguncular tam bir şaşkınlık içinde birbirlerine: "Vay anasını! Bu bir cin ya da kılık değiştirmiş bir şeytan. Bizi bu uğursuzun kötülüklerinden koru Tanrım" dediler. Ve kümes hayvanı kaçıran bir köpek gibi arkalarına bakarak kaçtılar.

O zaman Gymnaste durumun kendi lehine dönmekte olduğunu fark ederek attan indi, kılıcını çekti ve en havalı gözükenlere var gücüyle saldırdı; yığınlar halinde yere seriyordu hepsini, yaralıyor, hareketsiz bırakıyor, pestillerini yere seriyordu, hiç kimse direnemedi ve aç kalmış bir şeytan olduğunu düşündüler onun; attığı perendeler ve Tripet'nin kendisiyle yaptığı konuşmalar yüzünden *yoksul şeytan* diyorlardı ona, sadece Tripet Alman piyadesi kılıcıyla haince ve sinsice saldırıp kafasını yarmak istedi; ama miğferi sağlamdı ve sadece bir darbe hissetti kafasında; ani bir dönüş yaparak Tripet'ye sert bir kılıç darbesi indirdi ve Tripet bedeninin üst bölümünü korumaya çalışırken, bir anda midesini, barsaklarını ve karaciğerinin yarısını aldı... Tripet düştü ve düşerken

dört çorba kâsesi kan kustu ve ruhunu da çorbanın içinde teslim etti.

Bunun üzerine Gymnaste geri çekildi, ele geçen fırsatların sonuna kadar zorlanmaması gerektiğini düşündü, bütün şövalyelerin talihlerini zorlamadan, ölçülü davranmaları gerektiğinin uygun olacağı kanaatindeydi. Atına bindi, mahmuzladı ve Prelinguand'la birlikte Vauguyon'a doğru yollandı.

BÖLÜM XXXIV

Gargantua'nın Vède Boğazı Şatosunu yıkması ve Boğazdan geçmeleri

Gymnaste döner dönmez düşmanları ne durumda bulduğunu, uyguladığı stratejiyi, tek başına bütün düşmanlarla nasıl başa çıktığını anlattı ve hepsinin yağmacı, hırsız, haydut olduğunu, askeri disiplin diye bir şeyden haberleri olmadığını söyledi; cesaretle yola çıkmak gerektiğini, çünkü onları bir hayvan sürüsü gibi yok etmenin kolay olacağını belirtti.

Bunun üzerine Gargantua koca kısrağına atladı. Yolunun üstünde büyük bir akçaağaç gördü (bu ağaca aziz Martin ağacı derlerdi çünkü bir zamanlar aziz Martin'in oraya diktiği bir sopadan üremişti) ve "İşte bana gerekli olan şey; bu ağaç benim sopam ve mızrağım olacak" dedi. Ağacı yerinden söktü, dallarını kopardı ve kendi zevkine göre süsledi.

Bu sırada kısrağı karnını boşaltıp rahatlamak için işedi ama öyle bir işemeydi ki bu yedi fersahlık yer tufana boğuldu; bütün sidik Vède boğazına yayıldı ve ırmağı öylesine taşırdı ki bütün düşman sürüsü boğulup gitti, sadece sol yamaçlara doğru kaçabilenler kurtuldu.

Gargantua Vède ormanına vardığında Eudemon şatoda birkaç düşman kalmış olabileceğini bildirdi; Gargantua durumu anlamak için avazı çıktığı kadar bağırdı.

"Orada mısınız, değil misiniz? Oradaysanız yok olun. Orada değilseniz söyleyecek hiçbir şeyim yok size."

Ama bela bir topçu şatonun mazgallarından bir gülle attı ve Gargantua'yı sağ şakağından vurdu; bir erik bile atsalar ancak o kadar canı yanardı, daha fazla değil.

"Ne oluyor böyle? dedi Gargantua. Üzüm taneleri mi atıyorsunuz bize? Bağbozumu pahalıya mal olacak size!"-gülleyi gerçekten üzüm tanesi sanmıştı.

Şatoyu yağmalamakla meşgul olanlar sesleri, gürültüleri duyunca surlara, kulelere doğru koşuştular ve sürekli başına doğru nişan alarak dokuz bin yirmi beş'ten fazla hafif top ve arkebüz mermisi attılar; öylesine yoğun bir ateşti ki bu Gargantua haykırdı:

"Ponocrates, dostum, bu sinekler kör ediyor beni; bana bir söğüt dalı ver de kovayım şunları!"-kocaman gülleler sığır sinekleri gibi geliyordu.

Ponocrates bunların sığır sinekleri olmayıp şatodan atılan mermiler olduğunu söyledi. O zaman Gargantua koca ağacını şatoya vurdu ve güçlü darbelerle kuleleri ve müstahkem mevkileri yıktı, yerle bir etti. Ne var ne yok, her şey ezildi, paramparça oldu, hiçbir canlı kalmadı.

Oradan çıkıp değirmen geçidine vardılar ve bütün geçidin cesetlerle dolu olduğunu gördüler, değirmen kanalı cesetlerle tıkanmıştı: bunlar kısrağın çiş tufanında boğulmuş olanlardı. Bu cesetleri görünce oradan nasıl geçebileceklerini düşündüler. Ama Gymnaste şöyle dedi:

"Buradan şeytan bile geçmişse eğer, ben de geçerim.

– Şeytanlar geçtiler ama lanetli ruhları götürmek için, dedi Eudemon.

– İyi ya! dedi Ponocrates, o zaman Gymnaste da geçebilecek, demektir.

– Kesin, kesin, dedi Gymnaste, geçeceğim ya da yolda kalacağım, dedi ve atını mahmuzlayıp cesaretle ileri fırladı, atı cesetlerden hiç ürkmedi. Çünkü Aelianus'un öğretisine uygun olarak silahlardan ve cesetlerden korkmamaya alıştırmıştı hayvanını-Ve bunu Diomedes'in Trakyalıları öldürerek

ya da Ulyssus gibi düşmanlarının cesetlerini atlarına ezdirerek değil (Homeros böyle anlatır), samanlığına bir yapma insan koyarak ve yemini verirken atı onun üstünden atlatarak başarmıştı.

Öteki üçü peşlerinden gittiler sorunsuz bir şekilde, sadece Eudemon gidemedi çünkü atının sağ ayağı orada boğulup sırt üstü yatmış iriyarı bir hainin karnına girmişti ve çıkarması mümkün olmuyordu; bacağı dizine kadar girmişti.

Eudemon öylece kalakalmış orada ancak Gargantua sopasının ucuyla cesedin işkembelerini suyun dibine indirdikçe at ayağını kaldırabiliyordu. Ve (at baytarlığı alanında görülmemiş bir şey) bu atın ayağındaki bir ur bu şiş cesedin barsaklarıyla temas edince iyileşivermişti.

BÖLÜM XXXV

Gargantua'nın taranırken top güllelerini saçlarından düşürmesi

Vède ırmağını geçtikten biraz sonra Grandgousier'nin şatosuna ulaştılar; Grandgousier dört gözle onları bekliyordu. Herkes kendisini heyecanla kucakladı; herkes çok mutlu oldu. Çünkü *Kroniklerin Ekinin Eki*'ne göre Gargamelle sevincinden ölmüştü. Benim bir bilgim yok bu konuda ayrıca ne o kadınla ne de başka bir kadınla ilgileniyorum.

Benim bildiğim şu: Gargantua üstünü değiştirip, tarağıyla taranırken (bu tarak yedi kamış boyundaydı ve yontulmamış fildişlerinden yapılmıştı) her tarak vuruşunda Vède ormanındaki şatonun yıkılışında saçlarında kalmış olan güllelerin yedi-sekizi yere düşüyordu. Bunu gören babası Grandgousier oğlunun bitlendiğini sandı ve şöyle dedi:

"Yavrum, sen buraya Montaigu leş kargalarını mı getirdin? Orada kalmanı hiç istememiştim ben."

Ponocrates şu karşılığı verdi: "Efendimiz, onu, Montaigu denen bitliler kolejine verdiğimi sanmayın. Oradaki kabalıkları, bayağılıkları, gördükten sonra Aziz İnnocentius'un dilencileri arasına yollamayı tercih ederdim. Çünkü Mağribiler ve Tatarlar arasında kürek mahkûmlarına, zindanlardaki suçlulara daha iyi davranılır hatta evinizdeki köpeklerinize

bile o kolejdeki talihsizlerden daha iyi bakılır. Ve ben Paris'in kralı olsaydım şeytan canımı alsın ki yakardım orayı ve gözlerinin önünde yapılan bu vahşete seyirci kalan müdürünü de yardımcılarını da yaktırırdım!"

Ve güllelerden birini kaldırırken şöyle dedi:

"Bunlar az önce oğlunuz Gargantua Vède ormanından geçerken düşmanlarınızın ona kalleşçe attıkları güllelerdir. Ama bu onlara öyle pahalıya mal oldu ki hepsi şatonun yıkıntıları altında ölüp gittiler. Samson'un gadrine uğrayan Filistinliler ve Luka 13'de sözü edilen Siloe kulesinin altında ezilenler gibi... Bu nedenle şans bizden yanayken kovalamamız gerekir onları. Çünkü fırsatı tam olarak ele geçirmiş durumdayız: kaçan fırsat bir daha ele geçmez; kafasının arka tarafı keldir ve bir daha dönmez geri.

– "Aslında" dedi Grandgousier, "Hemen şimdi olacak şey değil çünkü bu akşam bir şölen vereceğim sizin için; hepinize hoş geldiniz, diyorum."

Bunun üzerine akşam yemeği hazırlıkları yapıldı; her zamankinden daha fazla olarak on altı öküz, üç düve, otuz iki dana, altmış üç oğlak, doksan beş koyun, üç yüz süt domuzu, iki yüz yirmi keklik, yedi yüz çulluk, dört yüz Loudun ve Cornuaille besi horozu, altı bin piliç ve bir o kadar güvercin, altı yüz besili küçük tavuk, dört yüz yavru tavşan, üç yüz üç toykuşu ve bin yedi yüz horoz. Av hayvanı etini hemen bulmak mümkün olmadı sadece rahip Turpeney tarafından gönderilen on bir yabandomuzu ve Grandmont senyöründen gelen on sekiz geyik, Essarts senyörünün gönderdiği kırk kadar sülün ve birkaç düzine yabangüvercini, ırmak kuşları, bağırtlaklar, balaban kuşları, kervan çullukları, yağmurkuşları, kazlar, su çullukları, ak kuşaklı ördekler, mısırturnaları, balıkçıl kuşları, yavru balıkçıllar, su tavukları, tepelibalıkçıl kuşları, leylekler, püsküllü

sukuşları ve bol çorba. Hiçbir şey eksik değildi... Bu yiyecekleri Grandgousier'nin aşçıları Fripesauce, Hochepot ve Pilleverjus hazırlamışlardı.

İçkiler ise Janot, Micquel ve Verrenet tarafından hazırlanmıştı.

BÖLÜM XXXVI

Gargantua'nın altı hacıyı salatada yemesi

Burada Nantes yakınlarındaki Saint-Sébastien'den gelen altı hacının başına gelenleri anlatmamız gerekir; bu hacılar düşman korkusundan geceleri sebze bahçelerinde, bezelyeler, lahanalar ve marullar arasında saklanıyorlardı. Biraz susamış olan Gargantua salata yapmak için marul bulunup bulunamayacağını sordu. Ülkenin en güzel ve en büyük marullarının orada yetiştiğini öğrenince bu marulların erik ya da ceviz ağaçları kadar büyük oldukları söylenince kendisi gitmek istedi oraya ve eline gelen her şeyi söktü, kopardı ve oraya getirdi. Aynı zamanda altı hacı da getirdi oradan ve bu hacılar o kadar korkmuşlardı ki konuşmaya da öksürmeye de cesaret edemiyorlardı.

Gargantua avcundakileri çeşmede yıkamaya gidince hacılar fısıldaşıp duruyorlardı: "Ne yapmalı? Burada marulların içinde boğulup gideceğiz. Konuşsak mı? Ama konuşursak casus sanıp öldürür bizi." Onlar böyle tartışadursunlar Gargantua tarafından marullarla birlikte evdeki bir çanağa kondular; bu çanak Citeaux'daki fıçı kadar büyüktü ve tümünü zeytinyağı, sirke ve tuzla çeşnilendirdikten sonra yemek öncesi biraz serinlemek amacıyla hepsini yedi; bu arada beş tutsağı da yuttu. Altıncısı çanaktaydı ve bir marul yaprağının altına gizlenmişti, sadece sopası gözüküyordu. Grandgousier bu sopayı görünce Gargantua'ya şöyle dedi:

"Galiba bir sümüklü böcek boynuzu var orada; sakın yemeyin.

– Niçin? Dedi Gargantua. Bu ayda çok lezzetli olur bunlar."

Ve sopayı çekince hacıyı da havaya kaldırdı ve bir çırpıda yiyiverdi. Sonra bol miktarda şarap içti; ve akşam yemeğini beklemeye başladılar.

Yutulmuş olan hacılar dişlerinin arasından güç bela kurtulabildiler; kendilerini zindana atılmış gibi hissettiler ve Gargantua'nın içmiş olduğu şarap da üstlerine gelince ağzının içinde boğulduklarını sandılar; şarap seli onları neredeyse midesinin en derin yerine götürecekti; ama değneklerinin yardımıyla Saint-Michel hacıları gibi zıplayarak dişlerinin kenarına sığındılar. Ancak aksiliğe bakın ki hacılardan biri güvenlik içinde olup olmadığını anlayabilmek için sopasıyla çevreyi yoklamak isterken bir çürük dişin boşluğuna sertçe dokundu ve çene sinirine zarar verdi. Gargantua çok büyük bir acı hissetti adeta. Acısını dindirebilmek için kürdanını getirtti ve ceviz ağacını içeriye doğru sokup hacı beyleri çıkarttı. Kimini bacaklarından, kimini omuzlarından, kimi heybesinden, kimini kesesinden, kimini atkısından tutup çıkarıyordu ve sopasıyla canını yakan hacıyı ise uçkurundan astı; ama bu, büyük şans oldu adam için çünkü Ancenis'den geçtiği günden beri canını acıtan bir çıbanı deşmişti.

Ve deliklerinden çıkarılan hacılar büyük bir hızla bağlar arasından kaçtılar, Gargantua'nın da ağrıları dindi.

Tam o sırada Eudemon yemeğe çağırdı onu, her şey hazırdı: "Şu ağrının üstüne bir işiyeyim o zaman" dedi Gargantua. Ve öyle bir işedi ki sidik seli hacıların yolunu kesti, hacılar bir çavlandan geçmek zorunda kaldılar. Oradan, koru cıvarından geçerken Fournillier dışında hepsi bir kurt kapanının ağları içine düştüler. Ağları, ipleri kolaylıkla kesiveren Fournillier'nin becerisi sayesinde kurtuldular. Oradan çıktıktan sonra gece geri kalan zamanı Coudray yakınlarındaki bir kulübede geçirdiler, kendilerine, bu maceranın Davud ta-

rafından bir mezmurda bildirilmiş olduğunu kanıtlayan Lasdaller adlı arkadaşları sayesinde rahatladılar: *"İnsanlar üstümüze yürüdüklerinde bizi canlı canlı yiyeceklerdi belki,* tuzlu salatada yendiğimiz zaman; *öfkelerin ateşi içinde, sular bizi yutabilecek olduğunda,* koca bir yudum içtiğinde; *ruhumuz bir çavlandan geçti,* büyük su yolundan geçtiğimiz zaman; *belki ruhumuz* yolumuzu kesen çişinin *dayanılmaz sularını aştığında. Bizi onların dişlerinin yemi haline getirmeyen Tanrımıza şükürler olsun.* Tuzağa düştüğümüzde *ruhumuz avcıların ağından bir serçe gibi kurtuldu. Ağı* Fournillier *parçaladı ve kurtulduk. Kurtuluşumuz,* vb."

BÖLÜM XXXVII

Gargantua'nın keşişi ağırlaması ve yemekte söylediği güzel sözler

Gargantua sofraya oturup iştah açıcı şeyleri atıştırmaya başlayınca, Grandgousier kendisi ve Picrochole arasında başlayan çatışmanın kökenini ve nedenini anlattı; frer Jean des Entommeurs'ün manastır çevresindeki başarılı savunmasını anlatırken onu Camillus'un, Scipio'nun, Pompeius'un, Sezar'ın ve Themistokles'in üstüne çıkararak övgüler yağdırdı. Gargantua da yapılacak şeyleri görüşmek üzere kendisini çağırttı. Kâhya onu almaya gitti, elinde haçlı sopasıyla Grandgousier'nin katırına bindirip neşe içinde getirdi.

Frer Jean gelince sevildi, okşandı, kucaklandı, tebrik edildi:

"Hey, dostum frer Jean!

– Frer Jean, kuzenim, canım!

– Bana da sarıl!

– Kucaklaşalım!

-Gel buraya, aptal herif, güzelce bir sarılayım sana..."

Ve frer Jean katıla katıla gülmeye başladı! Kimse onun kadar sevimli ve çekici olamazdı.

"Bir tabure getirin şuraya, yanıma koyun" dedi Gargantua.

"Tamam" dedi Keşiş, "Madem öyle istiyorsunuz. Su ver bana yavrum! Doldur çocuğum, doldur; karaciğerim serinler. Gargara yapayım."

– Çıkaralım cüppeyi, dedi Gymnaste.

– "Yapmayın" dedi keşiş, "*Tarikat kuralları*"na terstir bu.

– "Allah kahretsin" dedi Gymnaste, "Bırak o bok bölümü. Omuzlarınızı çökertir bu cüppe; çıkarın."

– "Dostum" dedi Keşiş, "Rahat bırak beni. Tanrı biliyor ya, daha rahat içiyorum onunla; bütün bedenime neşe veriyor bu cüppe. Çıkarırsam içoğlanları jartiyer yapar onlardan, Coulaines'de başıma gelmişti bir kez. Özellikle cüppem olmayınca iştahım olmuyor benim. Ama bu kıyafetle sofraya oturursam içerim, Allah için içerim! Hem senin hem atının sağlığına içerim ve bol bol içerim. Tanrı dostlarımızı korusun! Ben yemiştim; ama gene yiyebilirim çünkü midem zırhlıdır benim, Aziz Benoît manastırı küpü gibi derindir ve bir avukat heybesi gibi her zaman ağzı açıktır. Yeşil sazan dışında bütün balıklar yenmeli, kekliğin de kanadı... Yavru tavşan budu damla hastalığına iyi gelir. Bu arada, sorayım, bir genç kız kalçaları niçin her zaman serin olur? "

– "Bu sorun" dedi Gargantua, "Ne Aristoteles ne de Aphrodisiaslı İskender'de var, hatta ne de Plutarkhos'da."

– Bir yerin doğal serinliği konusunda üç neden gösterilebilir" dedi Keşiş: Birincisi oradan boylu boyunca su akması; ikincisi gölgeli, karanlık, hiç güneş görmeyen bir yer olması; üçüncüsü o yerin çukurundan gömlek hatta uçkur yellerinin hiç eksik olmaması. Haydi bakalım! İçelim yavrum!... Lık, lık, lık... Tanrım sen ne iyisin, bize bu güzel içkiyi veren Tanrım! Yemin ederim sana Tanrım, İsa zamanında yaşamış olsaydım Onun Zeytinlikte Yahudiler tarafından yakalanmasına engel olurdum. Şeytan canımı alsın ki o Havari beylerin bacaklarını keserdim... İsa'yla birlikte akşam karınlarını bir güzel doyurduktan sonra tehlike altındaki efendilerini bırakıp kaçtı bu hainler... Bıçak çekmek gerektiğinde kaçan bir insan zehirden beterdir benim gözümde. Ah! Ne olurdu seksen ya da yüz yıl Fransa kralı olsaydım! Allah şahidim olsun, Pavia'da kaçanları hadım ederdim! Ateş mahvetsin onları! O güzelim

krallarını böyle tehlikeye atacaklarına niçin oracıkta ölmediler? Yiğitçe dövüşerek ölmek alçakça kaçmaktan daha onurlu değil midir her zaman? Bu yıl kaz palazı yiyemeyeceğiz... Hey dostum, ver bakalım şu domuzdan biraz... Hay Allah! Şarap bitti mi? Susuzluktan ölüyorum. Bu şarap çok kötü değil. Paris'te hangi şarabı içiyordunuz siz? Yalan söylüyorsam şeytan canımı alsın, bir dönem benim evim altı ay boyunca herkese açıktı... Saint-Denis'li Frer Claude'u tanır mısınız? Ne dost insandır. Ama bilmem hangi şeytana uydu? Ne zamandır okumaktan başka bir şey yapmıyor. Ben hiç okumam. Bizim manastırda hiç okumayız, kabakulak olmaktan korkarız. Bizim eski başrahip, bir papazın bilgin olması kadar korkunç bir şey yoktur, derdi. Aman Tanrım, aman dostum, *en büyük din adamları, en bilgili olanlar değildir...* Bu yılki kadar bol tavşan hiçbir zaman görülmedi. Bir türlü ne bir aladoğan ne de bir şahin görebildim çevrede. Monsieur de la Bellonière bana bir doğan yollayacaktı ama gönderdiği mektuptan öğrendim ki tıknefes olmuş zavallı hayvan. Bundan sonra keklikler kulaklarımızı yiyecek artık. Ben tuzak avlarından hoşlanmam, sıkılırım çünkü. Koşmazsam, didinip durmazsam rahat edemem. Çitlerin, çalıların üstünden atlarken cüppemin tüyleri dökülüyor, bunu kabul ediyorum. Güzel bir tazı buldum. Tek bir tavşan kaçırmıyor. Bir uşak Mösyö de Maulevrier'ye götürüyordu onu; aldım elinden. Fena mı yaptım?

– "Hayır, Frer Jean" dedi Gymnaste, "Hayır, niçin fena yapmış olacaksınız!"

– "Öyleyse içelim o şeytanların şerefine, var olsunlar, sağ olsunlar! O topal ne yapardı onunla? Ona bir çift öküz verseler, daha memnun olur!"

– "Nasıl" dedi Ponocrates, "Kötü sözler çıkıyor ağzınızdan!"

– Sadece dilimi süslemek, renklendirmek istiyorum, o kadar. Cicero retoriğinin çiçekleridir bunlar, diye karşılık verdi Keşiş.

BÖLÜM XXXVIII

Papazlar niçin dışlanır ve niçin bazılarının burnu bazılarınınkinden büyüktür

"Dinime, imanıma! dedi Eudemon, bu keşişin dürüstlüğü olacak şey değil; hepimizi şaşırttı. Keşişleri eş dost toplantılarına, eğlentilerine niye sokmuyorlar? Arıların yaban arılarını peteklerinden kovmaları gibi! Huzur bozucu mu kabul ediliyor onlar da?

Vergilius ne der:

"O tembeller sürüsünü
def edip gönderirler kovanlarından."

Gargantua şöyle karşılık verdi buna:

"Cecias denen rüzgâr bulutları nasıl çekerse papaz cübbesi ve kukuletasının da herkesin nefretini, lanetini çektiği bir gerçektir. Bunun tartışılmaz nedeni de dünyanın bokunu yemeleri yani çok fazla günah işlemeleridir ve bok yiyenler inlerine, manastırlarına, keşişhanelerine atılırlar, bu yerler tüm uygar ilişkilerden dışlanır, evin tuvaletleri gibi. Bir maymun aile içinde niçin alaya alınır, taciz edilirse, keşişler de öyle genç, yaşlı, herkes tarafından dışlanırlar, maymun köpek gibi, bir eve bekçilik edemez; öküz gibi bir arabayı çekemez, koyun gibi süt ve yün veremez; at gibi yük taşıyamaz. Yaptığı tek iş etrafı pislemek, her şeyi kırıp dökmektir, bu nedenle sürekli alaya alınır ve hırpalanır. Aynı şekilde bir keşiş de (aylak keşişlerden söz ediyorum) bir köylü gibi toprağı sürmez, asker gibi vatanını

savunmaz, hekim gibi hastaları iyileştirmez, İncili çok iyi bilen eğitici bir rahip ya da pedagog gibi halka yol göstermez, bir tüccar gibi ülkeye gerekli ihtiyaç maddelerini getirmez. Dolayısıyla herkes tarafından alaya alınır ve nefret edilir.

– Evet ama, dedi Grandgousier, bizim için Tanrıya dua ediyor bu insanlar.

– Hiç ilgisi yok, diye karşılık verdi Gargantua. Bütün yaptıkları, çın çın öttürdükleri çanlarıyla çevreyi rahatsız etmek.

– Tabii, dedi keşiş, sabah, öğle akşam çanları iyi çalınırsa yarı dua sayılır.

– Hiç anlamadıkları ilahileri, mezmurları sürekli mırıldanıp dururlar. Anlamını hiç bilmedikleri pater noster dualarını, uzun Ave Maria'larla birlikte geveleyip dururlar. Ben buna dua değil, Tanrıyla alay etmek derim. Ama böreklerini, yağlı çorbalarını yitirmek korkusuyla değil, bizim için dua ediyorlarsa Tanrı yardımcıları olsun. Bütün gerçek Hıristiyanlar her koşulda, her yerde, her zaman Tanrıya dua ederler ve Ruhülkudüs'de onlar için Tanrıya yakarır, aracılık eder ve Tanrı da lütfunu esirgemez onlardan. Ama bizim frer Jean'ımız için aynı şeyi söylemek mümkün değil. Bu nedenle herkes dost olmak istiyor onunla. Yobaz da değil, kendini koyvermiş biri de değil, namuslu, neşeli, kararlı, dost. Çalışkan; yararlı; mağdurları koruyor; kederlilere güç veriyor; mutsuz insanlara yardım ediyor; manastırı koruyor.

– Çok daha fazlasını yapıyorum, dedi Keşiş; sabah dualarını ve yıllık ayinleri çok çabuk bitirir, arbalet iplerini hazırlarım, okları ve taşları yontar, sivriltirim, tavşan yakalamak için ağlar ve tuzaklar hazırlarım. Hiç aylaklık etmem. Ama içki nerede yahu? İçelim! Meyve gelsin, Estrocz ormanı kestaneleri bunlar. Yanında taze şarap da olursa çok güzel osurursunuz. Keyfiniz gelmedi daha. Tanrıya şükürler olsun, ben içiyorum, öncü kuvvetlerdeki bir at gibi."

"Frer Jean, burnunuzdaki şu damlayı silsenize, dedi Gymnaste.

– Vay anasını, dedi Keşiş, su burnuma kadar geldiğine göre boğulma tehlikesi içindeyim demektir! Hayır, hayır olamaz çünkü benim burnum bir ağla korunmuştur. Ah, dostum, böylesi deriden kışlık botlarınız olursa hiç korkmadan istiridye avlarsınız çünkü kesinlikle su almaz böyle botlar.

– Frer Jean'ın burnu niçin bu kadar düzgün? diye sordu Gargantua.

– Çünkü Tanrı böyle istemiş, diye karşılık verdi Grandgousier; Tanrı her şeyi istediği gibi, ilahi tercihine göre, çömlekçinin çömleklerini biçimlendirmesi gibi biçimlendirir.

– Çünkü, dedi Ponocrates, burunlar panayırına ilk gelenlerden o. En güzel, en büyüklerinden birini almış.

– Yok canım! dedi Keşiş. Gerçek manastır felsefesine göre sütninemin memeleri biraz yumuşakmış da onun için; meme emerken, burnum yağa girermiş gibi girermiş içine ve orada hamur teknesindeki hamur gibi kabarmış burnum, sütninelerin memeleri sertse çocukların burnu da kemerli olur. Ama neşelenelim, neşelenelim! *Göğün yedinci katının yolu burnun şeklinden anlaşılır...* Ben hiç reçel yemem. Oğlum içki getir! Kızartmalar da gelsin!"

BÖLÜM XXXIX

Keşişin Gargantua'yı uyutması ve dua kitapları

Akşam yemeği yendikten sonra yapılması gereken işler görüşüldü; gece yarısına doğru düşmanın ne dolaplar çevirdiğini öğrenmek amacıyla keşfe çıkmaya, o zamana kadar da güç toplamak amacıyla biraz dinlenmeye karar verildi. Ama Gargantua'yı uyku tutmuyordu, ne tarafa dönse uyuyamıyordu, Durumu farkeden keşiş şöyle dedi:

"Ben en rahat uykuyu vaaz sırasında ya da Tanrıya dua ederken uyurum. Gelin birlikte yedi mezamiri okuyalım, önce oradan başlayalım, bakalım hemen uyuyacak mısınız"

Bu fikir Gargantua'nın çok hoşuna gitti ve birinci mezamire başlayıp *Ne mutlu onlara ki* bölümüne gelir gelmez ikisi de uykuya daldılar. Ama Keşiş manastır alışkanlıkları dolayısıyla gece yarısından önce uyanıverdi. Uyandıktan sonra da çok yükses sesle şarkı söyleyerek herkesi uyandırdı:

"Hey Regnault, uyan, kalk, Regnault, uyan."

Ve herkes uyanınca da şöyle konuştu:

"Beyler, sabah duası öksürmekle, akşam yemeği içmekle başlar, derler. Biz tersini yapalım: sabah duasına içmekle başlayalım, akşam yemeğine başlarken de bol bol öksürelim."

Bunun üzerine Gargantua şöyle dedi:

"Uykudan hemen sonra içmek hekimlerce uygun görülmüyor. Önce midedeki kalıntıları ve fazlalıkları boşaltmak gerekir.

– Evet tam anlamıyla tıbbi bir görüş! dedi Keşiş. Dünyada yaşlı hekimden çok yaşlı ayyaş yoksa yüz şeytan çarpsın beni! Siz istediğinizi yapın, ben kendi müshilimi alırım.

– Hangi müshilden söz ediyorsunuz?

– Dua kitabım, dedi Keşiş; çünkü nasıl doğancılar kuşlarına yem vermeden önce onların zihinlerini açmak ve iştahlarını açmak için bir tavuk ayağıyla meşgul ederlerse ben de sabahları bu küçük dua kitabını elime alarak boğazımı temizliyorum ve içmeye hazır hale getiriyorum.

– Bu güzel duaları hangi usulle okuyorsunuz? diye sordu Gargantua.

– Fécamp usulü, dedi Keşiş, üç mezamir ve üç ders ya da hiç okumam. Kendimi dualarla kısıtlamam hiçbir zaman; dualar insan içindir, insan dualar için değil. Bu nedenle dualarımı üzengi gibi kullanırım; istediğim gibi uzatıp kısaltırım: *kısa dua gökyüzüne ulaşır, uzun süreli olan içki kadehleri boşaltır.* Nerede yazılıdır bu?

– Bilemiyorum ki, dostum; ama sen çok değerli bir dostsun! dedi Ponocrates.

– Bu konuda sizlere benziyorum, dedi Keşiş. Ama *gelin içelim."*

Bol miktarda kızartma, lezzetli yağlı çorbalar geldi ve Keşiş doyasıya içti. Kimileri eşlik ettiler, kimileri de çekip gittiler. Sonra herkes zırhını, silahını kuşanmaya başladı. Keşişi zorla kuşandırdılar çünkü o sadece midesini korumak için cüppe ve elinde haçlı sopası olsun istiyordu. Bununla birlikte onların istediği gibi tepeden tırnağa zırha büründü ve belinde koca bir kılıçla güzel bir ata bindi; onunla birlikte Gargantua, Ponocrates, Gymnaste, Eudemon ve Grandgousier mülkünün yirmi beş yiğidi, silahları, mızraklarıyla aziz Georges gibi atlarına binmişlerdi, her birinin terkisinde de bir arkebüzcü vardı.

BÖLÜM XL

Keşişin yoldaşlarını teşvik etmesi ve ağaçta asılı kalması

Böylece bizim soylu kahramanlar maceralarına doğru yola çıktılar, o büyük ve dehşetli savaş günü gelip çattığında hangi tarafa saldırıp, hangi taraftan korunmaları gerekeceğini bilmekte kararlıydılar. Keşiş onları cesaretlendirirken şöyle dedi:

"Çocuklar korkmayın ve kuşkulanmayın. Sizi güvenlik içinde selamete çıkaracağım. Tanrı ve Aziz Benoît bizimle birlikte olsun! Ah cesaretim kadar gücüm de olsaydı! Ördek gibi yolardım onları! Ben sadece toplardan korkarım. Ama başrahip yardımcısı bana bir dua öğretti, her türlü barutun etkisinden koruyabiliyormuş insanı; ama bir yararı olmayacak bana çünkü inanmıyorum böyle şeylere. Ancak benim haçlı sopam harikalar yaratacaktır. Bu arada şunu söyliyeyim ki aranızdan biri korkaklık edecek olursa cüppemi giydirir ve kendi yerime keşiş yaparım onu: ödleklikten kurtarır benim cüppem. Monsieur de Meurles'ün tazısından söz edildiğini duydunuz mu? Avda hiçbir yararı olmuyormuş bu tazının! Meurles bir cüppe dolamış boynuna. Ve hayvan ortada ne tavşan bırakmış ne tilki, üstüne üstlük daha önce yıpranmış ve ölü gibi olan bu tazı memleketin bütün dişi köpeklerini gebe bırakmış."

Keşiş böyle öfke içinde konuşup, Söğütlük denen yere doğru ilerlerken bir ceviz ağacının altından geçiyordu; miğ-

ferinin siperliği kırık, iri bir ceviz dalına takıldı. Buna rağmen atını mahmuzladı; huylu bir hayvan olduğundan ok gibi fırladı: keşiş miğferini kurtarabilmek için dizgini bıraktı, bir eliyle bir ceviz dalına asılı kaldı ve at altından kayıp gitti. Böylece ceviz ağacında asılı kalan keşiş "İmdat, cinayet işliyorlar, ihanete uğradık!" diye bağırmaya başladı.

Onu ilk fark eden Eudemon oldu ve Gargantua'yı çağırarak: "Efendim, gelin de asılmış Absalon'u görün!" Gargantua gitti, Keşişin durumunu ve asılış biçimini gördükten sonra Eudemon'a şöyle dedi:

"Onu Absalon'a benzetmeniz pek doğru değil çünkü Absalon saçlarından asılmıştı; Keşiş dazlak olduğundan kulaklarından asmış kendisini.

– Allah kahretsin, yardım etsenize! dedi Keşiş. Şakanın sırası mı şimdi? Fetva veren vaizlere benziyorsunuz...onlar şöyle dermiş: ölüm tehlikesi karşısında olan birine rastladığınızda ona günah çıkarttırıp Tanrının yardımını sağlayacak yerde yardım etmeye kalkışırsanız kesinlikle aforozu hak edersiniz. Demek ki ırmağa düşen ve boğulmak üzere olan insanlara el uzatıp, yardım edecek yerde uzun ve güzel bir nutuk atacağım (*dünyanın ve yaşadığımız çağın boşluğu ve anlamsızlığı üzerine*) ve onlar ölüp kaskatı kesilince sudan çıkaracağım onları.

– Kımıldama yavrum, dedi Gymnaste, yardımına geliyorum çünkü sen çok efendi küçük bir keşişsin:

Manastırındaki bir keşiş
İki yumurta etmez,
Ama dışındayken manastırın
Otuz yumurta eder.

"Ben beş yüzden fazla asılmış insan gördüm ama hiçbiri böyle güzel durmuyordu asılanların, ben de böyle güzel asılabileceğimi bilsem hayat boyu asılı kalmaya razıyım.

– Bu kadar vaaz yetmiyor mu? dedi Keşiş. Allah rızası için yardım edin bana çünkü başka türlü yardım etmek iste-

miyorsunuz. Sırtımdaki cüppe adına konuşuyorum: pişman olursunuz, *zamanında ve yerinde.*

Ve Gymnaste atından indi, ceviz ağacına çıktı, Keşişi bir eliyle koltuk altından kaldırıp, öbür eliyle miğferinin siperliğini kurtardı ve sonra onu aşağı bırakıp, arkasından da kendi atladı.

Keşiş yere ayak basar basmaz üstündeki bütün zırhları çıkardı ve hepsini teker teker yere bıraktı ve tekrar haçlı âsasını eline aldı, tekrar Eudemon'un kaçarken yakaladığı atına bindi.

Ve hep birlikte güle oynaya Söğütlük yoluna düştüler.

BÖLÜM XLI

Picrochole'ün öncülerinin Gargantua'ya rastlaması. Keşişin Komutan Tyravant'ı öldürmesi ve sonra da düşmanlar tarafından esir alınması

Tripet'nin karnı deşilince yoldan kaçanların anlattıklarını dinleyen Picrochole şeytanların askerlerine saldırmasına pek öfkelendi; düzenlediği ve bütün gece süren toplantıda Hastiveau ve Toucquedillon cehennemin bütün şeytanları da gelseler Picrochole'ün hepsinin hakkından gelebileceğini düşündüler; buna kesinlikle inanmayan Picrochole bu güveni kabullenir gibi gözüktü.

Sonuçta kont Tyravant'ın komutasında bin altı yüz hafif süvariyi öncü olarak gönderdi; hepsi üstlerine kutsal su serptirmiş ve boyunlarına simge olarak bir atkı sarmışlardı... her ihtimale karşı yolda şeytanlara rastlayacak olurlarsa kutsal su ve atkılar hepsini dağıtır ve püskürtürdü. La Vauguyon ve La Léproserie'ye kadar çok hızlı gittiler ama konuşacak kimse bulamayınca daha yukarılara çıktılar ve bir çoban kulübesinde beş hacıyı buldular; sımsıkı bağladılar ve yalvarıp yakarmalarına, dua etmelerine rağmen casuslar gibi alıp götürdüler. Seuillé'ye doğru inerlerken Gargantua seslerini duydu ve adamlarına şöyle dedi:

"Arkadaşlar, işte artık temas halindeyiz düşmanla; bizden en az on misli kalabalıklar: saldıracak mıyız onlara?

– Başka ne yapacaktık ki? dedi Keşiş. İnsanların sayısı mı önemlidir cesaret ve yiğitlikleri mi?" Sonra bağırdı: "Hücum şeytanlar, hücum!"

Bunu duyan düşmanlar onların gerçekten şeytan olduklarını düşündüler ve var güçleriyle kaçmaya başladılar. Sadece Tyravant kaçmadı, ve kargısıyla Keşişi göğsünün tam ortasından vurdu; ama kargının demiri o korkunç cüppeyle temas eder etmez büküldü, örse çarpmış bir mum gibi yamyassı oldu. Ve tam o sırada Keşiş haçlı âsasını boynuyla omzu arasına öyle bir indirdi ki adamcağız şaşırdı, bilincini yitirdi ve atının ayakları dibine düştü. Boynundaki atkıyı gören Keşiş Gargantua'ya şöyle dedi:

"Bunlar sadece çömez; mesleğe yeni başlamışlar. Aziz Jean'a şükürler olsun ki ben tam anlamıyla bir rahibim: sinekler gibi yok ederim onları sizin için!"

Sonra dört nala kaçakların peşine düştü ve en arkada kalanları rastgele yakalayıp, rastgele vurarak, yeşil çavdar taneleri gibi bir bir indiriyordu yere.

Gymnaste Gargantua'ya düşmanı izlemenin gerekli olup olmadığını sordu o sırada. Gargantua şu karşılığı verdi:

"Gerek yok çünkü doğru strateji gereği hasmı asla umutsuzluğa düşürmemek gerekir çünkü böyle bir aşırılık yenilgiyi ve bozgunu kabullenmiş düşmanın gücünü artırır; ve bunalan, bitkin düşen, hiçbir kurtuluş umudu kalmayan insanlar için bundan daha iyi bir şans olamaz. Nice zafer yenenin elinden kaçıp yenilenin eline geçmiştir; çünkü yenen hak ettiğiyle yetinmeyip her şeyi yok etmeye, düşmanlarını haber götürecek tek kişi bırakmadan öldürmeye kalkışmıştır! Düşmana her zaman bir çıkış kapısı bırakın ve hatta geçip gitmeleri için altın bir köprü kurun onlara.

– Kesinlikle, dedi Gymnaste, ama Keşiş peşlerinde.

– Ne, keşiş mi? dedi Gargantua. O zaman çok ağır bir bedel ödeyeceklerdir! Ama ne olur ne olmaz, biraz daha bekleyelim ve çekilmeyelim; burada sessizce bekleyelim çünkü

düşmanlarımızın taktiğini anladığımı sanıyorum; duruma göre hareket ediyorlar ve düşünmüyorlar."

Onlar ceviz ağaçları altında beklerken Keşiş önüne kim çıkarsa, hiç kimseye acımadan vurup indiriyordu. Son rastladığı atlı da terkisinde zavallı hacılardan birini taşıyordu. Onu alaşağı edeceği sırada bağırdı hacı:

"Aman Rahip Efendi, dostum, kurtarın beni, rica ediyorum!"

Düşmanlar bu lafları duyunca arkalarına dönüp baktılar ve ortalığı karıştıranın Keşiş olduğunu görünce başladılar vurmaya, vurdukça vurdular, eşek sudan gelinceye kadar dövdüler; ama hiçbir şey hissetmiyordu sanki, özellikle de cüppesine vurduklarında... derisi çok sertti çünkü. Sonra onu iki okçuya bıraktılar ve geri döndüler, kendilerine saldıracak kimse yoktu; Gargantua'nın adamlarıyla birlikte kaçtığını düşündüler. Onu yakalamak için olanca hızlarıyla Noirettes'e doğru sürdüler hayvanlarını ve Keşiş iki okçusuyla birlikte orada kaldı.

Gargantua sesleri ve at kişnemelerini duyunca yanındakilere şöyle dedi:

"Arkadaşlar, düşmanların atlarının nal seslerini duyuyorum ve üstüme doğru geldiklerini hissediyorum. Safları sıklaştıralım ve yola sahip olalım. Böylece karşılarız onları, mahvederiz ve şanı şöhreti de bizim olur bunun."

BÖLÜM XLII

Keşişin nöbetçilerden kurtulması ve Picrochole'ün öncülerinin bozguna uğraması

Keşiş, atlıların böyle karmakarışık bir halde uzaklaştıklarını görünce Gargantua ve adamlarına saldıracaklarını düşündü ve onların yardımına koşamadığı için çok üzülüyordu. Sonra iki okçunun durumu dikkatini çekti; bu adamlar ötekilerle birlikte ganimetten pay alamayacaklarına üzülerek atların indikleri vadiyi seyrediyorlardı. Ve şunları da geçiriyordu içinden:

"Bu adamlar askeri konularda hiç iyi yetişmemişler çünkü benden ne söz istediler ne de kılıcımı aldılar."

Ve anında kılıcını çekti, sağ tarafındaki okçuya indiriverdi, boynundaki akar ve toplar damarların tümünü, gırtlağını, bezlerini kesti; kılıcını geri çekerken ikinci ve üçüncü kaburgalar arasından omuriliğini kesti: okçu yere serildi ve kaskatı kesildi. Keşiş atını sol tarafa doğru sürerek öbürünün üstüne doğru gitti; arkadaşının öldüğünü ve Keşişin elverişli konumda olduğunu gören öbür okçu avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

"Aman Papaz efendi, teslim oluyorum! Papaz efendi, dostum benim, Papaz efendi!"

Keşiş de bağırıyordu:

"Dostum göt efendi, dostum göt; götünün üstüne oturursun!

– Aman, diyordu okçu, Papaz efendi, canım, Papaz efendi! Tanrı sizi başrahip yapsın!

– Cüppem üstüne yemin ederim ki, diyordu Keşiş, ben sizi kardinal yapacağım. Din adamlarını soyarsınız öyle mi? Benim elimden giyeceksiniz şimdi kırmızı şapkayı."

Ve okçu feryat ediyordu:

"Rahip efendi, Rahip efendi, müstakbel başrahip, Sayın Kardinal, siz her şeysiniz! Aman! Aman! Rahip efendi, senyör Rahip, kendimi size teslim ediyorum!

– Ve ben de seni, şeytanlara teslim ediyorum!" dedi Keşiş. Ve bir vuruşta kafasını kesti: kafatasını şakak kemiklerinin üstünden ikiye böldü ve iki beyin zarını, alın kemiğinin büyük bölümüyle birlikte iki kemik arasındaki tırtıllı eklemi aldı, iki beyin zarını ve iki arka beyin karıncığını derinlemesine açtı; böylece okçunun kafatası omuzlarına doğru sarktı, arkadan kafatası zarına dayandı... üstü siyah, içi kırmızı bir alim şapkasına döndü... Ve yere düştü, kaskatı kesildi.

Keşiş, bundan sonra atını mahmuzladı ve düşmanların gittiği yola doğru sürdü; düşmanlar yolda Gargantua ve adamlarına rastlamışlardı ve koca ağacıyla Gargantua'nın, Gymnaste'ın, Ponocrates'in, Eudemon'un ve ötekilerin elinden ölümü buldukları için sayıları o kadar azalmıştı ki gözlerinin önünde Ölümün kendisi varmış gibi dehşete kapılmış, akıllarını kaçırmış gibi hızla kaçmaya çalışıyorlardı.

Ve-kıçında bir Juno sığırsineği olan ya da bir sinek tarafından ısırılan bir eşek nasıl sağa sola koşarsa, sırtındaki yükü atarsa, iplerini koparırsa, soluklanmadan, dinlenmeden, ortalıkta kimse olmadığından kendisini kimin sürdüğünü bilmeden koşturup durursa-bu insanlar da öyle koşup duruyorlardı, hiçbir yön duygusu kalmamıştı bunlarda ve niçin kaçtıklarını da bilmiyorlardı... panik duygusuyla sürüklenip gidiyorlardı.

Keşiş bunların kaçmaktan başka bir dertleri olmadığını görünce atından indi ve yol kenarındaki büyük bir kayanın

üstüne çıktı; ve kocaman kılıcıyla kaçanlara vurdukça vurdu, hiç kimseye acımadı, hiç kimseyi esirgemedi. Kılıcı ikiye bölününceye kadar öldürdü ve devirdi. Sonunda yeterince katliam yaptığını ve insan öldürdüğünü kabul etti, geri kalanlar haber götürmek için sağ kalabilirlerdi.

Derken yerde yatan ölülerden birinin baltasını aldı ve tekrar kayaya çıktı, düşmanların cesetler üstünde takla atarak kaçmalarını seyretmekle yetindi, sadece kaçanlara mızraklarını, kılıçlarını, tüfeklerini bıraktırıyordu; ve elleri kolları bağlı hacıları götürenleri yaya bırakıp atlarını hacılara verdi ve korunun kıyısında bekletti onları... esir aldığı Toucquedillon'la birlikte...

BÖLÜM XLIII

Keşişin hacıları götürmesi ve Grandgousier'nin onlara güzel sözler söylemesi

Bu serüven bitince Gargantua adamlarıyla birlikte çekildi, sadece Keşiş dışında; ve gün doğarken Grandgousier'nin yanına gittiler; Grandgousier yatağında kurtuluş ve zafer duaları ediyordu; herkesi sağ salim görünce sevgiyle kucakladı ve Keşişi sordu. Gargantua onun düşmanların elinde olabileceğini söyledi. "Kötü bir sürpriz bekliyor onları o halde" dedi Grandgousier ki doğruydu bu. *"Birine keşişi vermek"* özdeyişi bu nedenle kullanılır hâlâ.

Bunun üzerine yorgunluklarını atmaları için kendilerine yemek hazırlanmasını istedi. Her şey hazır olunca Gargantua'yı çağırdılar; ama Keşiyi göremeyince o kadar üzülmüştü ki ne yemek ne içmek istiyordu.

Keşiş birden çıkageldi ve avlu kapısından geçer geçmez bağırdı: "Soğuk şarap, soğuk şarap, Gymnaste, dostum!"

Gymnaste çıktı ve Frer Jean'ı gördü; yanında beş hacı ve esir aldığı Toucquedillon vardı. Gargantua onu karşılamaya çıktı ve en iyi biçimde karşılamaya çalıştılar. Grandgousier'nin yanına götürdüler. Olup bitenleri öğrenmek istedi. Keşiş her şeyi anlattı, nasıl yakalandığını, okçulardan nasıl kurtulduğunu, yolda yaptığı katliamı, hacıları nasıl kurtardığını ve komutan Toucquedillon'u nasıl getirdiğini bir bir anlattı. Sonra hep birlikte güle oynaya yiyip içtiler.

Bu arada Grandgousier hacılara nereli olduklarını, nereden gelip nereye gittiklerini sordu.

Herkes adına Lasdaller konuştu:

"Efendimiz, ben Berry, Saint-Genou'luyum; bu Palluau'lu; bu Onzay'li; bu Aroy'lı; o da Villebernin'li. Nantes yakınlarındaki Saint-Sébastien'den geliyoruz ve evlerimize dönüyoruz.

– Peki, dedi Grandgousier ama Saint-Sébastien'de ne işiniz vardı?"

– Vebaya karşı adak adamaya gitmiştik.

– Vah zavallılar, dedi Grandgousier, siz vebanın Saint-Sébastien'den mi geldiğini sanıyorsunuz?

– Tabii, dedi Lasdaller, vaizlerimiz öyle diyorlar.

– Demek, yalancı peygamberler böyle saçma sapan şeyler anlatıyorlar size! dedi Grandgousier. Bu adamlar dindarlara ve Tanrının seçilmişlerine hakaretler ediyorlar ve onları insanlara kötülükten başka bir şey yapmayan şeytanlara benzetiyorlar... Apollon'un Yunan ordusunda veba salgını çıkardığını söyleyen Homeros gibi ve uğursuz Jupiterler ve kötü Tanrılardan söz eden şairler gibi... Yalancı sofunun biri Cinais'de verdiği bir vaazda aziz Antonius'un insanların ayaklarını yaktığını, aziz Eutropios'un su toplama, aziz Gildas'ın akıl hastalıklarına, aziz Genoux'nun damla hastalığına, uğrattığını söylüyordu. Ama beni sapkınlıkla suçlamasına rağmen ona öyle bir ceza verdim ki o zamandan beri hiçbir softa topraklarıma girmeye cesaret edemedi. Ve şaşırıyorum, sizin kralınız nasıl oluyor da krallığında bu tür rezilce şeylerin söylenmesine göz yumabiliyor, bu insanların ülkeye büyücülük ve başka birtakım yollardan veba sokanlardan daha ağır cezalar görmeleri gerekir. Veba sadece bedeni öldürür ama bu şeytani vaazlar yoksul ve basit insanların ruhlarını zehirler."

O konuşurken Keşiş kararlı adımlarla içeri girdi ve şu soruyu sordu:

"Siz nerelisiniz, yavrularım?

– Saint-Genou'lu, dediler.

– Ya! Sıkı içici başrahip Trahcelion nasıl, iyi mi? Keşişler ne yapıyorlar? Siz böyle dolaşıp dururken onlar karılarınızı düzüyorlardır!

– Öhö, öhö! Benim karımdan yana bir endişem yok çünkü onu gündüz gören gece evine girmek gibi bir sıkıntıya sokmaz kendini kesinlikle.

– Çok yanlış düşünüyorsun! dedi Keşiş. Karın Proserpine kadar çirkin olsa bile birini bulur, çevrede keşişler olduğuna göre... çünkü iyi bir işçi hangi araçla olursa olsun işini yapar. Döndüğünüzde karılarınızı gebe bulmazsanız frengi olayım ben. Çünkü bir manastırın çan kulesi bile dölleyicidir.

– Mısır'daki Nil ırmağı gibi, dedi Gargantua, Strabon'a bakarsanız; ve Plinius, VII. Kitap, III. Bölümde bunun bir ekmek, giyecek ve beden meselesi olduğunu düşünür."

O zaman Grandgousier de şöyle dedi:

"Haydi size güle güle, zavallıcıklar, Yaradan adına, o sizi hiç terk etmesin. Ve bundan böyle boş ve gereksiz seyahatlere çıkmayın kesinlikle. Çoluk çocuğunuza bakın, kendi işinizi yapın, mesleğinizi icra edin, çocuklarınızı eğitin ve o güzel havari aziz Paulus'un öğütlerine uyarak yaşayın. Tanrı sizi koruyacaktır, melekler ve azizler sizinle birlikte olacaktır, ne veba ne de başka bir hastalıktan korkmanız için bir neden olmayacaktır."

Sonra Gargantua onları salona yemeğe götürdü; ama hacılar iç çekmekten başka bir şey yapmıyorlardı ve Gargantua'ya şöyle dediler:

"Ne mutlu bu ülkeye ki böyle bir hükümdarı var! Söyledikleriyle bizi kentimizde dinlediğimiz bütün vaazlardan çok daha etkili biçimde uyardı ve eğitti.

– İşte Platon da *Devlet*'in V. Kitabında bunu söylemiştir: devletlerin mutlu olmaları için kralların filozof olmaları ya da filozofların kral olmaları gerekir."

Sonra heybelerine yiyecek, şişelerine de şarap doldurttu ve her birine rahat bir yolculuk yapmaları için at ve para verdi.

BÖLÜM XLIV

Grandgousier'nin tutsak Toucquedillon'a insanca davranması

Toucquedillon Grandgousier'nin huzuruna çıkarıldı; Grandgousier ona Picrochole'ün neler düşündüğünü, ne yapmak istediğini ve çıkardığı bu beklenmedik olaylarla işi nereye götürmek istediğini sordu. Toucquedillon onun amacının poğaçacılarına yapılan kötülükler nedeniyle, mümkünse bütün ülkeyi fethetmek olduğunu söyledi.

"Bu kadar hırs fazla, dedi Grandgousier: her şey olmak isteyen hiçbir şey olamayabilir. İnsanların din kardeşlerine zarar vererek krallıklar fethedecekleri bir çağda yaşamıyoruz artık. Eski kahramanların, Herakles'lerin, İskender'lerin, Hannibal'lerin, Scipio'ların, Sezar'ların ve ötekilerin taklit edilmesi İncil öğretisine aykırıdır; İncil herkesin kendi yurdunu ve topraklarını, mülkünü korumasını, kurtarmasını, yönetmesini ve kimsenin başka ülkelere saldırmamasını emrediyor; Doğuluların ve Barbarların eskiden kahramanlık dedikleri şeye biz şimdi haydutluk ve kötülük diyoruz. Benim yurduma saldırıp, düşman gibi yağmalayacağına kendi yurdunda kalsa ve insanlarını iyi yönetse daha doğru bir iş yapmış olur; çünkü kendi yurdunu iyi yönetmek onu yüceltir, beni yağmalarsa kendine zarar verir.

"Tanrı aşkına, gidin, hayırlı bir iş yapın; gördüğünüz yanlışları kralınıza anlatın ve ona sadece kendi yararınıza olan

şeyleri tavsiye edin çünkü herkesin zarar göreceği bir felakette herkesin yararı ve mutluluğu yok olur. Fidye meselesine gelince bütünüyle bağışlıyorum onu. Silahlarınızı ve atınızı geri versinler size.

"Komşuların ve eski dostların birbirlerine böyle davranmaları gerekir çünkü aramızdaki bu anlaşmazlık tam anlamıyla bir savaş sayılmaz; sözgelimi Platon Yunanlıların birbirlerine karşı silaha sarılmaları bağlamında savaş değil isyandan söz eder; ve böyle bir felaket başgösterdiğinde son derece ölçülü davranılmasını öğütler. Siz buna savaş derseniz, yüzeysel bir savaştır bu; yüreklerimizin derinliklerine işlemiş olduğu söylenemez; çünkü hiçbirimizin onuruyla oynanmamıştır ve sonuç olarak kendi insanlarımızın yani sizinkilerin ve bizimkilerin işledikleri bir kusurun onarılması söz konusudur; daha işin başında, oluruna bırakılması gerekirdi her şeyin; çünkü söz konusu kişiler önemsenmekten çok küçümsenmesi gereken insanlardı özellikle de daha önce söylemiş olduğum gibi verdikleri zarar da tazmin edilir, iş çözümlenmiş olurdu. Tanrı aramızdaki çatışmayı en doğru biçimde değerlendirecektir ve yalvarıyorum ona ki beni ya da uyruklarımı aşağılamaktansa varımı yoğumu alsın elimden."

Bunları söyledikten sonra Keşişi çağırdı ve herkesin huzurunda sordu kendisine:

Frer Jean, dostum, yanımdaki komutan Toucquedillon'u siz mi esir aldınız?

– Efendimiz, dedi Keşiş, burada o; yetişkin ve aklı başında biri; isterim ki herşeyi benden değil kendisinden öğrenin."

O zaman Toucquedillon şöyle dedi:

"Efendimiz, gerçekten beni esir alan odur ve ben onun esiri durumundayım gerçekten.

– Fidyeye bağladınız mı onu? diye sordu Grandgousier Keşişe.

– Hayır, dedi Rahip. Umurumda değil işin o kısmı.

– Ne kadar istersiniz tutsağınıza karşılık olarak?

– Hiç, hiç, dedi Keşiş; beni böyle şeyler ilgilendirmiyor."

Ve Grandgousier Toucquedillon'un huzurunda Keşişe altmış iki bin lira verilmesini emretti; bu emir yerine getirildi ve Toucquedillon'un onuruna kadehler kalktı; Grandgousier kendisine sordu: "Burada mı kalmak istiyorsun, kralının yanına mı dönmek istiyorsun?"

Toucquedillon kendisinin tavsiyesine uyacağını söyledi.

"O zaman kralınızın yanına dönün ve Tanrı yardımcınız olsun" dedi Grandgousier.

Ve ona altın sırmayla kaplanmış kınıyla birlikte güzel bir Viyana kılıcı, aşağı yukarı iki kilo ağırlığında, zarif taş işlemeleri olan ve altmış bin duka altını değerinde bir kolye hediye etti ve ayrıca da on bin ekü verdi. Sonra Toucquedillon atına bindi. Gargantua onun güvenliğini sağlamak için yanına Gymnaste'ın komutasında otuz tüfekli asker ve yüz yirmi okçu verdi; gerekirse kendisini La Roche-Clermault kapılarına kadar götüreceklerdi.

Komutan gittikten sonra Keşiş aldığı altmış iki bin altını Grandgousier'ye geri verdi ve şöyle dedi:

"Efendimiz, şimdi böyle bağışlar yapmanın zamanı değil. Bu savaşın bitmesini bekleyin çünkü kimse ne olacağını bilmiyor ve güçlü bir para rezervi olmadan güç bir solukta tükenip gider. Para savaşın damarıdır.

– O zaman, dedi Grandgousier, savaşın sonunda ödüllendireceğim sizi, bana hizmet etmiş olan herkesi ödüllendireceğim gibi."

BÖLÜM XLV

Grandgousier'nin lejyonlarını göndermesi ve Toucquedillon'un Hastiveau'yu öldürmesi ve sonra Picrocholе'ün emriyle öldürülmesi

Gene o günlerde Bessé, Eski Pazar, Saint-Jacques kasabası, Raineau, Parillé, Rivière, Roches-Saint-Paul, Vaubreton, Pontille, Bréhemont, Pont-de-Clan, Cravant, Grandmont, Bourdes, Ville-au-Maire, Segré, Ussé, Saint-Louans, Panzoult, Coudreaux, Verron, Coulaines, Chouzé, Varennes, Bourgueil, Île-Bouchard, Croulay, Narsay, Candé, Montsoreau ve öteki komşular Grandgousier'ye elçiler gönderdiler, Picrochole'ün kendisine yaptığı kötülüklerden haberdar olduklarını, eski ittifakları gereğince asker, para ve daha başka savaş araç gereçleri gönderebileceklerini bildirdiler.

Vaadlere göre verecekleri paranın toplamı yüz otuz dört milyon altını buluyordu. On beş bin piyade, otuz iki bin hafif süvari, seksen dokuz bin arkebüzcü, yüz kırk bin gönüllü, on bir bin iki yüz top, ikili top, kırk yedi bin kazmacı gönderiyorlardı; hepsinin altı aylık ücreti ve erzağı da sağlanmıştı. Gargantua bütün bunları ne kabul etti ne de reddetti; kendilerine gönülden teşekkür etti ve bu savaşta uygulayacağı taktikle yiğitlerin huzursuz edilmesine gerek kalmayacağını anlattı. Sadece La Devinière, Chavigny, Gravot ve Quinquenais'de bulundurduğu birliklerin düzenli biçimde getirilmesi için birini yolladı; bunlar toplam olarak bin iki yüz zırh-

lı asker, otuz altı bin piyade, on üç bin arkebüzcü, dört yüz ağır top ve yirmi iki bin iskihkâmcıdan oluşuyordu; küçük birimler halinde örgütlenmiş olan bu birliklerin hazinedarları, erzakçıları, nalbantları, zırhçıları ve sefer sırasında gerekli olacak öteki zanaatçıları vardı; bunların hepsi askerlik sanatında çok iyi yetiştirmişlerdi kendilerini, silahları çok güçlüydü, çok disiplinliydiler ve bayraklarının, sancaklarının, alametlerinin altında güçlü bir birlik oluşturuyorlardı, anlayış ve kavrayışları çok güçlü, itaatli, çevik ve cesurdular, minnet ve şükran duyguları da güçlüydü ve temkinli olmasını da biliyorlardı, kısacası öylesine mükemmeldiler ki savaş birliğinden çok uyumlu sesler çıkaran bir orga ya da bir saat mekanizmasına benziyorlardı.

Toucquedillon döner dönmez Picrochole'ün huzuruna çıktı ve neler yaptığını, neler gördüğünü anlattı. Sonunda Grandgousier'yle anlaşmasını tavsiye etti; ona göre Grandgousier dünyanın en iyi insanıydı ve insanların iyilikten başka bir şey görmedikleri komşulara kötü davranmalarının bir yararı ve bir nedeni olamayacağını anlattı; ayrıca böyle bir çatışmadan zarar görmeden çıkmalarının mümkün olmadığını da ekledi; çünkü Grandgousier'nin Picrochole'ün gücüyle kolayca baş edebilmesi mümkün gözükmüyordu. Hastiveau daha lafın sonu gelmeden ayağa fırladı ve haykırdı:

"Hizmetinde Toucquedillon gibi kolayca satın alınabilecek kimselerin bulunması bir kral için ne büyük talihsizliktir; o kadar değişmiş ki, bizimle savaşmak ve bize ihanet etmek üzere düşmanlarımız onu alıkoymak isteselerdi onlarla gönüllü işbirliği yapabilecekmiş. Ama nasıl cesaret, dost düşman herkes tarafından övülür ve takdir edilirse kötülük de her yerde anlaşılır ve kötü insanlara kuşkuyla bakılır; düşmanlarımız kötü insanları kendi çıkarları ve yararları için kullansalar bile onlar da her zaman nefret ederler kötülerden ve hainlerden."

Bu sözlerle deliye dönen Toucquedillon kılıcını çekti ve Hastiveau'yu sol memesinin biraz üstünden vurdu, adamcağız hemen orada can verdi; ve Toucquedillon kılıcını çıkarırken şöyle dedi: "Sadık hizmetkârlara kim bok atarsa böyle gebersin işte!"

Picrochole birden büyük bir öfkeye kapıldı ve kılıcın ve kının kan lekeleriyle dolu olduğunu görünce şöyle dedi: "Sana bu silahı dostum Hastiveau'yu önümde böyle acımasızca öldürmen için mi verdiler?"

Ve okçularına onu paramparça etmeleri için emir verdi. Okçular emrini öylesine vahşice yerine getirdiler ki oda bütünüyle kana bulandı. Sonra Hastiveau'yu görkemli bir törenle gömdürdü ve Toucquedillon'un cesedini de surlardan aşağı, çukura attırdı.

Bütün ordu kısa sürede haberdar oldu bu olaylardan; Picrochole'e karşı homurdanmalar başladı öyle ki Grippeminaud şu konuşmayı yaptı:

"Efendimiz, bu işin sonunun nereye varacağını bilemiyorum. Adamlarınız pek rahat ve huzurlu değil. Burada yiyecek içecek açısından durumun pek parlak olmadığını söylüyorlar ve iki üç seferden sonra daha da kötüleşmiş durum. Ayrıca düşmanınıza büyük destek geliyor. Kuşatılırsak tam bir bozguna uğramaktan nasıl kurtulabiliriz bilemiyorum.

– Boş ver! dedi Picrochole. Melun'un yılan balıklarına benziyorsunuz: deriniz yüzülmeden feryad etmeye başlıyorsunuz. Gelsinler bir görelim."

BÖLÜM XLVI

Gargantua'nın La Roche-Clermault'da Picrochole'e saldırması ve ordusunu bozguna uğratması

Gargantua başkomutan oldu. Babası kalede kaldı ve onları etkili konuşmalarla yüreklendirdi, yiğitlik gösterecek olanlara büyük ödüller vaat etti. Vède boğazına ulaştılar ve gemilerle ve hemen oracıkta kurdukları hafif köprülerle boğazı aştılar. Sonra sarp ve iyi korunan bir yerde kurulmuş olan kentin durumunu gözden geçirdiler; Gargantua aynı gece danışmanlarını topladı ve ne yapılması gereken şeyler konusunda görüş alışverişinde bulundular. Gymnaste şunları söyledi ona:

"Efendim, Fransızların yaradılışları ve huyları öyledir ki sadece ilk saldırıda yararlık gösterirler: böyle durumlarda şeytandan beter olurlar. Ama bocalama olursa o zaman da kadınlardan beter olurlar. Bence askerleriniz biraz dinlendikten ve karınlarını doyurduktan sonra saldırıya geçmelisiniz."

Doğru buldular bu düşünceyi. Gargantua bütün ordusunu savaş düzenine soktu, ihtiyatları yamaca yerleştirdi. Keşiş yanına altı piyade bölüğü ve iki yüz atlı aldı; süratle bataklığı geçti ve Puy üzerinden büyük Loudun yoluna kadar ilerledi.

Bu arada saldırı da sürüyordu. Picrochole'ün kuvvetleri düşmanı dışarıda karşılama ya da oldukları yerde kalıp kenti savunma konusunda bir karar veremiyorlardı. Ama Pic-

rochole yanına aldığı küçük bir kuvvetle ilginç bir çıkış yaptı; üzerlerine dolu gibi top güllesi yağdı ve Gargantuacıların topçu kuvvetinin serbestçe atış yapabilmesi için geri çekildiler. Kenttekiler ellerinden geldiğince iyi bir savunma yapmaya çalışıyorlardı ama attıkları oklar kimseye isabet etmeden yükseklerden geçip gidiyordu. Bombardımandan kurtulan bazı askerler bizimkilere yiğitçe saldırdılar ama önemli bir sonuç alamadılar; çünkü saf halindeki askerler tarafından ortaya alınıp teker teker yere serildiler. Bu durumu görünce geri çekilmek istediler; ama bu sırada Keşiş yolu kesmişti ve dağınık ve düzensiz biçimde kaçtılar. Peşlerine düşmek isteyenler oldu ancak Keşiş izin vermedi; kaçanları kovalarken düzenlerinin bozulmasından ve bu durumdan yararlanacak olan kenttekilerin saldırıya geçmesinden korkuyordu. Bir süre bekledikten ve kimsenin ortaya çıkmadığını gördükten sonra dük Phrontiste'i Gargantua'ya gönderdi ve Picrochole'un o taraftan çekilmesini engellemek amacıyla sol yamacın tutulmasını gerektiğini bildirmesini istedi ona. Gargantua derhal işe girişti ve Sébaste komutasında dört lejyon gönderdi oraya. Ama bu birlikler yamacın başına varır varmaz Picrochole ve onunla birlikte kaçanlarla karşı karşıya geldiler. Derhal saldırıya geçtiler ancak surlardan atılan ok ve güllelerden büyük zarar gördüler. Gargantua derhal yardıma koştu ve topçu kuvvetleri surların o bölümünü dövmeye başladılar öyle ki kent bütün gücünü oraya yığmak zorunda kaldı.

Keşiş kentin kuşatmış olduğu köşesinde asker ve muhafız olmadığını görünce korkusuzca kaleye doğru yürüdü ve yanında birkaç askerle birlikte burca tırmandı; savaşta beklenmedik biçimde ortaya çıkanların göğüs göğüse savaşanlardan daha fazla ürkütücü olabileceklerini düşündü. Bununla birlikte askerlerinin tümü burçlara çıkmadan önce harekete geçmedi, sadece ikiyüz adamını acil durumlar için dışarıda bıraktı. Ve hep birlikte korkunç naralar attılar, hiçbir direnişle karşılaşmadan kapıdaki muhafızları öldürdüler ve kapıyı

askerlere açtılar; Doğu kapısına doğru koştular, orada büyük bir kargaşa vardı, düşman gücünü arkadan vurdular; kenttekiler her taraftan kuşatıldıklarını ve Gargantuacıların kente hakim olduklarını görünce Keşişe teslim oldular.

Keşiş silahlarını aldı ve kiliselere hapsetti onları, bütün haçlı sopalara el koydu, insanların kaçmaması için kapılara nöbetçiler dikti. Sonra doğu kapısını açarak Gargantua'nın yardımına koştu.

Picrochole kentten yardım geldiğini sanıp hücuma geçti ama tam o sırada Gargantua haykırdı: "Frer Jean, dostum, Frer Jean, hoş geldiniz."

O zaman Picrochole ve adamları, her şeyin bitmiş olduğunu anlayıp, dört bir yana kaçıştılar. Gargantua her tarafı yakıp yakarak Vaugaudry'ye kadar peşlerinden gitti sonra dönüş borusu çaldırdı.

BÖLÜM XLVII

Picrochole'ün kaçarken başına gelen talihsizlikler ve Gargantua'nın savaştan sonra yaptıkları

Umutsuzluğa kapılan Picrochole Bouchard adasına doğru kaçtı; Rivière yolunda atı tökezledi, çok öfkelendi bu duruma ve bir kılıç darbesiyle öldürdü hayvanı. Sonra kendisine başka bir at verecek kimseyi bulamayınca yakınlardaki bir değirmenden bir eşek almak istedi; ama değirmenciler ona güzel bir sopa çektiler ve soyup soğana çevirdiler, çırılçıplak bıraktılar, sadece yırtık pırtık bir bez parçası kaldı sırtında.

Zavallı adam bu halde yürüyüp gitti; Port-Huault'da suyu geçerken rastladığı bir büyücü kadına başından geçenleri anlatırken bu kadın kendisine "Masal kuşları geldiğinde krallığının geri verileceğini" söyledi. O zamandan beri nerede olduğu, nereye gittiği bilinmiyor. Ama bana dediklerine göre Lyon'da gündelik işlerde çalışan yoksul biri olmuş, eskisi gibi çok öfkeliymiş, rastladığı yabancılara masal kuşlarını soruyormuş ve büyük ihtimalle o yaşlı büyücü kadının kehaneti gereği krallığına yeniden kavuşma umutları içindeymiş.

Gargantua geri döndükten sonra önce askerlerini saydırdı ve savaşta fazla asker kaybetmediğini gördü; bunlar komutan Tolmère'in birliğinden piyade askerleriydi, bir de Ponocrates'de arkebüz yarası vardı. Sonra herkesin karnını doyurdu, hazinedarlara yemek masraflarını ödemelerini ve kendisine ait olan kente hiçbir zarar verilmemesini emretti;

ve yemekten sonra askerler, meydanda, kale önünde toplandılar; hepsine altı aylık ücretleri verildi. Bu iş de tamamlandı. Daha sonra gene aynı meydana Picrochole'ün askerlerinden geri kalanları getirtti ve bütün prenslerinin ve komutanlarının önünde şöyle konuştu:

BÖLÜM XLVIII

Gargantua'nın yenilmişlere verdiği söylev

"Bizim babalarımız, dedelerimiz ve en eski çağlardaki ataları-mız kendi düşünce ve huylarına göre savaşlarda kazandıkla-rı başarıların ve zaferlerin hafızalarda yer edecek kalıntıları olarak fethettikleri ülkelerde mimarlık yapıtları bırakmaktan-sa, yenilmişleri bağışlayarak yüreklerde kalıcı anıtlar bırak-mayı yeğlemişlerdir; çünkü onlar cömertliğin ve yüce gönül-lülüğün insan belleğinde kalacak olan anısına doğal afetlerin ya da her insanın yıkabileceği taklar, sütunlar ve piramitler üstündeki dilsiz yazıtlardan daha fazla önem veriyorlardı.

"Onların Saint-Aubin-du-Cormier gününde ve Parthe-nay'in yıkılışında Bretonlara karşı gösterdikleri büyüklüğü hatırlamanız gerekir. Olone ve Thalmondoys kıyılarını talan eden ve yağmalayan İspanyol Berberilerine ne kadar cömert davrandıklarını duymuş ve de hayran kalmışsınızdır.

"Zenginlikleriyle tatmin olmayıp, Aunis topraklarını iş-gal eden, tüm Armorik adalarında ve çevresinde korsanlık yapan Kanarya kralı Alpharbal aracılığıyla sizlerin ve baba-larınızın övgüleri ve alkışları bütün gökyüzünü kaplamıştır. Yüce Tanrı her zaman korusun, ilgisini eksik etmesin, Babam o kralı bir deniz savaşında yenmişti.

"Ama sonra ne oldu? Başka kralların ve imparatorların, Katolik olduklarını söyleyenlerin bile işkence edecekleri, zin-danlara atacakları, haraca bağlayacakları bu kralı babam gü-

ler yüzle ve büyük bir kibarlıkla karşıladı, sarayında ağırladı, yanında yer verdi, büyük bir iyilik örneği göstererek onu armağanlar, bağışlar, dostluk gösterileri ve de dokunulmazlık fermanıyla birlikte memleketine gönderdi. Sonuç ne oldu? Bu kral yurduna dönünce bütün prensleri ve ileri gelenleri topladı, bizde gördüğü insanlığı anlattı onlara ve gördükleri dürüstçe kibarlığa kibarca bir dürüstlükle karşılık vererek dünyaya iyi örnek olmanın yolunu bulmaya davet etti. Ve oybirliğiyle karar verildi ki bütün toprakları, mülkleri ve krallığıyla bizim emrimiz altına gireceklerdi. Alpharbal'in kendisi sekiz büyük nakliye gemisiyle geri geldi; sadece kendi sarayının hazinesini ve mallarını değil neredeyse bütün ülkenin hazinelerini getiriyordu buraya; çünkü batı kuzey-doğu rüzgârlarına yelken açmak üzere gemiye binerken herkes orada toplanmış ve altın, gümüş, yüzük, mücevher, baharat, ilaç ve koku, papağanlar, pelikanlar, maymunlar, misk kedileri, kirpilerle doldurmuşlardı gemiyi. Elindeki değerli herhangi bir eşyayı gemiye atmayan iyi bir aile çocuğu kalmamıştı. Kralı gelir gelmez babamın ayaklarını öpmek istedi; bu onurlu bir davranış gibi gözükmedi bana ve kabul edilmedi, dostça ve kibarca kucaklandı. Hediyelerini sundu; çok fazla değerli bulunarak kabul edilmedi bunlar. O zaman kendisinin ve soyunun gönüllü kul köle kabul edilmesini istedi; bu da uygunsuz bulunarak kabul edilmedi. Daha sonra mülklerini ve krallığını bize devreden imzalı, mühürlü, resmi yetkililerce onaylanmış bir ferman sundu; bu hiç kabul görmedi ve sözleşmeler ateşe atıldı. Sonunda babam Kanaryalıların iyi niyet ve saflıklarını düşünerek acıma duygusu hissetti ve çok ağladı; çok ince sözlerle ve yerinde özdeyişlerle yaptığı iyiliklikleri önemsizmiş gibi göstermeye çalıştı, bütün bunların sözü edilemeyecek kadar önemsiz olduklarını ve eğer onlara karşı onurlu bir davranış içinde olmuşsa bunu zaten yapmak zorunda olduğunu belirtti. Ama Alpharbal abarttıkça abartıyordu durumu. Sonuç

ne oldu? Çok büyük bir fidye olarak iki milyon ekü isteyebilirdik ve büyük çocuklarını da isteyebilirdik acımasızca rehine olarak... bunun yerine bizim ebedi uyruklarımız oldular ve yer yıl yirmi dört kıratlık iki milyon altın vermeyi kabul ettiler. Bunlar bize daha o yıl verildi; ikinci yıl kendi istekleriyle iki milyon üç yüz bin ekü ödediler; üçüncü yıl iki milyon altı yüz bin; dördüncü yıl üç milyon; ve bu parayı her yıl kendiliklerinden artırdılar öyle ki sonunda bize artık bir şey getirmelerini yasaklamak zorunda kalacağız. Cömertlik budur işte, çünkü her şeyi eskiten ve azaltan zaman iyiliklerin değerini artırır ve büyütür; çünkü aklı başında bir insana yapılan iyilik onun soylu ve yüce düşüncelerinde ve yüreğinde sürekli değer kazanır.

"Büyüklerimin atalarından kalma o yüce gönüllülüğü konusunda hiçbir biçimde olumsuz şeyler söylemek istemediğim için sizi bağışlıyorum, bırakıyorum, sizi eskisi gibi özgürleştiriyorum ve bağımsız kılıyorum. Ayrıca kaleden çıkarken evlerinize ve çoluk çocuğunuzun yanına gidebilmeniz için her birinize üçer aylık ücret verilecektir; bunun yanında seyisim İskender'in komutasında altı yüz zırhlı asker ve sekiz bin piyade, köylülerin sizi taciz etmemeleri için yanınızda olacaklar ve sağ salim ulaştıracaklardır sizi gideceğiniz yere kadar. Allaha emanet olun!

"Picrochole burada olmadığı için gerçekten üzgünüm. Çünkü bu savaşın ne benim irademle, ne de malımı mülkümü, şanımı şöhretimi artırmak için yapıldığını söylemek isterdim ona. Ama madem ki kaybolmuş ve kimse nasıl ve nerede kaybolmuş olduğunu bilmiyor, krallığının bütünüyle oğluna kalmasını istiyorum; oğlu daha çok küçük olduğundan (daha beş yaşında bile değil) krallığın yaşlı prensleri ve bilgeleri tarafından yönetilecek ve eğitilecektir. Ama böyle terk edilmiş bir krallık, yöneticilerinin açgözlülükleri ve hırsları engellenemezse kolayca çökeceğinden Ponocrates'in bütün bu yöneticilerin üstünde tam yetkiyle başa geçmesini ve

kendi kendini yönetecek duruma gelinceye kadar çocuğa göz kulak olmasını istiyorum.

"Ama kötülük yapanları kolayca ve her vesileyle bağışlama alışkanlığı onlarda her zaman bağışlanma alışkanlığı yaratarak onlara sürekli ve her zaman rahatça kötülük yapma fırsatı verir.

"Zamanında bu dünyanın en yumuşak insanı olan Musa İsrail halkının isyancılarını ve bozgunculanını cezalandırmıştır.

"Cicero'ya göre Jül Sezar son derece iyi yürekli, yumuşak huylu bir hükümdardı ve en büyük mutluluğu da herkesi bağışlamak ve korumak, en büyük erdemi her zaman herkesin mutluluğunu istemekti; buna rağmen bazı durumlarda isyancıları acımasızca cezalandırmıştır.

"Bu örnekleri dikkate alarak siz buradan ayrılmadan önce bana, kendine olan aşırı güveni yüzünden bu savaşın ilk nedeni ve kaynağı olan o Marquet'yi; onun bu çılgınlığını engellemeyen poğaçacı arkadaşlarını; ve Picrochole'ün, bizi taciz etmek amacıyla kendisini kışkırtan, cesaretlendiren, teşvik eden bütün danışmanlarını, komutanlarını, subaylarını ve yakınlarını teslim etmenizi istiyorum."

BÖLÜM XLIX

Muzaffer Gargantuacıların savaştan sonra ödüllendirilmeleri

Gargantua'nın söylevini bitirmesinden sonra savaştan altı saat önce kaçan Spadassin, Merdaille ve Menuail ve gün içinde can veren iki poğaçacı dışında istediği isyancılar teslim edildi kendisine. Gargantua hiçbir kötülük etmedi onlara ve sadece yeni kurmuş olduğu matbaanın preslerinde çalışmalarını emretti.

Ölenleri Noirettes vadisi ve Brûlevielle kışlasında büyük törenlerle gömdürdü. Yaralıları kendi büyük hastanesinde tedavi ettirdi. Daha sonra kentin ve halkın uğradığı zararlarla ilgilendi ve herkesin yeminli beyanını dikkate alarak zararını karşıladı; bir kale yaptırdı, ileride aniden oluşabilecek saldırılara karşı askerler ve gözcüler yerleştirdi oraya.

Ayrılırken düşmana karşı kazanılan bu zaferde payı olan lejyonlarının bütün askerlerine teşekkür etti ve onları kışı geçirecekleri garnizonlarına gönderdi; yalnızca onuncu lejyondan kahramanlık gösteren bazı askerlerle bazı birlik komutanlarını alıkoydu ve birlikte Grandgousier'ye gittiler.

Adamcağız onların geldiğini görünce anlatılması mümkün olmayacak bir sevince boğuldu. Hemen görkemli bir ziyafet çekti onlara, kral Assuerus zamanından beri bu kadar zengin ve gösterişli bir ziyafet görülmemişti. Yemekten sonra büfesindeki bütün sofra takımlarını dağıttı; bir milyon se-

kiz yüz bin altın değerindeki bir takım, büyük altın vazolar ve kâseler, büyük fincanlar, tepsiler, kupalar, maşrapalar, şamdanlar, bardaklar, çeşit çeşit tabaklar... tüm bu kap kacak som altındandı, ayrıca bunların çok değerli taşları, mineleri ve işçiliğinin esas maddelerin değerlerini çok aştığı genel kabul gören bir düşünceydi. Sonra her birine sandıklardan on iki bin ekü verdirdi. Ayrıca her birine şatolarını ve çevrelerindeki arazileri, seçimlerini de onlara bırakarak, sürekli bir mülk olarak dağıttı (mirasçısız ölmeleri dışında): böylece Ponocrates'e La Roche-Clermault'yu, Gymnaste'a Le Coudray'i, Eudemon'a Montpensier'yi, Tolmere'e Le Rivau'yu, İthybole'e Montsoreau'yu, Acamas'a Candé'yi, Chironacte'a Varennes'i, Sebaste'a Gravot'yu, Alexandre'a Quinquenais'yi, Sophrone'a Ligré'yi ve daha başka mülklerini de başkalarına verdi.

BÖLÜM L

Gargantua'nın Keşiş için Thélème manastırını yaptırması

Sadece keşiş kalmıştı geriye bir şeyler verilmesi gereken; Gargantua onu Seuillé başrahibi yapmak istiyordu ama kabul etmedi. Bourgueuil ya da isterse Saint-Florent manastırını ya da dilerse her ikisini birlikte verebileceğini söyledi. Ama Keşiş kestirip attı: ne bu işleri üstlenirim ne de yönetirim:

"Çünkü ben daha kendimi yönetemezken başkalarını nasıl yönetebilirim? Eğer size verdiğim hizmetlerden memnun kaldıysanız, ileride de hizmet vereceğime inanıyorsanız, izin verin gönlüme göre ben kendim bir manastır kurayım."

Bu talep hoşuna gitti Gargantua'nın; Loire boyunda, büyük Port-Huault ormanın iki fersah ötesindeki Thélème arazisini ona bağışladı. Frer Jean ayrıca bütün tarikatlara karşı kendi tarikatını kurmak için izin istedi Gargantua'dan.

"O zaman, dedi Gargantua, önce etrafını duvarla çevirmeyeceksin buranın çünkü bütün öteki manastırlar duvarlarla çevrili.

– Hiç kuşkusuz, dedi Keşiş, nedeni de şu: önde ve arkada nerede duvar varsa, dedikodu, kıskançlık ve komplo vardır."

Ayrıca bu dünyadaki bazı manastırlarda kadınların (yani erdemli ve namuslu kadınlar) ayak bastıkları yerleri yıkamak, temizlemek âdet olduğundan buraya tesadüfen bir rahip ya da rahibe girerse geçtikleri yerlerin iyice yıkanıp te-

mizlenmesi kararlaştırıldı. Ve bu dünyanın bütün manastırlarında her şey saatlere göre ölçülmüş, sınırlanmış ve ayarlanmış olduğundan bu manastırda ne duvar ne de güneş saati bulunacaktı, bütün faaliyetler koşullara ve duruma göre ayarlanacaktı; Çünkü Gargantua'ya göre esas zaman kaybı saatleri saymaktı-ne yararı olabilir bunun?-dünyada en büyük aptallık insanın yaşamını sağduyusuna ve aklına göre değil de çan sesine göre ayarlamasıydı. Aynı şekilde yaşadığımız günlerde din kurumlarına sadece kör, topal, kambur, çirkin, eğri büğrü, kaçık, akılsız, yamuk, bozuk kadınlar ve aksırıklı tıksırıklı, huysuz ve aptal, dışlanmaları istenen erkekler alındığına göre... "Sahi yahu iyi ve güzel olmayan bir kadın ne işe yarar?" dedi Keşiş.

– Manastıra gönderilir, dedi Gargantua.

– Tabii, dedi keşiş, ve de gömlek diker."... Böylece bizim manastıra güzel, biçimli ve iyi huylu kadınların alınmasına karar verildi; ve de güzel, biçimli, iyi huylu erkekler.

Aynı şekilde, kadın manastırlarına erkekler gizlice ve kaçak olarak girdiklerinden bizim manastıra erkek olmayınca kadının, kadın olmayınca da erkeğin alınmamasına karar verildi.

Aynı şekilde erkekler ve kadınlar, bir kez manastıra girdikten sonra, acemilik döneminin sonunda, yaşam boyu orada kalmak zorunda bırakıldıkları için bu manastır bağlamında kadınlara da erkeklere de istedikleri zaman özgürce ayrılma ve istedikleri zaman da tekrar geri dönme hakkı tanındı.

Aynı şekilde din adamları genel olarak üç and, iffet, yoksulluk ve itaat andı içtiklerinden bu manastırda herkesin evlenmesi, zengin olması ve özgürce yaşaması karara bağlandı.

Manastıra resmen girme yaşı ise kadınlar için on-onbeş, erkekler için de on iki-on sekiz olarak saptandı.

BÖLÜM LI

Thélème'liler tekkesinin kurulup donatılması

Gargantua manastırı yaptırmak ve döşemek için iki milyon yedi yüz bin sekiz yüz otuz bir yünü kırkılmamış koyun karşılığı kadar para verdi ve her şey tamamlanıncaya kadar da Dive gelirinden yedi yüz altmış dokuz bin ekü tahsis etti. Manastırın kurulması ve bakımı için sürekli gelir kaydıyla iki milyon üç yüz altmış dokuz bin beş yüz on dört altın değerinde gelir verdi; bu para manastır kapısında teslim edilecekti; gerekli bütün belgeleri imzaladı.

Yapı altıgendi; her köşede altmış ayak çapında kocaman, yuvarlak bir kule vardı ve bu kulelerin hepsi aynı büyüklük ve biçimdeydiler. Loire ırmağı kuzeyden akıyordu; kıyısında Arktika adlı kule yükseliyordu; Doğuya doğru gidildikçe Calaer kulesi, daha sonra Anatole, Mesembrine, Hespérie, son olarak da Cryère adlı kuleler geliyordu. Her kule arasında üç yüz on iki ayaklık mesafe vardı. Bütün yapı altı kattan oluşuyordu ve bodrumdaki mahzenler de kat olarak kabul ediliyordu; ikinci katta sepet kulpu biçiminde tonozlar vardı; binanın geri kalan bölümü lamba dibi biçiminde Flandres alçı taşıyla kaplanmıştı, çatı ince arduvazla örtülmüştü ve çeşit çeşit, küçük, ilginç hayvan figürleriyle süslü kurşunlarla kaplıydı; oluklar duvarların dışına doğru taşıyor, pencerelerin aralarından altın yaldızlı ve gök mavisi çapraz şekillerle iniyor ve binanın altında suyu ırmağa akıtan büyük kanallarla son buluyordu.

Söz konusu yapı Bonnivet şatosundan yüz kez daha görkemliydi; çünkü binada dokuz yüz otuz iki oda vardı ve her odada bir arka oda, bir tuvalet, bir gardrob, bir şapel bulunuyordu ve her oda büyük bir salona açılıyordu. Her kule arasında, binanın orta yerinde sahanlıklı bir döner merdiven bulunuyordu; merdiven basamakları damarlı mermerdendi ve bunların boyları yirmi iki ayak uzunluğunda, üç parmak yüksekliğindeydi; sahanlıklar arasında on iki basamak bulunuyordu. Işık her sahanlıkta yarım daire biçiminde çok hoş iki kemerden giriyordu ve buradan da merdiven genişliğinde pencereleri kafesli bir odaya giriliyordu. Merdiven çatıya kadar çıkıyor ve bir köşkte son buluyordu. Aynı merdivenlerle iki taraftan büyük bir salona, salonlardan da odalara geçiliyordu.

Arktika kulesinden Cryere'ye kadar çok güzel kütüphaneler vardı: Yunanca, Latince, İbranice, Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca kitaplar çeşitli katlarda sıralanmıştı.

Ortada şahane bir merdiven vardı ve bunun otuz iki metre genişliğinde kemerli girişi dışarıdaydı. Bu merdiven öylesine bakışımlı ve genişti ki altı asker, kargıları kalçalarında ve yan yana binanın üst katına çıkabilirlerdi.

Anatole kulesinden Mesembrine kulesine kadar dünyanın en eski kahramanlıklarını, tarihini, efsanelerini ve betimlemelerini anlatan resimlerle süslü, büyük galeriler vardı. Ortada gene bir merdiven, ırmak tarafındaki kapıları andıran kapılar vardı. Bu kapının üstünde, büyük, eski harflerle şunlar yazılıydı:

BÖLÜM LII

Thélème'in büyük kapısındaki yazıt

Girmeyin buraya, ikiyüzlüler, yobazlar,
Sahtekâr moruklar, aksırıklı tıksırıklılar, şiş suratlılar,
Softalar, aylaklar, Gotlardan
Ya da Ostrogotlardan beter maymun suratlılar;
Dilenciler, ikiyüzlüler, sinsi kalleşler,
Sahte dilenciler, uyuzlar,
Şiş göbekli, pislik, fitne ekiciler,
Gidin başka yerlerde pazarlayın dolaplarınızı,
dümenlerinizi.

Pislik dolaplarınız, dümenleriniz
Kötülüklerle doldurur
Çimenlerimi, çayırlarımı;
Ve yalanlarıyla, dolanlarıyla
Sahtecilikleriyle
Şarkılarımı, türkülerimi bozar.

Girmeyin buraya açgözlü bilginler,
Din adamları, hukukçular, halkı soyup soğana çevirenler
Evrakçılar, kâtipler, yalancı sofular
Yargıç eskileri, siz ki köpekler gibi
Tasmalar vurursunuz namuslu yurttaşlara.
Darağacı olacaktır sizin hakettiğiniz yer:

Gidin anırın orada, burada hiçbir haksızlık olmaz
Sizin mahkemelerinizde olur bu gibi yolsuzluklar.

Davalar ve tartışmalar
Burada yer yoktur onlara
Buraya sadece keyif için gelinir
Sizin olsun hepsi...
Karmaşık, dolambaçlı
Davalar, tartışmalar.

Girmeyin buraya pinti tefeciler,
Tıkınıcılar, yalayıcılar, durmadan biriktirenler,
Dolandırıcılar, üç kâğıtçılar, bulduklarını yiyip yutanlar,
Kamburlar, yassı burunlular, sizler ki
Küplerinizde binlerce altın vardır,
Doymak bilmezsiniz, doldurur doldurursunuz
Pis suratlı tembeller
En beter ölümle ölürsünüz dilerim.

İnsanlıktan nasiplerini alamamış suratlar
Gitsinler başka yerde otlasınlar: burada
İzin yoktur; gidin buradan
İnsanlıktan nasiplerini alamamış suratlar.

Girmeyin buraya, kötü niyetli aylaklar,
Ne akşam ne de sabah, asık suratlı kıskanç moruklar
Siz de girmeyin sürekli nifak çıkaran dırdırcılar,
Asalaklar, sürekli hır çıkaranlar, tehlikeli yalakalar,
Yunan ya da Latin... kurtlardan beter insanlar;
Siz de girmeyin, uyuzlar, kemiklerine kadar frengililer,
Gidin başka yerlerde otlayın,
Her yanları kabuk bağlamış, şerefsizler.

Onur, şan şöhret ve neşe,
Onlara yer var burada sadece

Neşeli müziklerle;
Bütün bedenler sağlıklıdır:
Onur, şan şöhret ve neşe
Onların hakkıdır çünkü

Siz girin buraya, hoş geldiniz diyorum
Buyrun girin kahramanlar, soylu yiğitler!
Kazancı, geliri boldur bizim yerimizin
Binlerle gelin
Büyük küçük hepinize yer var burada
Çok sevdiğimiz kimseler gibi ağırlanırsınız
Neşeli, şakacı, hoş, sevimli, güzel insanlar
Bütün iyi dostlar.

Nazik yoldaşlar
Ciddi ve ince
Kötülük nedir bilmeyen
Uygar
İşte yaşamanın yolu budur burada
Kibar yoldaşlar.

Girin buraya, sizler ki kutsal İncili
Anlatırsınız durmadan, çekinmeyip kimseden;
Burası sizin yurdunuz ve sığınağınızdır
Zehirli kalemleriyle dünyaya durmadan
Kötülük yapan o düşmanlara karşı:
Girin buraya, derin inanç yaygınlaşsın burada,
Sonra Tanrı kelamının düşmanlarının
Haklarından gelelim kitapla ve yazıyla!

Kutsal sözler
Hiçbir zaman solmasın
Bu çok kutsal yerde;
Herkesin içi kutsal olanla dolsun,

Herkesin içi dolsun
Kutsal sözlerle.

Girin buraya sizler, soylu ve üstün bayanlar,
Duraksamadan! Girin, açık yüreklilikle
Semavi yüzlü güzellik çiçekleri,
Güzel bedenlerinizle, aklınızla, bilginizle:
Onurunuz bu geçiş yerindedir.
Bağışlayıcı yüce varlığın yeridir burası
Bağışlayıcı sizin için düzenlemiştir burasını
Ve herkes için bol bol altın dağıtmıştır.

Bağışla verilen altın
Vereni yüceltir,
Bağışlatır
Ve Bağışla verilen altın
Her aklı başında insanı
Ödüllendirir.

BÖLÜM LIII

Thélème'liler konağının inşa edilmesi

İç avlunun ortasında çok güzel kaymaktaşından bir çeşme vardı; çeşmenin üstünde de Bereket boynuzlarıyla Üç Güzel heykeli bulunuyordu; bunların memelerinden, ağızlarından, kulaklarından ve gözlerinden ve öteki bazı deliklerinden sular fışkırıyordu.

Avluya bakan ana yapı Kalkedonya mermerinden ve kızıl somaki mermerden sütunlar üstünde yükseliyordu; sütunlar arasında çok güzel antik kemerler bulunuyordu; bunların aralarında da güzel, uzun ve geniş, çeşitli resimlerle, geyik boynuzlarıyla süslenmiş ve içlerinde daha başka süslemeler de görülen galeriler yer alıyordu.

Kadınlar bölümü Arktik kuleden Mesembrine kapısına kadar uzanıyordu. Geri kalan bölüm erkeklere aitti. Kadınlar bölümünün önünde, onların hoş vakit geçirmeleri için ilk iki kule arasında oyun ve koşu alanları, tiyatro, yüzme havuzları, üç katlı şahane hamamlar vardı ve bu hamamların içinde gerekli her şey ve yeteri kadar su vardı.

Irmak kıyılarında çok güzel bir eğlence bahçesi ve ortasında da güzel bir labirent vardı. Daha sonra iki kule görülüyordu; bu kulelerin arasında çeşitli top oyunları oynamak amacıyla düzenlenmiş alanlar bulunuyordu. Cryere kulesinin yakınlarında herkesin yararlanabileceği ve her çeşit meyve ağacının bulunduğu sebze bahçesi uzanıyordu. En uçta ise av hayvanlarıyla dolu bir bahçe vardı.

Son iki kule arasında arkebüz, ok ve arbalet eğitimleri için hedefler konmuştu; Hesperi kulesinin dışında tek katlı mutfaklar bulunuyordu; mutfakların öbür tarafında ahır ve ahırın önünde de usta ve yetenekli kuşçuların yönettikleri doğanlık vardı; buraya her yıl Girit, Venedik ve Sarmat ülkesinden çeşit çeşit kuşlar getiriliyordu: kartallar, çakırdoğanlar, tepeli akdoğanlar, şahinler, atmacalar, bozdoğanlar vb. Bunlar çok iyi eğitilip evcilleştiriliyorlardı, öyle ki şatodan havalanıp tarlalara uçtuklarında önlerine çıkan her şeyi yakalayıp getirirlerdi. Köpeklerin bulunduğu yer biraz ötede bahçeye yakın bir yerdeydi.

Bütün salonlar, odalar mevsimlere göre farklı halılarla döşenmişti; yerler yeşil kumaş kaplıydı. Yataklar işlemeliydi. Her arka odada altın çerçeveli ve incilerle süslenmiş kristal bir ayna vardı; bu aynalar o kadar büyüktü ki bakan insanın bedenini tam olarak görmesi mümkündü. Kadınlar bölümünün salonlarından çıkışta esansçılar ve berberler bulunuyordu; kadınları ziyaret edecek olan erkekler onların ellerinden geçerdi, esansçılar kadınların odalarına her sabah gül suyu, portakal çiçeği suyu ve mersin bitkisi suyu götürürlerdi, ayrıca her kadına da güzel kokular saçan çok değerli bir buhurdan verirlerdi.

BÖLÜM LIV

Thélème rahip ve rahibelerinin kıyafetleri

İlk başta kadınlar kendi zevklerine ve özel tercihlerine göre giyinirlerdi. Daha sonra aşağıdaki kuralları benimsediler:

Kırmızı ya da lal renkli çoraplar giyiyorlardı ve dizlerinin üç parmak üstüne kadar çıkıyordu çorapları; kenarları işlemeli ve ajurluydu. Jartiyerleri bileziklerinin rengindeydi ve dizlerini alttan üstten kavrıyordu; ayakkabıları, iskarpinleri ve terlikleri kırmızı, koyu kırmızı ya da mor kadifedendi, kenarları ise yengeç sakalı gibi tırtıllıydı.

Gömlek üstüne ipekli kumaştan, şahane bir korse giyerlerdi. Onun üstünde beyaz, kırmızı, gri ya da pas rengine çalan taftadan bir iç eteklik olurdu; onun üstüne ise ince altın, gümüş sırmalı işlemeleri ve oyaları olan taftadan bir etek giyerlerdi; bu etek zevklere ve hava durumuna göre saten, damasko ya da kadife ve renkleri de portakal, pas rengi, yeşil, gri, kül rengi, mavi, bej, kırmızı, beyaz olabilirdi; ayrıca şenliklerde altın işlemeli kumaş, gümüş işlemeli ipekliler, çeşitli nakışlarla süslenmiş kumaşlar giyebiliyorlardı.

Giysiler mevsimine göre altın ve gümüş sırmalı ve kırmızı satenden, beyaz, mavi, siyah ya da pas rengi taftadan, ipekli serj kumaştan, kadife kumaştan, gümüş, altın işlemeli keten ya da ipekliden, altın işlemeli ve üstünde çeşitli desenler bulunan satenden olabilirdi.

Yazın bazı günlerde ise şahane ipek ya da dantela başörtüleri takarlardı ve bunlarda da aynı süslemeler görülürdü... gümüş işlemeler üstünde altın işlemeli süslerin görüldüğü kısa yelekler ya da küçük Doğu incileriyle süslenmiş altın kordonlu yelekler... Kışın giydikleri tafta kıyafetler yazın giydikleri tafta kıyafetlerle aynı renkteydi ve bunların astarları vaşak, siyah gelincik, Kalabriya zerdevası, samur ve daha başka kürklerdendi.

Tespihleri, yüzükleri, zincirleri ve kolyeleri çok ince taşlardan, kızıl yakuttan, pırlantadan, elmastan, safirden, zümrütten, türkuvazdan, süleyman taşından, akikten, inciden, zümrüt kökenli başka taşlardan ve daha başka mücevherlerden yapılmıştı.

Saç şekilleri mevsimlere göre değişirdi: kışın Fransız modası; ilkbaharda İspanyol; yazın Toscana... sadece bayram günlerinde ve pazar günleri Fransız modasında değişiklik yapmazlardı çünkü bu moda kullanışlı ve kadın iffetine ve ağırbaşlılığına daha uygundu.

Erkekler de kendi modalarına göre giyinirlerdi; koyu kırmızı, morumsu, beyaz ya da siyah etamin veya serj çoraplar; bunların üst kısımları da aynı renk ya da benzer renkli kadifedendi, her biri kendi fantezisine göre işlenmiş ya da ayça veya V biçiminde oyulmuştu ve biçimleri kusursuzdu; kordonları aynı renkte ipek kumaştandı; uçları ise mineli altındandı; kazakları ve kaftanları altın ya da gümüş işlemeli yün ya da keten dokuma veya özel zevklerine göre işlenmiş kadife kumaştandı; kıyafetler kadınlarınki kadar değerliydi; kuşakları da yeleklere uygun renkte ipekli kumaştandı; her birinin belinde sapı yaldızlı, kını çoraplarının renginde kadifeden, uçları altın işlemeli kılıç vardı; ayrıca gene aynı güzellikte hançerleri vardı; siyah kadife başlıkları altın halkalar ve düğmelerle süslüydü, üstlerinde de altın payetler vardı; bu payetlerin ucunda da şahane elmas, zümrüt, yakut taşlar sarkardı.

Erkeklerle kadınlar arasında öyle bir uyum vardı ki hepsi her gün aynı kıyafetleri giyerlerdi ve bu konuda bir yanılma olmaması için bazı görevliler erkeklere kadınların o gün ne giyeceklerini bildirmekle görevliydiler; çünkü her şey kadınların isteklerine göre düzenlenirdi.

Ama kadınların ya da erkeklerin bu güzel ve gösterişli kıyafetler için çok vakit kaybettiklerini sanmayın; çünkü kıyafet görevlileri her sabah her şeyi ayarlarlardı ve hizmetçi kadınlar bu işlerde o kadar usta ve becerikli olmuşlardı ki kadınları bir çırpıda tepeden tırnağa giydiriverirlerdi. Ve bu kıyafetlerin sürekli el altında olması için Thélème ormanı çevresinde yarım fersah boyunda, çok iyi aydınlatılmış ve döşenmiş bir ev vardı; burada kuyumcular, mücevherciler, işlemeciler, terziler, sırmacılar, kadifeciler, kaplamacılar, döşemeciler ve koltukçular bulunurdu ve bunlar mesleklerine göre rahipler ve rahibeler için çalışırlardı. Ham maddelerini senyör Nausiclete sağlardı; Nausiclete onlara her yıl Perlas adalarından ve Antillerden gelen yedi gemi mal gönderirdi: altın, ipekli kumaşlar, inciler, değerli taşlar. Bazı iri inciler eskir ve doğal beyazlıklarını yitirirlerse bunları büyük bir ustalıkla yenilerlerdi, yani şahinlere gübre yedirdikleri gibi incileri de bazı güzel horozlara kakalarlardı.

BÖLÜM LV

Thélème'lilerin yaşam biçimleri

Onların bütün yaşamları yasalara, statülere ya da kurallara göre değil kendi arzularına ve özgür iradelerine göre düzenlenmişti. İstedikleri zaman kalkar, istedikleri zaman içer, yer, çalışırlardı ve canları istediği zaman da uyurlardı; hiç kimse uyandırmazdı onları, hiç kimse içmeye, yemeye, herhangi bir şey yapmaya zorlamazdı. Böyle karar vermişti Gargantua. Sadece şu kural geçerliydi: *İstediğini yap;* çünkü özgür, soylu, iyi eğitilmiş, çevrelerinde doğru düzgün kimseler bulunan insanların içlerinde doğuştan gelen bir içgüdü ve dürtü vardır ve bu insanlar buna göre her zaman erdeme yönelirler, kötülükten uzaklaşırlar ve onurlu bir yaşam biçimidir bu. Bu insanlar soysuzca birtakım baskılar ve zorlamalarla ezilip, boyunduruk altına alınırlarsa kendilerini özgürce erdeme yönlendirmiş olan o soylu duyguya başvururlar ve bundan köleliği ve boyunduruğu kırmak, atmak için yararlanırlar; çünkü biz her zaman yasaklanmış olan şeylere yöneliriz ve bizden esirgenen şeylere göz dikeriz.

İşte onlar bu özgürlük içinde övülesi bir rekabete girişmişlerdir: tek bir kişiye zevk veren her şeyi yapmak hepsi için büyük bir zevkti. İçlerinden bir erkek ya da bir kadın "İçelim" dediğinde hepsi içerdi; içlerinden biri "Oynayalım" dediğinde hepsi oynardı; biri "Kırlarda dolaşalım" dediğinde hepsi birden dolaşmaya çıkardı. Kuşlarla ya da köpekler-

le ava çıktıklarında arkalarında alay atları bulunan şahane kısraklara binmiş kadınlar o incecik eldivenlerinin içinde doğanlar ya da bozdoğanlar tutarlar, erkeklerse başka kuşları tutarlardı.

Hepsi öylesine iyi bir eğitimden geçmişti ki içlerinde okumayı, yazmayı, şarkı söylemeyi, enstrüman çalmayı bilmeyen, beş ya da altı dil bilmeyen, bu dillerde şiir ya da düzyazı yazamayan kadın ya da erkek yoktu. Kadın erkek hepsi gözüpek, yaman binicilerdi, piyade ya da atlı savaşlarında hepsi çok cesur, çok becerikli, çok güçlü ve çok çevikti, silah kullanmakta üstlerine yoktu; böylesine güzel, bu kadar körpe, hoş, ellerinden her iş gelen, iyi huylu, namuslu ve soylu kadınlar hiçbir yerde görülmemiştir.

Bu nedenle içlerinden bir erkek ana babasının isteğiyle ya da başka nedenlerle manastırdan ayrılmak isterse kendisini şövalye olarak seçen bir kadını yanında götürür onunla evlenirdi; ve Thélème'de birbirlerine gönülden bağlı olarak, dostluk içinde yaşamışlarsa bu yaşamı evlilikte daha iyi sürdürürlerdi ve birbirlerini yaşamlarının sonunda bile evliliklerinin ilk günündeki gibi severlerdi.

Bu arada, bir kazı sırasında manastırın temellerinde ortaya çıkarılan büyük bir tunç levhanın üstündeki bir muammayı da aktarmak istiyorum size:

BÖLÜM LVI

Thélème'liler manastırının temelinde bulunan muamma

Mutluluk bekleyen zavallılar,
Yüreklerinizi açın ve beni dinleyin.

Günah değilse eğer kesinlikle inanmak
İnsan beyninin, gökyüzündeki yıldızlardan
Gelecek hakkında kehanetlerde bulanabileceğine,
Ya da ilahi bir güçle insan
Bilebilirse başına gelecekleri
Görebilirse kesin bir biçimde
Olabilecekleri ileriki yıllarda
Anlamak isteyenlere şunu söyleyeyim ki
Önümüzdeki kış ya da daha da erken
Yaşadığımız bu memlekette
Başka tür insanlar çıkacak ortaya
Dinlenmekten yorgun düşen, boşluktan sıkılan
Bu insanlar güpegündüz,
Zengin yoksul tüm insanları kışkırtacaklar
Kavgalar çıkaracak, hizipler oluşturacaklar
Kim ki onlara inanıp, kulak verir
Başına bela alıp bedel ödeyecektir
Kavgaya sürüklenecekler uluorta
Bütün dostlar, yakınlar aralarında;
Cüretli evlat hiç kimseden korkmadan

Karşısına dikilecek öz babasının;
İlerigelenler, soylular bile
Saldırısına uğrayacak kendi uyruklarının
Ne onur görevi kalacak ne de saygı
Her şey bozulacak, ne ölçü kalacak ne düzen;
Çünkü sırası gelen her biri diyecek ki
Önce yukarılara çıkmalı sonra inmeli;
Ve bu noktada işler öyle bir karışacak ki
Giden gelen herkes çatışacak
Öyle bir çatışma olacak ki
Hiçbir tarih, öykü masalda
Anlatılması mümkün olmayacak bunların
Ve nice değerli insan
Ateşli gençliğin verdiği dürtüyle
Ve bu coşkuya dayanamayarak
Ölüp gidecekler ömürlerinin baharında
Ve yüreğini işin başında bu maceraya koyan
Bir daha başını alamayacak oradan
Tartışmalardan, kavgalardan kopamayacak
Yer gök bunlarla dolacak, inleyecek.
Ve işte o zaman yalancıların sözü
Doğruların sözünden daha az dinlenir olmayacak,
Çünkü herkes tutkulu inançların peşinden gidecek
Cahil ve de aptal kitlenin de peşinden...
En kas kafalı yargıç seçilecek
Ah ne zor ve telafisi mümkün olmayan bir tufan bu!
Tufan diyorum tabii ki haklı olarak
Çünkü sonu gelmeyecek bu işin
Ve dünya kurtulamayacak bundan
Ancak yerden gür sular fışkırdığında
Bol bol, azgınca aktığında
Yakalayacak ve ıslatacak kavgacıları;
Ve haklı da olacaklar çünkü yürekleri
Bu savaşa adanmıştır ve onlar bağışlamamışlardır

Ne masum koyunu ne masum kuzuyu,
Sinirleri, bağırsakları Tanrılara sunulacağına
İnsanların yararına kullanıldı diye...
Ve ben şimdi sizi serbestçe düşünmeye davet ediyorum
Bulun çaresini, bütün bunlar nasıl atlatılacaktır?
Bunalım bu kadar derin olursa
İhtiyar yuvarlağımız nasıl huzur bulacaktır!
Ki kendilerini en mutlu hissedenler bile
Yitirmek ya da tahrip etmek istemezler onu,
Her halükârda köleleştirmek ve tutsak etmek
isteyeceklerdir dünyayı
Durum o hale gelmiştir ki yapacak bir şeyleri yoktur
Yaradana başvurmaktan başka;
Ve o zaman gelecek beterin beteri
Aydınlık güneş daha alçalıp batmadan
Güneş tutulmasından ve en karanlık gecelerden daha
karanlık
Zifiri karanlık kaplayacak dünyamızı;
Birdenbire özgürlüğünü yitirecek dünyamız
Gökyüzünden artık ne lutuf gelecek ne de aydınlık
Ya da en azından ıssız ve çöl gibi olacak dünyamız
Ama bu yıkım ve kayıplardan önce
Öyle şiddetli bir sarsılma olacak ki
Etna bile görmemiştir böyle bir felaketi
Dibine atılıp ezilirken Titan'ın bir oğlu;
Tanrıça İnarime'nin debelenip durması daha az acı
olmamıştır
Tiphoeus gazaba geldiğinde ve
Dağları denize attığında
Tam bir kasvete bürünecek dünya
Ve o kadar sık değişmeler görülecek ki
Dünyaya sahip olanlar bile
Bırakacaklar onu yeni gelenlere
İşte o zaman uygun koşullar oluşacak

Son vermek için bu uzun kargaşaya:
Çünkü sözünü ettiğimiz bu azgın sular
Herkesi gönderecek bir yerlere ister istemez;
Ama herkes birbirinden ayrılmadan önce
Havada açık seçik görülecek
Büyük bir alevin verdiği hararet
Ve işte sular kuruyacak böylelikle

Ve sonra da zincirlenmiş olanlar
Acı çekenler, yorgun düşenler, işkence görenler, kederliler
O yüce varlığın isteğiyle
Bütün sıkıntılardan azade tekrar mutlu doğacaklar.
Sabrın selamet olduğunu görecek herkes kesinlikle;
Çünkü en çok acı çeken bu dünyada
Nimetlerden fazlasıyla yararlanacaktır,
Sonuna kadar sabretmiş ve direnmiş olan
Yüceltilmesi gerekendir kesinlikle!

Bu belgenin okunması bittiğinde Gargantua derin derin iç geçirdi ve yanındakilere şöyle dedi:

"İncile inananlar ilk kez zulüm görmüyorlar; ama bu zulme aldırmayan, pes etmeyen, Tanrının sevgili Oğlu aracılığıyla bize önceden gösterdiği o soylu amaca yönelen ve kendisini maddi tutkulara, kösnül arzulara kaptırmayan insana ne mutlu!"

Keşiş de şöyle dedi: "Size göre bu muammanın anlamı ne? Ne demek istiyor?

– Ne olsun? dedi Gargantua. İlahi gerçeğin sürmesi ve korunması.

– Aziz Goderan şahidim olsun, dedi Keşiş; benim anladığıma göre top oyunu bu; *ihtiyar yuvarlak* denen şey toptur; *masum hayvanların sinirleri ve bağırsakları* raketlerin ipleridir ve *kapışan kızışmış insanlar da* oyunculardır. Ve sonunda iyi bir oyundan sonra yemek yenecektir; afiyet olsun!"

İnsan, antikçağlardan başlayarak bir yeryüzü cenneti, bir örnek, bir ideal toplum yaratma hedefinin peşinde koşmuş, eşitlik, mutluluk ve adalet kavramlarının egemen olduğu, gönencin hüküm sürdüğü siyasal ve toplumsal dizgeler oluşturma ereğiyle savaşımlar vermiştir. Siyasal ve ekonomik adaletsizlikler karşısında bazı düşünür, filozof, yazar ve devlet adamları düşledikleri ve bilgeliğin egemen olduğu devlet biçimlerini anlatan yapıtlar kaleme almışlardır. Ama bu bilgelik neredедir? Nusquam (yani hiçbir yerde!). *Bilgeliğin hüküm sürdüğü bu ülkeyi* (Nusquama) *ütopyacı yazarlar yaratacaklardır ve bu hiçbir yerde olmayan ülke* (utopia), *Thomas More'un deyimiyle aslında ülkelerin en iyisi olan* (eutopia) *bir mutluluk ülkesi olacaktır.*

Lykurgos'dan Platon'a, More'dan Campanella'ya, Babeuf'den Saint-Simon'a, William Morris'den Etienne Cabet'ye kadar başka bir dünyanın olabilirliğine inanan bazı köktenci beyinler böylesine bir bilgelik, eşitlik ve gönenç cumhuriyetinin yapı taşlarını eserlerinde işlemişlerdir.

16. yüzyılın önde gelen hümanistlerinden olan François Rabelais'nin felsefesini en iyi yansıtan örnek, *Gargantua*'nın sonunda anlatılan Thélème Manastırı'dır. Manastırın girişinde yer alan "Fay ce que voudras" (Gönlünün dilediğini yap) yazısı dönemin keşişlik kurumunun karşıtı olan bir yapılanmanın dayandığı temel ilkeyi vurgular. Yapıta ütopyacı öğeleri kazandıran bu bölümde kadın ve erkeklerin idealize edilmiş birlikteliği anlatılır. Aslında bu evrensel parodi romanıyla Rabelais, asalak keşişlere, din sömürücüsü yüksek rütbeli papazlara, savaş çıkaran papalara karşı çıkarak yeni hümanizmanın öğretisini, yeni bir felsefi ve ahlaki bakış açısını sergiler.

online satış:
www.saykitap.com

ISBN 978-975-468-861-0

SAY YAYINLARI